

III

USTAŠKO-DOMOBRAŃSKI DOKUMENTI

DNEVNI IZVJEŠTAJ TREĆEG DOMOBRANSKOG ZBORA
OD 2 FEBRUARA 1943 GOD. O SITUACIJI NA TERENU
CENTRALNE I ISTOČNE BOSNE¹

III. DOMOBRANSKI ZBOR

Op. Br. 580/tajno

DNEVNO IZVJEŠĆE OD 2.II.1943.

(Oznake po karti 1 : 100.000)

1.) Vrlo jako sakupljanje i prebacivanje neprijatelja iz smjera Teslića u prostor između Jajca, Turbeta i Travnika traje i dalje. Postoji vjerojatnost da će neprijatelj ponovno pokušati napasti Travnik².

Jača skupina partizana ušla u G. Vakuf³, a naši se povukli u Bugojno.

2.) *Pojedinosti:*

a) *Oblast Han Pijesak:*

U bližoj okolini Han Pijeska stanje se pogoršava usljed suradnje između četničkih skupina Celonje Miloša i Covića Dušana, čije skupine pljačkaju po selima i navodno imaju namjeru napadati želj. prugu i vlakove.

¹ Original, pisan na mašini, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta pod br. 3/1—28, k. 18.

² Odnosi se na jedinice Prve proleterske divizije, koje su se po odluci Vrhovnog štaba prebacivale na prostoriju Jajce—Turbe i Travnik, u vezi neprijateljske ofanzive na oslobođenu teritoriju. Vidi dok. br. 7, 17, 31, 34, 36, 173, 311, 316 i 331.

³ Vidi dok. br. 13, 314, 331, 363.

b) Oblast Travnik—Jajce:

Na celom području jak pokret partizanskih skupina u j. 7. smjeru.⁴

Prema izjavama pučanstva, crnogorska partizanska brigada, koja se nalazi juž. od Travnika, ima namjeru navodno 4. o. mj. napasti Travnik sa partizanskim snagama koje dolaze sa sjevera.⁵

Vlastite izvidnice imale su dodir sa neprijateljem s. i. i j. i. od Jajca, sj. od Turbeta i juž. od Travnika.

Gubici: 1 ustaša mrtav i 1 ranjen.

c) Oblast G. Vakuf—Bugojno:

Prema izvješću 5. oružničke pukovnije, dne 30.1. u 23,30 sati, partizani su napali G. Vakuf. Nakon kraće borbe oružnici sa ust. pripremnom bojnom povukli se u Bugojno. Partizana je bilo navodno oko 1000, a naših 100. Obostrani gubici nepoznati".

Danas je predviđen protunapadaj naših snaga iz Bugojna prema s. Bistrica (3 km. s. z. od G. Vakufa).

d) Oblast Sarajevo:

Dne 31.1. 50 naoružanih četnika razoružali su našu obhodnju od 4 domobrana 2. teške p. z. bitnice III. skupine na Mojmilu (5 km. j. z. od Sarajeva), oduzevši im 4 puške, streljivo i ostalu opremu. Potjera je u toku.

3.) Manji podhvat u oblasti G. Vakufa, razviđanje i utvrđivanje uporišta u ugroženim područjima.

1.) Prema izvješću ustaškog sdruga Sokolac, ugovoren je sastanak sa četničkim vođom Čovićem Dušanom u okolici Han Pijeska, radi početnih pregovora u pogledu suradnje sa našim snagama i prekidanja sadašnje štetne četničke djelatnosti.

2.-4.- Bez promjene.

Bez promjene.

(M.P.)

Zastupa zapovjednika
pukovnik (Pacak)

Pacak

⁴ Odnosi se na pokret jedinica Prve proleterske divizije i Treće NOU divizije u pravcu Gornjeg Vakufa i Prozora.

⁵ Na ovom terenu u to vrijeme su se nalazile Prva proleterska i Treća NOU divizija.

⁰ Vidi dok. kao pod 3.

IZVJEŠTAJ DOMOBRANSKOG OFICIRA ZA VEZU PRI NJE-
MAČKOJ 714 DIVIZIJI OD 2 FEBRUARA 1943 GOD. O SITU-
ACIJI OKO PRIJEDORA I BANJE LUKE¹

ČASTNIK ZA VEZU
kod 714. njem. divizije
Ob. br. 234./taj-

2. veljače 1943.—

Predmet: Dnevno
izvješće.—

GLAVNOM STOŽERU DOMOBRANSTVA
Operativni odjel.

Opće stanje:

Povlačenjem neprijateljskih snaga u I i JZ pravcu znatno poboljšano.—

I.

Podhvati u toku:

Prema izvješću domorodaca partizani se povlače prema Bos. Petrovcu. 2. St. Rijeke² (15 km JZ Prijedora) sukob sa neprijateljem u jačini 1 satnije koja se povlači prema JZ³. 6 mrtva neprijatelja, streljivo, oprema zaplijenjeno. 1 domobran poginuo, 2 ranjena.—

Kratka topnička paljba na uporište Djedovača⁴ (3 km JZ San. Mosta). Popravljanje pruge Bos. Novi—Prijedor započeto.

Razviđanje I. i J. Banja Luke bez dodira sa neprijateljem. Napredovanje grupe Funke (Stožer I., bojne obkop. vod. gren. puka 741, II. bojna p. p. 5) na Maslovare—Kotor Varoš radi postavljanja (15 km JZ Kotor Varoš) uporišta, u Kotor Varoši i radi veze sa 718. pješ. div.

Čišćenje prostora—Prijedor—Ljubija Rudnik—Bos. Novi do 4.II. sa skupinom Rasmusen (11 sat gren. puka 721, 1/2 IV.

¹ Original, pisan na mašini, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta pod br. 4/1—14, k. 18.

² Vjerovatno se odnosi na žandarmerijsku stanicu St. Rijeku.

³ Napad su vjerovatno vršili dijelovi Šeste krajiške brigade Četvrtre NOU divizije.

⁴ Na ovom sektoru nalazila se Šesta krajiška brigada Četvrtre NOU divizije.

bojna 3. gorsk. sdrug, 3 bitnica top. odjel 661) iz Prijedora J. Sane preko Jugovci—Travište⁵—Vitasovci—Blagaj⁶.—

Skupina Scheiba, 6 sat gren. puka 721.1/2 IV. bojna 3. gor. sdrug iz uporišta I. Svodne (12 km I Bos. Novi) preko Radimirovca—Maslovare (13 km i 6 km II Bos. Novi).—

Skupina Görtz (I. bojna gren. puka 721.4. bitnica top. odjel 661) iz Musi. Celinca preko Surkovca—Suhača—Dolovljani—Blagaj. Skupina Katschinski (5 sat gren. puka 721.1. jurišna bojna, 2. bitnica top. odjela VIII) sa Ljubije Rudnika na Ravsku (8 km Z Ljubije Rudnika).

III. bojna 2. gorskog sdruga; čišćenje uporište I. Svodne na Dobrijin (9 km J Kostajnice).

Napredovanje pravoslavnih dobrovoljaca⁷ iz prostora Sitnice prema Varcar Vakuf⁸ 32 i 38 km JJZ Banja Luke.—

CASTNIK ZA VEZU
satnik (v. Ullisperger)
v. Ullisperger stk

BR. 309

IZVJEŠTAJ USTAŠKOG MINISTARSTVA UNUTRAŠNJIH
POSLOVA OD 4 FEBRUARA 1943 GOD. O UGROŽENOSTI
TUZLE OD STRANE JEDINICA NARODNOOSLOBODI-
LACKE VOJSKE¹

NEZAVISNA DRŽAVA HRVATSKA
MINISTARSTVO UNUTARNJIH POSLOVA
URED MINISTRA

U. M. Taj. broj: 697—1943.

U Zagrebu, dne 4. veljače 1943.

Predmet: Tuzla u pogibiji.—

MINISTARSTVU ORUŽANIH SNAGA
Gl. stožer.

Z a g r e b

Prema izvješću velike župe V. T. br. 9/1943 od 27.1. o. g. Tuzla se nalazi u do sada najvećoj opasnosti od partizana.

⁵ Trgovište

⁶ U to vrijeme na ovom sektoru nalazila su se tri bataljona Pete krajiške NOU brigade. Vidi dok. br. 312.

¹ Odnosi se na četnike.

* Mrkonjić Grad

¹ Original, pisan na mašini, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta pod br. 9/1—39, k. 18.

»Poslije dužeg pripremanja i prikupljanja partizani su iz Šekovića kotar Vlasenica, dne 25. siečnja izjutra sa jakim snagama navalili na naša glavna uporišta na cesti Tuzla—Zvornik i to na Kalesiju, Memiče i Caparde².

Po zauzeću Memića obkolili su Kalesiju i Caparde. Pored hrabre i veoma jake borbe i odbrane domobrana i legionara partizani su bili upali u samo glavno uporište Caparde. zauzeli neke stambene zgrade i konjušnice i približili se haubicama na dvadesetak koraka, ali su junačkom borbom obrane na juriš odbijeni sa osjetnim gubicima. U ovoj borbi i na našoj strani bilo je gubitaka i kod častnika i kod domobrana.

U ovom napadu partizana na naša gornja uporišta partizani su prešli preko četničkog područja četničkog odreda vojvode Kovačevića iz Paprače. Oko 400 četnika sa vojvodom Kovačevićem bori se na našoj strani i do sada su imali osjetljivih gubitaka, ali jedan dio četnika priključio se partizanima i bori se na njihovoj strani, a za ostale se točno ne zna gdje su ni šta rade.

Četnici odreda vojvode Kerovića iz Majevice drže se u ovoj borbi podpuno pasivno i ne pomažu naše oružane snage, premda se iste nalaze u veoma kritičnoj situaciji.

Po odbijanju partizana na 25. siečnja isti su se u toku 26. i danas 27. siečnja prikupljali, pregrupisavali, a prema jednim podacima dobili su iz Podstupara, Kotar kladanjski, pojačanje u jačini jedne brigade³, te se spremaju za novi napad u jačini od 4.000—5.000 boraca na uporište Capardi, da ga podpuno unište, kako su pismeno poručili domobranima.

Prema ozbiljnim, a ne provjerenim, podacima na šekovićkom sektoru nalazi se oko 10.000 partizana⁴, od kojih najveći broj učestvuje u napadima na gore spomenuta uporišta.

Naše snage u Capardima sastoje se iz V. bojne 3. pp. pojačane sa nepoznatim, ali svakako nedovoljnim snagama legionara. Kalesiju brane još manje snage, a povraćene Memiče zapravo neznatne snage.—

Naše gornje snage ne mogu dobiti nikakvih pojačanja niti se mogu uopće smjenjivati, tako da su ove snage već više dana i noći u neprekidnoj jačoj i slabijoj borbi podpuno izmorene i dosta oslabljene.

² Na Caparde i okolna neprijateljska uporišta napadala je Šesta istočnobosanska brigada, Majevički i Birčanski NOP odred.

³ Ovaj podatak nije tačan. Nikakva nova brigada nije stigla kao pojačanje.

* Na terenu Sekovića nalazila se Šesta istočnobosanska NOU brigada, Majevički, Sremski i Birčanski NOP odred, ukupno oko 3500 do 4000 boraca.

U slučaju novog napada partizana sa gore navedenim snagama ova se uporišta ne mogu odbraniti, a njihovim uništenjem i možebitnim zarobljavanjem haubica Tuzla bi došla u bezizlazan položaj, jer snage koje stoje na putu za Tuzlu ne bi mogle odoljeti navali ovako brojnog i veoma dobro naoružanog neprijatelja.

Prema izvještaju stožera V bojne 3. p.p. ova grupa partizana cijeni se na 30 bataljona³, bataljon do 250 ljudi, a četa po 50 ljudi. Bataljoni su naoružani sa 4 teške strojnice i jednim bacačem, a svaka četa sa po 4 strojopuške. Svaki borac ima od 50—100 naboja i jednu do dvije bombe.

Obrana Tuzle je minimalna i nedovoljna.

Obrana Tuzle sastoji se od oko 250 domobrana 8. p. p., dvije satnije domobrana nedavno dovedenih iz Olova čija je pouzdanost nesigurna, nepotpune satnije pripadnika 36 ustaške bojne i sada dovedene 4 satnije legionara oboružanih samo puškama.

U slučaju pada Capardi partizani bi se mogli zadržavati u Majevidi ili krenuti u pravcu Brčkog, Bijeljine, Zvornika ili Tuzle. Ako krenu u pravcu Tuzle njihove tolike snage neće moći biti zadržane niti odbijene.

Osim toga postoji opasnost da partizani iz Šekovića ne krenu sa nekim svojim snagama i preko Zivinica u pravcu Tuzle, gdje bi im se s naše strane mogle suprotstaviti još manje snage.—

Važnost Tuzle nije potrebno naročito isticati, kad se ima u vidu da se u Tuzli i njenoj bližoj okolini nalaze naši glavni rudnici uglja, jedina solana i tvornica svih vrsta sode potrebnih za ratnu proizvodnju.

Padom Tuzle štetne posljedice bi bile nedogledne i u vojničko-političkom i u gospodarskom pogledu.

Danas je sa uvodno iznietih razloga situacija gora nego je bila 25.

Capardi i put Tuzla—Zvornik uobće mogli bi se odbraniti samo sa najbržim pojačanjem od dvije bojne, a Tuzla povratkom 8. p. p. sa njenim zapovjednikom pukovnikom Mifekom iz Teslića u Tuzlu.

O gornjem izvješćeno je izravno Ured Poglavnikov.

ZA DOM — SPREMNI!

(M.P.)

Obći pomoćnik
ministra unutarnjih poslova:
Herkvi

³ Podatak nije tačan. Na ovoj prostoriji nalazilo se svega oko deset bataljona.

Dostavlja se: Predsjedničtvu vlade
Min. oružanih snaga Gl. stožer
Gl. rav. za javni red i sig. Odsjek X.

BR. 310

IZVJEŠTAJ DOMOBRANSKOG OFICIRA ZA VEZU PRI NJE-
MAČKOJ 714 DIVIZIJI OD 4 FEBRUARA 1943 GOD. O SITU-
ACIJI NA TERENU KOTOR VAROŠI I POVLAČENJU JEDI-
NICA NOV U KOZARU¹

CASTNIK ZA VEZU
kod 714. njem. divizije
Op. br. 243/taj
4. veljače 1943.—

Predmet: Dnevno
izvješće.—

GLAVNOM STOŽERU DOMOBRANSTVA

Operativni odjel.

Opće stanje:

Nepromjenjeno.—

I.

Pothvati u toku:

Skupina Görtz: se sukobila j Sane kod Vinogradine 348 (15 km JZ Prijedora) sa neprijateljem u jačini 1 bojne. 1 njem. ranjen, 2 domobrana poginula, 5 ranjeno².

Skupina Rasmusen: napredovala radi odterećenja iz Radimiroča³ prema J. stigla u liniju 168— Tabeja⁴.

U prostoru Nasradine (16 km SZ Prijedora) zaplijenjeno manje stado partizanske stoke. Po iskazu domorodaca neprijatelj se je iz prostora Bos. Gradiške povukao u Kozaru. Razviđenje bez dodira sa neprijateljem. Po izvještaju četnika povlači se nepri-

¹ Original, pisan na mašini, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta pod br. 5/1—38, k. 18.

² Borba je vođena sa jedinicama Šeste krajiške NOU brigade Četrte divizije.

³ Radomirovac

⁴ Tabla (k. 315).

jatelj u 3 skupine iz prostora J Kotor Varoši dalje prema JI⁵. Četnici koji ih sliede, imaju dodir sa zalaznicama". Vlastito razviđanje prema Maslovarima bez dodira sa neprijateljima. Do Obodnika (14 km JI Kotor Varoši) je put za Maslovaru upotrebljiv, dalje nekoliko put prekinut.

Kolski i željeznički mostovi kod Obodnika porušeni.

Pruga Banja Luka—Kotor Varoš osposobljena.

III. bojna 2. gorskog sdruga preko Dobrljina stigla 3.II. u Kostajnicu. 1 neprijatelj mrtav. 2 partizana se javila na osnovi naših letaka u Kotor Varoši.

Popravljanje pruge Bos. Novi—PrijedoT.

Nastavljanje čišćenje J Sane po skupinama Görtz i Rasmusen⁷. Izviđanje navodno spremljenog rušenja nasipa na Savi kod Bos. Gradiška i Jasenovac, te razviđanje JZ Bos. Gradiške.

Borbena razviđanje, izgradnja željeznice, uporišta.—

CASTNIK ZA VEZU
satnik (v. Ullisperger):
Ullisperger, stk

BR. 311

DNEVNI IZVJEŠTAJ TREĆEG DOMOBRANSKOG ZBORA
OD 6 FEBRUARA 1913 GOD. O POKRETIMA JEDINICA NOV
NA TERENU CENTRALNE I ISTOČNE BOSNE¹

III. DOMOBRANSKI ZBOR

Op. Br. 647/taj.

DNEVNO IZVJEŠĆE OD 6.II.1943.

(Oznaka na karti 1 : 100.000)

I. 1. — Jak prilikom partizanskih snaga u prostoru s. i. od crte: D. Vakuf—Bugojno—G. Vakuf². Bugojno ugroženo.

2. — *Pojedinosti:*

a) *Oblast D. Vakuf—Bugojno—G. Vakuf:*

² Odnosi se na jedinice Prve proleterske divizije. Vidi dok. br. 173.

¹ Zaštitnicama

⁷ Vidi sastav »Grupe Görtz« i »Grupe Rasmusen« u dok. br. 308.

¹ Original, pisan na mašini, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog Instituta pod br. 8/1—4, k. 18.

¹ Odnosi se na jedinice Prve proleterske i Treće NOU divizije. O pokretima i borbama jedinica NOV oko G. i D. Vakufa vidi dok. br. 7, 12, 17, 21, 31, 34, 173 i 331.

Prema izvješću V. stajaćeg djelatnog ustaš. zdruga, jake partizanske skupine u svome povlačenju iz s. z. smjera, već su stigle u područje s. Skakavci (9 km. i. od D. Vakufa) i s. Jagodići (10 km. i. od Bugojna). Ima ih navodno oko 5000. Vuku sobom 2 gorska topa i 2 bacača, a 1 teški top ostavili su negdje kod Jajca³. Dalji smjer njihovog povlačenja je navodno prema Livnu i Glamoču. Bugojno ugroženo.

b) *Oblast Travnik—Jajce:*

U manjim sukobima i borbama naših i njemačkih snaga od 1. do 5. o. mj. u području Turbeta, Goleša, Komara i j. od Travnika, ubijeno je svega 77 partizana (među njima 1 politički komesar i 1 liečnik) i 26 ranjeno, a zaplijenjena 1 strojica i 14 pušaka, a na našoj strani za isto vrijeme i na istom području: 4 ustaše mrtva, 10 ustaša ranjeno i 31 domobran II. konjan. sklopa nestao ili zarobljen. Ove podatke su ustanovile naše izvidnice i obhodnje⁴.

c) *Oblast Vlasenica:*

Prema izvješću I. stajaćeg djelatnog zdruga Sokolac, dne 5. o. mj. kod s. Podgora (10 km. i. od Vlasenice) 30 naoružanih odmetnika napali su na ustaš. obhodnju od 4 momka, 1 rojnik ranjen i 1 vojničar nestao.

Vlastiti gubici: Od 1—5. o. mj.: 4 ustaše mrtva, 11 ustaša ranj., 1 ustaša nestao, 31 domobran nestao ili zarobljen.

Neprijateljski: 77 partizana mrtvih i 26 ranjenih.

3- — Poduzimanje mjera za obranu Bugojna. Razvidanje.

II. 1—2. Bez promjene.

3.—4. sat. 9. p.p. iz Travnika u Pale.

7. sat 15. p. p. iz Vozuće u Travnik u sastav II. bojne 15. p. p.

4. — Bez promjene.

III. Bez promjene.

Zastupa zapovjednika
pukovnik (Pacak) v. r.

(M.P.)

Za točnost:

Zastupa glavarara stožera
Glst. bojnik (Hasandedić)

* Odnosi se na Prvu proletersku i Treću krajišku brigadu Prve proleterske divizije. Vidi dok. br. 17, 31, 34.

* Borbe je vodila Treća NOU divizija. Vidi dok. br. 13, 14, 357.

DNEVNI IZVJEŠTAJ DOMOBRANSKOG OFICIRA ZA VEZU
PRI 714 NJEMAČKOJ DIVIZIJI OD 6 FEBRUARA 1943 GOD.
O SITUACIJI NA SEKTORU KOSTAJNICE, BOSANSKOG
NOVOG, PRIJEDORA I KOTOR VAROŠI¹

CASTNIK za vezu
kod 714. njem. divizije
Op. br. 281/taj
6. veljače 1943.—

Predmet: Dnevno
izvješće.—

GLAVNOM STOŽERU DOMOBRANSTVA

Operativni odjel.

Opće stanje:

Nepromjenjeno.—

I.

Podhvati u toku: 5/II

Razviđanje III. bojne 2. gorskog sdruga 14 km SZ Kostajnice
bez dodira sa neprijateljem.

15 sumnjive osobe uhapšene.

Prostor ZSZ Dvora slobodan od neprijatelja.

U Ljubija (11 km JZ Prijedora) dva prebjegla se javila na osnovu
naših letaka.

Četnici zauzeli Skender Vakuf bez dodira sa neprijateljem.
Savski most² je od 6.II. od 12 sati na jednoj prugi za teret od
3.5 tona upotrebiv.

Nastavljanje popravka pruge Prijedor—Bos. Novi.

Izgradnja uporište i postava.

II.

Kretanje:

Skupina Gerc (2 pojačane satnije, I. bojne gren. puka 721, 3.
domob. sata i 4 bitnice top. odjela 661) čišćenje na lijevoj

¹ Original, pisan na mašini, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog
instituta pod br. 9/1—2, k. 18.

² Vjerovatno se odnosi na Savski most u blizini Jasenovca.

obali Sane od Bos. Novi prema Otoki, pri tome razvidanje puta i pruge.

Skupina Rasmusen (11. sata gren. puka 721, 1/2 IV bojna 3. gorskog sdruga) čišćenje sjeverne obale Sane među Bos. Novi—Blagaj''.

Razvidanje i čišćenje prostora Kotor Varoš—Obodnik—Maslovar.

Popravak Savskog mosta.

Borbena razvidanje.

Izgradnja pruge, uporišta i postava.

CASTNIK ZA VEZU
satnik (v. Ullisperger):

BR. 313

IZVJEŠTAJ ČETRNAESTE PJEŠAČKE PUKOVNIJE OD 6
FEBRUARA 1943 GOD. O NOVOM RASPOREDU ITALIJAN-
SKIH I USTAŠKIH JEDINICA I AKCIJAMA BATALJONA
»SLOBODA« IZMEĐU BILECE I TREBINJA¹

14. PJEŠAČKA PUKOVNIJA

Op. Br. 119/taj.

U Trebinju, dne 6-II 1943 g.

Predmet: Doglasni izvještaj.

Spoj: 6. pješ. div. Op. br. 230/taj.

ZAPOVJEDNICTVU 6. PJEŠAČKE DIVIZIJE (III. SEKTORA)

MOSTAR.

ZAPOVJEDNICTVU ORUZNICKOG KRILA BILECE U

TREBINJU.

Sinoć mi je talijanski zapovjednik posade u Trebinju sa-
čbćio sljedeće:

1. — Talijanska I. bojna 55. pješačke pukovnije »Marche«,
koja se je do sada nalazila u Stocu upućena je u akciju protiv
partizana u Bosnu ili Liku.

I stožer sa II. i III. bojnima 55. pješ. pukovnije »Marche«,
sada u Trebinju, primili su zapovjed da se pripreme za privre-
meni polazak do Metkovića, odakle bi krenuli navodno u Liku.

³ U to vrijeme na ovom sektoru nalazili su se dijelovi Pete bri-
gade Četvrte NOU divizije.

¹ Original, pisan na mašini, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog
instituta pod br. 47/9—2, k. 102.

Ostala bi u Trebinju samo baza te pukovnije i osoblje Comando presidia.² U Trebinje bi imala doći I. bojna (2 sata) 49. fašističke legije iz Bileće.

U vezi s tim naređeno mi je da preduzmem sve potrebno za preuzimanje od sadašnje talijanske posade uporišta Gradina (1 km. istočno od Trebinja) i vojarne Pudarice (1/2 km. istočno od 2. P.³ Trebinje), što bi imalo usliediti čim 55. pukovnija dobije zapovjed za pokret.

2. — Dne 3.II. upućeno je iz s. Zavala prema s. Orahov Do (na cesti Zavala—Slano) oko 20 talijanskih vojnika, koji su pred selom zaustavljeni puščanom vatrom te su se vratili u s. Zavala. Radi ovoga su upućene talijanske čete iz Zavale i Slana prema s. Orahov Do, koje je tom prilikom uništeno. Ovom akcijom je zapovjedao talij. general Mauro zapovjednik divizijske pješadije divizije »Marche«. Borba se vodila sa oko 100 partizana.¹ Gubici nisu poznati.

3. — Postrojbe D.Pk.M.⁵ vršile su ovih dana samovoljno i bez odobrenja talijanskih vlasti čišćenja i pljačkanja na području oko Zavale. Radi toga su Talijani uhitili nekoliko zapovjednika D.Pk.M., među kojima i jednog majora.

4. — Ovih dana je na cesti Trebinje — Bileća kod s. Mosko posječeno oko 30 brzoglasnih stubova linije Trebinje — Bileće. Na mjestu sabotaže nađene su pismene prietnje onima, koji bi pokušali opet uspostaviti liniju da će biti ubijeni. Izgleda da je to djelo partizana, koji su svoje prietnje podpisali »Bataljon slobodnog naroda«.⁸

Talijansko zapovjedništvo je zbog ovog slučaja kaznilo postrojbu D.Pk.M. u s. Mosko sa smanjenjem obroka hrane na polovinu kroz 5 dana.

Izvještavam još o ovome: skupoća je u Trebinjskom kraju nepodnosiva, a razne svoje namirnice ne daju seljaci za novac, nego samo u zamjenu za druge namirnice.

Danas je bio nedjeljni pazar u Trebinju a cene su ove: krompir 90 do 150 kn., kupus 75—80 kn., grah 150 kn., suho ovče meso 400—500 kn., suho svinjsko meso do 600 kn., kukuruz 170 kn., goveđe meso 200—250 kn., sve za jedan kilogram.

Zast. Zapovjednika I reona
Podpukovnik (Mesić)
Mesić ppk

8.II.1943

³ Komanda garnizona

* Željeznička stanica

¹ Akciju je izveo hercegovački partizanski bataljon »Sloboda«.

⁵ Dobrovoljačka protivkomunistička milicija — uglavnom četnici Draže Mihailovića.

⁸ Isto kao pod 4

ZAPOVJEDNIČTVO
6. PJEŠAČKE DIVIZIJE
Op Broj 1337/taj.
U Mostaru, dne.194

I

Učinjen prijedlog za poboljšanja
tvarnog-novčanog stanja kod časnika,
i dočasnika i dom. činovnika.

Intendant, bojnič Bakotić
Bakotić

II.

Tčk. op. dnevnika za 8.-II.-1943.

Za napuštanje posada Stolac, Ne-
vesinje i Trebinje intervenirano po
priloženom konceptu šifriranog brzo-
java upućenog Glavnom stožeru do-
mobranstva i Hrvopo-a.

Glavar stožera
Glavnostožerni satnik,
Šimoković
Šimoković

IZVJEŠTAJ VELIKE ZUPE PLIVA I RAMA OD 6 FEBRUARA
1943 GOD. O ZAUZEĆU GORNJEG VAKUFA OD STRANE
JEDINICA NARODNOOSLOBODILACKE VOJSKE¹

NEZAVISNA DRŽAVA HRVATSKA
VELIKA ZUPA PLIVA I RAMA U
JAJCU

Broj: Taj. 25/43

Predmet: Napad i zauzeće Gornjeg Vakufa,

po partizanima — izvješće dostavlja.

Jajce, 6. II. 1943.

OPUNOMOĆENIKU VLADE N.D.H.

Banja Luka

Dne 30 siječnja 1943. u 23.30 sati, izvršen je napad sa svih strana od strane partizana na Gornji Vakuf, občine iste, kotara Bugojno, Velike Zupe Pliva i Rama, koji su ga nakon dva sata borbe zauzeli².—

Partizani su došli sa svih strana, ali glavna im je snaga došla od Rastova—Sebešić kotar Travnik istočno od Gornjeg Vakufa kojih je bilo oko 1.000 (jedna tisuća) bandita, a naoružani su sa puškama, samokresima, bombama, teškim i lakim strojnica ma te sa dva bacača, a prilikom napada bacili su mnogo signalnih raketla i to bijelih, zelenih i crvenih.³

U odbrani Gornjeg Vakufa učestvovala su naše snage i to: dva sata 17. bojne u jakosti od 72. momka, pripremna bojna u jakosti od 80. momaka te 7. oružnika i tri financa.—

Pošto su partizani bili mnogo nadmoćniji, a i sa oružjem teškim mnogo naoružaniji, to su se naše snage morale povući prema Bugojnu a Vakuf napustili. U povlačenju prema Bugojnu, na državnom putu 5. km. udaljeno od Gornjeg Vakufa, opet su sačekali partizani sa vatrenim oružjem te otvorili vatru, gdje se obrana morala povući šumom i lijevom stranom Vrbasa, i teškom mukom probila te 31. siječnja 1943. u 6. sati ujutro na državnom putu 10. km. udaljeno od Gornjeg Vakufa susrela se sa našim

¹ Original, pisan na mašini, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta pod br. 7/1—50, k. 19.

² Opširnije o oslobođenju Gornjeg Vakufa vidi tom IV, knj. 9, dok. br. 13, 307, 331.

³ Na ovom sektoru nalazila se Prva dalmatinska brigada Treće NOU divizije.

snagama koje su pošle iz Bugojna u pomoć u jačini od 300. (tristotine) momaka ustaša, koji su bili naoružani sa dva bacača, jedan brdski top te oko 30. lakih strojnica, sa kojima se je zajednički vratila prema Gornjem Vakufu, te stupila u borbu ponovno sa partizanima. Borba trajala je od 10.—16. sati ali videći da su partizani i sada nadmoćniji, pored toga što se je još i noć primicala, opet se obrana morala povući i borbu napustiti tako da su partizani ostali u Gornjem Vakufu i okolici, a naše snage sa oružnicima povukle su se u Bugojno gdje su stigle 31. siječnja 1943. oko 20 sati.⁴—

U ovoj borbi od strane naše poginulo je četiri milicionera (pripremna bojna) i jedan ustaša, a ranjenih je 5 ustaša i tri milicionera (pripremna bojna).—

Od strane bandita nepoznati su gubici jedino što je jedan zarobljen koji je bio u obadvije noge ranjen te je bio predat u 5. stajači zdrug u Bugojnu.

Oružnici postaje Gornji Vakuf nalaze se svi za izvjesno vrijeme na oružničkoj postaji Bugojno.

Predlaže se na izvolno znanje.

Za Dom Spremni!

(M.P.)

**Po Ovlaštenju Podžupana
Kotarski Predstojnik
(Rupčić) v. r.**

O tom obavješteni:

- 1) M.U.P. Glavno rav. za javni red i sgr. Zgb.
- 2) Glavar Grad. uprave za operativno podr. istočne i zapadne Bosne — Sarajevo
- 3) Ustaški Stožer — Jajce

⁴ Borbe protiv ustaša vodila je Prva dalmatinska brigada Treće-NOU divizije. Vidi dok. br. 13, 14, 32.

IZVJEŠTAJ ZAPOVJEDNIŠTVA ORUŽNIČKOG KRILA
TRAVNIK O SITUACIJI NA TERENU CENTRALNE BOSNE
U VREMENU OD 17 JANUARA DO 7 FEBRUARA 1943
GODINE¹

ZAPOVJEDNIČTVO ORUŽNIČKOG KRILA

Br. 197 /taj.

U Travniku, dne 7. veljače 1943.

Predmet: Doglasno izvješće za pro-
teklih 15 dana, predlaže.—

ZAPOVJEDNICTVU 5. ORUŽNICKE PUKOVNIJE SARAJEVO
ŽUPSKOJ REDARSTVENOJ OBLASTI TRAVNIK.

Savezno zapovjedi Tog zapovjedništva Taj. JS. Br. 879 od
24. travnja 1942. predlažem doglasno izvješće za proteklih 15
dana s molbom na mjerodavnost.

I. OPĆA UNUTARNJA SITUACIJA:

3. *Komunizam:*

Partizanske snage još uvijek se zadržavaju južno od Travnika, sa sjedištem u Rastovu i Šebešiću i u selima, Končane, Mudrike, Lužnica i Gostilj, sjevero-zapadno od Turbeta.-'

Partizanske jedinice izvršile su:

Dne 17. siječnja kada je skupina partizana napadala Zepče napala je i Novi Seher.³ U mjestu su izvršili pljačku mještana i ubili tabornika, Matu Ivančića. Zarobili su oružnika postaje Novi Seher, Jožefa Šobara za čiju se sudbinu ne zna. Oružnici sa 8 milicionera prihvatili su borbu, ali uslied jače nadmoćnosti partizana povukli su se prema Zavidoviću. U borbi je poginuo jedan milicioner, a jedan ranjen. Opljačkali su oružničku vojarnu, a spise i pismohranu zapalili.

Izvješće postaje Novi Seher Br. Uredovno od 24. siječnja.

Dne 21. siječnja skupina jačine 20 partizana došla je u selo Mijakovići, Merdaniće⁴, Turkoviće i Barović, 7 km. zapadno od

¹ Original, pisan na mašini, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta pod br. 36/1—1, k. 149.

* U to vrijeme na ovom terenu bile su jedinice Pete crnogorske i Prve dalmatinske brigade Treće NOU divizije.

* Zepče je oslobodila Deseta hercegovačka, a Novi Seher Peta crnogorska brigada Treće NOU divizije. Vidi tom IV, knj. 9, dok. br. 331.

⁴ Mrdanić

Fojnice, te od mještana pokupila živežne namirnice i na konjima ih odniela u pravcu sela Rastova, odakle su i došli.

Izvješće postaje Fojnice Br. 99 od 22. siječnja.

Dne 23. siječnja 6 seljaka iz sela Vlajsovići, občine Turbe, kotar Travnik, otišlo je u selo Koričani po sieno, ali su ih partizani u Koričanima zatekli, uhitili i do danas se za njihovu sudbinu ne zna.

Izvješće postaje Turbe Br. 31/taj. od 27. siječnja.

Dne 29 siječnja u 00.30 sati skupina jačine oko 1000 partizana napala je puščanom, strojopuščanom vatrom i bacačem mina Turbe. Naše i savezničke snage odbile su napad. Jedan Njemac poginuo i 1 ranjen. Jedan partizan uhićen i na licu mjesta strijeljan. U isto vrijeme jedna grupa napala je i željezničku postaju Goleš, 5.5 km. jugo-zapadno od Turbeta.⁵ Prekinuli su brzoglasnu vezu i promet je bio obustavljen.

Borba kod Turbe prekinuta je 30. siječnja u 17 sati. Na mjestu Bačvice, 1 km. južno od Turbe, zarobljeno je 15 domobrana od kojih je 4-ci uspijelo pobjeći. Zaplijenili su 9 pušaka, 2 lake strojnice i 3000 naboja.

Izvješće postaje Turbe Br. 933 od 1. veljače.

Dne 4. veljače oko 7 sati skupina jačine oko 1500 partizana došla je u selo Karaulu, Sešiće⁶ i Krčevine, sjeverozapadno 7 km. od Turbe⁷. Naše i savezničke njemačke trupe u 8 sati stupile su u borbu, koja je trajala do 14 sati. Rezultat borbe je još nepoznat.

Izvješće postaje Turbe Br. 63/taj. od 5. veljače.

4.) *O akciji, radu i kretanju sumnjivih osoba, tuđinskih i neprijateljskih agenata, provokatora i antidržavnih elemenata:*

Nije bilo.

5.) *O stranoj propagandi u narodu:*

Partizani u selima na području gdje oni borave vrše među pučanstvom jaku promičbu. Neprijateljski raspoloženi elementi, koji slušaju krugovalne postaje Moskvu, London i Glas slobodne Jugoslavije na vješt način pronose među pučanstvom lažne i neistinite vesti.

⁵ Napad na Turbe vršile su jedinice Desete hercegovačke brigade Treće NOU divizije, ali uslijed pomoći koju su Nijemci, ustaše i domobrani dobili, 29 I jedinice su se morale povući na Goleš—Pećine. Vidi dok. br. 331.

⁶ Selići

⁷ Odnosi se na jedinice Prve brigade Prve proleterske divizije, koje su pristizale na ovaj sektor od Teslića. Vidi dok. br. 21.

6) *O prilikama prehrane i prometu:*

Stanje prehrane ni u čemu se nije poboljšalo od posljednjeg pednietog izvješća, te svakim danom nastupa sve to veća oskudica u živežnim namirnicama, a cijene istima neprekidno skaču.

Željeznički promet na dielu pruge Lašva—Jajce ugrožen je od partizanske akcije.

III. STANJE U VOJSCI:

Usljed slabe prehrane kod oružništva zapaža se malaksavost i popuštanje volje za službu.

IV. VANJSKA SITUACIJA:

Nema se podataka.

V. OBĆI ZAKLJUČAK

Stanje javne sigurnosti na celom području veoma je ugroženo usljed četničke i partizanske akcije, a naročito na području Travničkog i Fojničkog kotara.

VI. ORUZNICKE POSTAJE KOJE SU ZAUZELI POBUNJENICI:

Postaja Koričane, Koričane—Karaula i Rastovo.

VII. ORUZNICKE POSTAJE KOJE SU SE ISELILE POD PRITISKOM POBUNJENIKA U DRUGA MJESTA I KAMO:

Oružnička postaja Mehurići, u Gučiu Goru, Rastovo—Stojkovići u Travnik i izpostava Pećine u Travnik. Oružnička postaja Okruglica povukla se u Budoželj, a ispostava Višnjica u Brezu.

VIII. KOJE SU VRAĆENE U NASE RUKE I OBNOVLJENE:

Nema.

(M.P.)

Zapovjednik, bojnik:
(Josip Bervaldi)
Bervaldi

8./II. J.S.

**IZVJEŠTAJ ZAPOVJEDNIŠTVA ORUZNICKOG KRILA
JAJCE O STANJU NA TERENU U VREMENU OD 23
JANUARA DO 7 FEBRUARA 1913 GODINE¹**

**ZAPOVJEDNIČTVO
ORUZNICKOG KRILA JAJCE
5. ORUZNICKE PUKOVNIJE**

Broj 96/Taj.
U Jajcu, dne 7. veljače 1943.

Predmet: Doglasno izvješće
od 23. siječnja 1943. do
7. veljače 1943. predlaže. —

- 1.) ZAPOVJEDNIČTVU 5. ORUZNICKE PUKOVNIJE SARA-
JEVO (J. S.)
- 2.) KRILNOM ORUZNICKOM ZAPOVJEDNIČTVU TRAVNIK.
- 3.) KRILNOM ORUZNICKOM ZAPOVJEDNIČTVU BANJA
LUKA.
- 4.) KRILNOM ORUZNICKOM ZAPOVJEDNIČTVU OMIS.
- 5.) KRILNOM ORUZNICKOM ZAPOVJEDNIČTVU KNIN.

Prema zapovjedi zapovjedništva 5. oružničke pukovnije Taj. J. S. Broj 879 od 24. travnja 1942. godine, predlaže se zapovjedničtvu izvješće o doglasnoj službi za vrijeme od 23. siječnja 1943. do 7. veljače 1943. godine.

I. OBČA UNUTRAŠNJA SITUACIJA:

1.) Raspoloženje naroda obzirom na unutrašnje i vanjske političke događaje:

a.) Raspoloženje hrvatskog naroda, katolika i muslimana prema N.D.H. i Poglavniku je uglavnom dobro, ali s obzirom da se veći dio područja ovoga krila još nalazi u rukama pobunjenika, koji među našim pučanstvom vrši neumornu promidžbu u korist Rusije i ostalih naših neprijatelja, narod je kolebljiv, smatra nemoćnim naše i savezničke snage, da potpuno unište ili protjeraju pobunjenike-partizane sa područja naše države. Narod koji živi na području koje se nalazi još u pobunjeničkim rukama živi u velikom strahu, pošto nema nikakove zaštite od naših oblasti, te se pučanstvo kad mu se pruži

¹ Original, pisan na mašini, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta pod br. 36 1—3, k. 149.

prigoda seli iz svojih sela u druga sela i mjesta, ali ipak veći dio pučanstva koji se nalazi na područjima koje je u rukama pobunjenika ima nade da će se jednom osloboditi ispod njihovih ruku.

b.) *Pravoslavno pučanstvo*: U Kupreškom kotaru pravoslavno pučanstvo se je priključilo partizanskim grupama, osim u selu Donjem Balovanu njih oko 120 četnika naoružanih koji su zajednički sa našim snagama saradivali, ali su uslijed nadiranja partizana od Livna prema Kupresu bili rastjerani i opljačkani po partizanima, a veći broj se je priključio partizanima koji zajednički sa njima saraduju. Zapovjednik četnika Dušan ... njak nalazi se u Kupresu, koji je izbjegao od partizana iz bojazni da ga ne bi partizani ubili. U Bugojanskom kotaru partizani se zadržavaju u pravoslavna sela, te nagovaraju iste da se neodazivaju našim vlastima; te se stvarno vidi da malo vjeruju u zaštitu naših vlasti.

Pravoslavno pučanstvo na području Voda Jajce koje se nalazi u našim rukama, u koliko nije pobjeglo u šume, mirno je, ali je u većini naklonjeno četnicima, dok je drugi dio naklonjen komunizmu-partizanstvu. Pravoslavni bez obzira kojoj pobunjeničkoj grupi pripadaju javni su neprijatelji Hrvatske i čekaju njezinu propast.

c.) Na području krila ima mali broj žena i djece, te se od posljednjeg izvješća pa do danas nije ništa sumnjivog nad istima primjetilo. —

II. ČETNIČKA AKCIJA:

Od posljednjeg izvješća pa do danas na području ovoga krila nije se primjetilo, a niti se je doznalo za bilo kakovu četničku akciju.

III. KOMUNIZAM

Na području ovoga krila nalaze se još uvijek veće grupe pobunjenika-partizana, vrše živu i neumornu promidžbu u korist Rusije i ostalih naših neprijatelja². Radi bolje promidžbe kod pučanstva predstavljaju se oni da su mačekovci odnosno Mačekova vojska³ tako zvana oslobodilačka, a većinom se izdaju da su Dalmatinci. Ove bande većinom sjeku vezu na putevima, napadaju odnosno pljačkaju putnike. Ova banda kod seljačkog naroda sa svojom promidžbom zauzima većeg maha, a osobito

¹ U to vrijeme na ovom području bile su jedinice Prve proleterske i Treće NOU divizije. O tome vidi dok. br. 7, 13, 21, 311, 331.

³ Ovaj podatak nije tačan. Jedinice NOV nisu se nikada pretstavljale kao »Mačekova vojska«.

vrše promidžbu o svojim snagama i pobjedama. U posljednjih 15 dana učestale su jače partizanske ophodnje na području oruž. postaje Bugojno i Gornji Vakuf⁴. Partizanske brigade nalaze se i to: Crnogorska u Zijametu i Jagodičima obje brigade na područ. postaje Bugojno, a Dalmatinska brigada nalazi se u Gor. Vakufu, kojoj dolazi pomoć od brigade koja se nalazi u selu Vukovskom, kotara Kupres.

Dne 21. siječnja 1943. oko 5 sati, oko 200 partizana upali su u Gornji Vakuf⁵, kotar Bugojno, koji su iz poštanskog ureda, općine, i iz kotarske ispostave Gor. Vakuf odnijeli brzoglasne aparate, pismohranu, a iz islamske čitaonice odnijeli su dva krugovala, i iz kotarske ispostave jedan pisaći stroj. Oko 7 sati partizani su se povukli iz sela Privona⁶ jugo-istočno od Donjeg Vakufa. Partizani su upali u stan oružničkog vodnika Omera Here i istome opljačkali iz kuće svu državnu spremu.

Izvješće oružničkog voda Bugojno Broj 65/taj. od 23.1. 1943. god.

Dne 23 i 24. siječnja 1943. u selu Brezičani i Jemanlići jugo-istočno od Donj. Vakufa udaljeno 10 km. pojavila se grupa od 10 partizana, sa puškama i tri lake strojnice, neki su bili obučeni u domobranskoj odori, a neki u civilnoj, svi su na glavi imali italijanske kape sa petokrakom zvijezdom. Po selima su se raspitivali za .. k. st i naoružanje domobranstva u Donj. Vakufu. Govorili su da će se približiti Donj. Vakufu za kratko vrijeme, ali da se narod ništa ne boji, zatim su produžili put prema selu Zijametu—Kalinu. Prema podacima komanda im se nalazi u selu Širine⁷, Zijametu i Škakavcima jug-ist. od Donj. Vakufa udaljeno oko 17 km.

Izvješće oružničke postaje Donj. Vakuf br. 66/Taj. od 27.1.1943.

Na području voda Livno situacija je nepromjenjiva u koliko se moglo dobiti o ovome podataka.

U kotaru Duvanjskom pobunjenici su proglasili mobilizaciju i to: djevojke i žene bez djece od 18—40 god. a muškarci od 18—45 god., ženske namjeravaju upotriebiti za bolničarke, kuharice i šnajderke, dočim muškarce za komoru i druge svrhe, a onima koji budu vjerni ostaće im i oružje. ... Cesta od Tomislav

* Pritisak na Bugojno i Gornji Vakuf vršile su jedinice Pete crnogorske i Prve dalmatinske brigade Treće NOU divizije, i dijelovi Prve proleterske divizije. Vidi dok. br. 307, 314, 331.

" Gornji Vakuf su napadale i oslobodile jedinice Prve dalmatinske brigade Treće NOU divizije.

° Na karti 1:100.000 nije nađeno. Vjerovatno se odnosi na Ponir.

' Odnosi se na Servani jugoistočno od Donjeg Vakufa.

Grada[^] prema Sujici na više mjesta prekopana kao i most na rijeci Sujici u Mokronogama porušen, dok cesta prema Posušju i Priedju" od Tomislav Grada nije prokopana. Most u relu Kovačima na rijeci Sujici koji je bio porušen istog su uspostavili — sagradili.

U Duvnu su obrazovali ženski propagandni odbor." Svake večeri u muslimanskom domu održavaju predavanje u svrhu komunističke promidžbe, a osim ove promidžbe vrše je i po selima usmeno pomoću ženskinja (Crnogorki). Usljed proglašene mobilizacije, sposobni muškarci i djevojke izbjegavaju i bježe u druga sela, ali ih pobunjenici u ovome spriječavaju i postavljaju u ovu svrhu i straže.

Duvno je od strane italijanskih bombardera bilo više puta bombardovano, od kojeg je najviše stradalo selo Kolo 2. km. udaljeno od Duvna, gdje je bilo više žrtava. Narod u kotaru Duvanjskom je u očajnom stanju, koji vapije za pomoć i spašavanje¹¹.

Izvjешće oruž. voda Livno br. 40/taj. od 25. siječnja 1943.

Dne 28 i 29.1.1943, napali su partizani željezničku prugu km. 51 između želj. postaje Komar i Oborci i porušili 500 m. pruge. Partizani su* iz sela Torlakovca preko Savića i prebacili se na prugu u Sebešiću. Potjeru za partizanima izvršio je 2. konjički sklop iz Donj. Vakufa i na navedenom mjestu stupio u borbu protiv partizana, u tom vremenu je prispjeo i oklopni vlak, u ovoj borbi poginuo je jedan domobran, a na strani pobunjenika nije se moglo ustanoviti broj gubitaka. Pruga je bila prekinuta sve do 31.1.1943.¹²

Noću 29 i 30.1.1943. napali su partizani u selu Torlakovcu kotar Jajce na domobranske straže koje su osiguravale željez. prugu od Doganovaca do Babina Sela. Nakon kratke borbe uslijed nadmoćnosti partizana palo je u sužanjstvo 16 domob. i 1 častnik, iz sužanjstva 2 domobrana su pobjegla i javila se svojoj jedinici u Donj. Vakufu. Na strani pobunjenika nije pos to koliko je bilo ranjenih i poginulih.¹³

Izvjешće oruž. postaje Donj. Vakuf broj 26/Taj. od ./.

Noću između 28 i 29.1.1943. sukobili su se partizani sa našim snagama kod sela Marića Doca 3. km. od Studenih Vrela¹¹.

⁸ Duvno

⁹ Na karti 1:100.000 nije naden.

¹⁰ Misli se na Antifašistički front žena.

¹¹ Na ovom sektoru nalazile su se jedinice Četvrte proleterske brigade.

¹² Akciju su vjerovatno izvršile jedinice Pete crnogorske brigade Treće NOU divizije.

¹³ Napad su vjerovatno izvršili dijelovi Prve proleterske divizije.

¹⁴ Napad je izvršila Četvrta (crnogorska) brigada Druge proleterske divizije.

U toj borbi naše su snage uspjele da 1 partizana ubiju i ostale rastjeraju.

Izvješće oruž. voda Livno u Posušju broj 50/Taj. od 30. 1.1943.

Dne 24.1.1943. oko 14 sati u selu Zdrimce občine Gor. Vakuf kotar Bugojno, sukobile su se naše snage sa partizanima koja je borba trajala do 17 sati istog dana. U borbi je ubijeno 18 partizana i jedan živ uhvaćen. Zaplijenjena je jedna strojopuška i 10 pušaka.¹⁵

Dne 26.1.1943. kod mjesta Suhodol sjev-istočno od Gr. Vakufa udaljeno 6. km. sukobile su se naše snage sa partizanima. U ovoj borbi je jemo je 7. partizana i 3 živa uhvaćena.

Izvješće oruž. voda Bugojno broj 83/Taj. od 28.1.1943.

Dne 30.1.1943. u 23.30 sati napali su partizani sa svih strana mjesto Gor. Vakuf, kotar Bugojno, te su prinudili posadu i oružnike na povlačenje prema Bugojnu, jer su partizani bili mnogo nadmoćniji kojih je bilo oko 1000. Oružnici postaje Gor. Vakuf i ostala posada nalazi se u Bugojnu¹⁶.

Izvješće oruž. voda Bugojno br. 91/Taj. od 1.II.1943. god.

VI. O prilikama prehrane i prometu:

Stanje prehrane na području ovoga krila nije ništa izmjenjeno od prošlog predloženog izvješća. Sa mjerodavnih mjesta malo se dobiva, a sa sela se skoro ništa i ne može dobiti uslijed ugroženosti od pobunjenika. U ishrani najviše oskudjevaju državni činovnici, i ostali službenici, kao i njihovi članovi obitelji, a za najviše oružnici i njihove obitelji koji sa njima u zajednici žive.

Željeznički promet bio je redovan sve do dne 28. siječnja 1943., a od ovog dana do 4. veljače bio je prekinut Jajca i Donjeg Vakufa, koji je promet uspostavljen 4. ovog mjeseca, a želj. promet od Donjeg Vakufa do Travnika bio je prekinut od 28. siječnja 1943. do 31. siječnja 1943. koga je dana i uspostavljen. Od 7/II.1943 god. ponova je promet na km. 11—12 između Jajca i D. Vakufa prekinut.

Suhoputni promet uslijed partizana je ugrožen.

VII. Odnosi vojske sa ustaškim postrojbama i građanskim oblastima: Dobri su.

" Borba je vjerovatna vođena sa Prvom dalmatinskom brigadom Treće NOU divizije.

¹⁶ Napad je izvršila Peta crnogorska brigada Treće NOU divizije. Opširnije vidi dok. br. 13, 314, 331.

VIII. Odnosi sa savezničkim vojskama čiji se dijelovi nalaze na našem području:

Dobri su i srdačni.

II. AKCIJE NAŠIH SNAGA:

Od prošlog izvješća pa do danas nije bilo nikakove akcije od strane naših i savezničkih snaga, sem što je navedeno pod toč. III. ovog izvješća.

III. STANJE U VOJSCI:

Kod oružništva moral i borbeni duh je dobar.

IV. VANJSKA SITUACIJA:

Nema podataka.

V OBCI ZAKLJUČAK:

Stanje javne sigurnosti na području ovoga krila je ugroženo radi partizanskih i četničkih djelovanja. Partizani drže u svojim rukama područje kotareva: Livno, Duvno, Varcar Vakuf, djelimično kotar Jajce i djelimično kotar Bugojno.

VI. ORUZNICKE POSTAJE KOJE SU ZAUZETE OD POBUNJENIKA:

U pobunjeničkim rukama nalaze se postaje: Varcar Vakuf, Gerzovo, Šipovo, Glogovac, Jezero, Gornji Vakuf, Glamoč, Mliništa, Livno, Duvno, Vinica, Sujica, Ravno, Prisoje, Prolog, Strupnić, Vaganj, Studeno Vrelo, Prekaja i Preodac.

VII. POSTAJE KOJE SU POD PRITISKOM POBUNJENIKA U DRUGA MJESTA ISELILE:

Dne 30. siječnja 1943. god. oružnička postaja Gornji Vakuf pod pritiskom partizana izselila je u Bugojno, i priključila se postaji Bugojno.

VIII. KOJE SU VRAĆENE U NAŠE RUKU:

Od prošlog predloženog izvješće nema promjene.

(M.P.)

Zapovjednik, satnik:
(Lino Skamera)

Skamera

IZVJEŠTAJ ZAPOVJEDNIŠTVA OTSJEKA POSUŠJE—
IMOTSKI—LJUBUŠKI OD 7 FEBRUARA 1943 GOD. O
RASPOREDU JEDINICA NOV OKO IMOTSKOG¹

ZAPOVJEDNICTVO OTSJEKA
POSUŠJE—IMOTSKI—LJUBUŠKI

Op. br. uredovno
dana, 7.II.1943

Predmet: Dnevno izvješće.

ZAPOVJEDNIKU III. SEKTORA

(6. DIVIZIJE)

Od 6. u 12. sati do 7. u 12. sati ništa osobito nije se dogodilo osim čarkanja na pojedinim posadama. Naša ophodnja upućena u pravcu Zagorja gdje se je sukobila sa jednom partizanskom ophodnjom (11. part) bez gubitaka i pozitivnog rezultata.

Po dobivenim podacima jače partizanske grupe se prikupljaju oko postava ovoga Odsjeka sa namjerom zauzimanja Imotskog s time da je jedna grupa upućena sjevero-istočno od Rakitnog u pravcu Grla—Svinjača; jedna grupa žena i djece u Kongoru; oko trista oboružanih na prostor Studena Vrela; kod Duvna jedan bataljon (navodno brojčano jak); Mosorska grupa" oko Studenaca i Aržana; Biokovska brigada³ na prostoru zapadno Imotskog. Za očekivati skori napad na odsjek sa mogućim obuhvatom desnog krila istočno sela Rakitna u koliko nije posrijedi povlačenje partizana Crnogoraca prema Neretvi. Ove pridošle grupe — na sjevernom pravcu potiču od bježećih grupa iz Glamoča i Livna.⁴

U svrhu olakšanja pritiska sa zapada i jugo-zapada predviđam, u koliko se situacija ne promijeni, akciju po zapovjedi koju prilažem.⁵ U svrhu potpomaganja ove akcije od strane talijanskog zrakoplovstva molim da ovo razviđa i eventualne kolone tuče oko Mesihovine i Duvna zatim na putevima zapadno crte Studenci — Rimski Put — selo Gudelji (tri km. južno Krivog Dola) — selo Podosoj.

Zapovjednik pukovnik
(Šimić)
Šimić pk

¹ Original, pisan na mašini, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta pod br. 45/9-1, k.102.

² Odnosi se na Mosorski odred.

³ Odnosi se na Četvrtu dalmatinsku NOU brigadu.

⁴ Na ovom sektoru nalazila se Druga proleterska divizija ojačana sa Četvrtom dalmatinskom brigadom Devete NOU divizije.

⁵ Vidi dok. br. 318.

**ZAPOVIJEST ZAPOVJEDNIŠTVA OTSJEKA POSUŠJE—
IMOTSKI—LJUBUŠKI OD 7 FEBRUARA 1943 GOD. ZA
NAPAD NA JEDINICE NOV NA LINIJI KONGORA—
STUDENCI¹**

**ZAPOVJEDNICTVO OTSJEKA
POSUSJE—IMOTSKI—LJUBUŠKI**

Op. Broj: 29/taj.
dana, 7.II.1943

Z A P O V I E D BR. 29.

Zapoviednika odsjeka Posušje—Imotski

Za izvršenje akcije čišćenja područja na desnoj obali rijeke Vrlike između Prološca—sela Klenovca—sela Poljice—sela Drinova², od partizana koji su se na tome području prikupili i ugrožavaju Imotski sa zapada i jugozapada.³

1. Stanje kod protivnika:

Protivnik se prikuplja sa sjeverne strane odsjeka od Kongore pa do Studenaca a sa zapada od Studenaca pa sve desnom obalom rijeke Vrlike do položaja talijanske milicije zapadno Babnjače i sela Putešavica. Sa očiglednom namjerom napasti na naš odsjek i osvojiti Imotski, pa možda i Posušje.

2. Naša namjera:

Preduhitriti protivnika bar sa zapadne i jugozapadne strane u toku 8. o. mj.

3. Sastav postrojbi:

a. *Grupa Božinović—Mamić*: 26. ustaška bojna pojačana jednim satom 7. ustaške bojne i teškim bacačem Ust. obrambenog sdruga.

Zadatak: Još u toku noći 7/8. II. preduzeti pokret preko Prološca i Postranja obići 'iznad sela Lokvičića, očistiti selo Klenovac zatim preko sela Blaića⁴ izbiti na Šeminovac k. 639

¹ Original, pisan na mašini, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta pod br. 45/9—5, k. 102.

² Drinovci

* Na ovom terenu nalazila se Druga proleterska divizija ojačana sa Četvrtom dalmatinskom NOU brigadom.

* Bajić

i spriječiti protivniku izvlačenje iz Podbablja i sela Poljica na zapad. Za svoju zaštitu iz sastava posade Proložac uputiti jedan jači vod (do 60. ljudi) na Ljubu⁵ koji se na ovoj koti ima zadržati i štititi grupi zaleđe dok grupa ne stigne na sam Šeminovac, kada se ovaj vod ima povući u Proložac. Sama grupa po završenom čišćenju navedenog područja pod zaštitom s leđa i uz pomoć dijelova na koti 500. pola km. sjeverno sela Lujani ima se sa ostalim četama koje u akciji sudjeluju povući u Imotski. Veze održavati sa posadom Proložac, vodom na Ljubi i dijelovima koji operiraju od Imotskog preko Kamenmosta i sa pravca sela Drinovaca.

b. *Grupa Berulac—bojnik Pejšković*: 7. ustaška bojna bez jednog sata, dijelovi Pripremne bojne na Kamenmostu, Smijevačkom Mostu i sa Otoka.

Zadatak: 8.II. u svanuće preduzima akciju sa crte rijeka Matica (Vrlika) sa zadatkom da što prije ovlada crtom selo Nebriževac—kota 368.—kota 300.—kota 292. (uži mostobran) i zatim produžava pokret do crte selo Šumet, selo Jonići, selo Šušnjari k. 500— k. 528. na kojoj ima uhvatiti vezu sa dijelovima koji nadiru sa pravca sela Drinovci. Vezu održavati sa grupom Božinović-Mamić, signalizacijom a lijevo sa grupom Drinovci do dodira signalizacijom.

c. *Grupa Drinovci — por. Markovac*: 1. sat Ust. obrambenog sdruga i polusat 13. pripremne bojne sa zastavnikom Prgommetom.

Zadatak: Prikuplja se 8.II. do šest sati kod sela Sebišne kada preduzima nadiranje satnijom U. O. S. pravcem k. 479.— k. 304.— k. 365. Vranjača—selo Ljubina—Majdan k. 546.— selo Trutini — selo Čapini — kota 555.— k. 528., a za polusatom 13. pripremne bojne preko sela Bilići. kote 360 duž sela Runovići •zahvatajući Mračaj fk. 534.) i selo Šabić do u visinu crte selo Čapini — selo Mišinići⁶. Ova grupa održavati će vezu sa našom Ita-milicijom⁷, koja po odlasku grupe ima da primi i dosadanji položaj 13. pripremne bojne iznad sela Sebišna, a unaprijed sa grupom bojnika . . . tovića i kasnije grupom Božinović—Mamić.

d. Ostale postave Odsjeka pa i u samim posadama Posušju i Imotskom imaju ostati na svojim postavama u strogoj pripravnosti.

4. **Prikupljanje četa**: Grupa Božinović-Mamić prikupit će se na Prološcu 8.II. do tri sata a u daljem pokretu nastati da kod sela Klenovac _____de do 12. sati. Grupa Pejšković prikupiti

⁵ Odnosi se vjerovatno na Ljut kod Vukovića.

⁶ Miševići

⁷ Vjerovatno se odnosi na naoružane seljake-milicionere koji su bili organizovani od strane italijanskih vlasti.

će se na polaznim postavama t sati, kada će preduzeti akciju s time što će svojim bacačem u toku odpomagati i grupu poručnika Markovca. Grupa Markovac ima se prikupiti 8.II. do šest sati kod sela Sebišna odakle pokret, crta akcije odpočet.... i trideset.

5. Dojavna služba: Za vrijeme akcije pojedine grupe održavati će vezu međusobno hrvatskim barjacima i po jednim bjelim platnom jedno pokraj drugog, zatim signalnim raketama: jedna bjela mjesto gdje se grupa nalazi; jedna crvena opasnost sa pravca u kome je opaljena; dvije crvene u teškom smo položaju; bjela pa crvena krećemo naprijed; bjela pa crvena pa bjela zbog otpora neprijatelja nemožemo dalje; 4 rakete iste boje opaljena jedna za drugom moramo se povući pravcem kojim smo došli (ovo prema raketama sa kojima se bude više raspolagalo). Međusobno održavati vezu po svojim ugovorenim znacima teklićima i dovikivanjem, a pri dolasku u bliži dodir grupa i za vezu sa ovim.

6. Plan akcije: Neprijateljske dijelove koji se nalaze na ranije označenoj prostoriji po mogućstvu opkoliti, uništiti, razoružati i zarobiti.

Zamišljeni tok izvođenja: Grupa Pejkovića stupa prva u akciju ovladivanjem užeg mostobrana, privlači svu pažnju protivnika na sebe i dovodi do njegovog prikupljanja sa svih strana u pravcu Kamenmosta pa i protivničkih dijelova sa pravca s Livna i Podosoja. Poslije izvjesnog vremena (oko 7.30. sati) stupa u akciju grupa poručnika Markovca koja stvara zabunu kod protivnika i dovodi do njegovog grupiranja na prostoru Podbablje—Poljice—Krivi Dol. Dok je protivnik zabavljen sa ovim dvjema grupama i kada se je vjerovatno prikupio na ovome prostoru pojavljuje se grupa Božinović-Mamić sa leđa sprečavajući uzmicanje protivnika iz zatvorenog trokuta u prvom redu bacačem putem od sela Vukovići u pravcu Zagvozda. Znači, namjerna je akcija opkoljavanja zbog čega grupa Pejković sa užeg mostobrana preduzima pokret kada grupa por. Markovca pređe crtu Mračaj (k. 534) 6 Majdan (k. 546). Grupa Božinović-Mamić obratiti će pažnju na protivnička teška oružja (eventualno top) kojim se o svim podacima nalaze na prostoru između sela Klenovac i sela Krivi Dol, a isto tako će obratiti pažnju na zaleđe da ne bi bila udarena s leđa od partizanskih grupa sa pravca Studenci i Lovreč.

U toku izvođenja akcije sa zarobljenicima postupati po zakonu, razoružavanjem i privođenjem posadnom Zapovjedništvu Imotski radi daljeg sprovođa u Mostar. Kretanje vršiti rastresito pretresajući najpotrebnijim brojem kuće i šumarke da ne bi protivnik oružje negdje prikrio i sebe za mirnog sta-

novnika izdao bolje je kao zarobljenog privesti 10. nedužnih (koji će po ustanovljenju biti pušteni) nego propustiti zarobljavanje jednog partizana.

Po završenom čišćenju područja i spajanju grupa ostaviti odgovarajuće posade na crti Šeminovac — selo Ujevići — k. 500.— k. 528.— Baba (k. 546).— k. 408.— selo Miševići dok se ne povuku djelovi do Kamenmosta kada ima uslijediti pod prihvatom prvog povlačenja postava sa Šeminovca (k. 639), pa postepeno ostaviti u polukrugu do crte užeg mostobrana na kome se ima zadržati vod posade Kamenmosta.

7. Podnošenje izvještaja: U toku same akcije kada god je moguće podnositi će mi zapovjednici grupa svoja izvješća. Obavezno po završenoj akciji dostaviti će mi svaki zapovjednik grupe iscrpno izvješće o toku i događajima same akcije.

8. Obskrba streljivom: Pred samu akciju popuniti streljivom do pune šarže puške, strojnice i bacače. Voditi brigu da se streljivo racionalno troši. Po mogućstvu prazne čahure popuniti i po povratku predati ih u skladište.

9. Obskrba hranom: di izdati suhu hranu za ručak, a večeru pripremiti po povratku u nastambama.

10. Zdravstvo: Grupe će sobom povesti potreban broj zdravstvenika i zavojnog materijala. Eventualno ranjene ili poginule ponijeti sobom posredstvom mještana ili zarobljenika, odnosno upućivati pomoćištu⁸ kod Kamenmosta ili u bolnicu Imotski. Zapovjednik posade u Imotskom previdjeti će jedno pomoćište sa liječnikom kod Kamenmosta, gdje će držati i jedan teretni samovoz za prevoženje bolesnih, ranjenih i mrtvih.

11. Plijen i zarobljenici: Po završenoj akciji cijelokupni plijen prikupiti u posadnom Zapovjedničtvu Imotski, gdje sačiniti točan popis svega. Zarobljenike predati bez zlostavljanja posadnom Zapovjedničtvu Imotski. Za vrijeme akcije spriječiti pljačku i nasilje.

12. Zapovjedno mjesto: Ja ću se nalaziti kod grupe Pejković, kuda mi izvješća slati.

Poslato: 7.II.1943 u 18. sati teklićima

Zap. Posada Imotski i Posušje. VII..

XXVI. U Bojne, U.O.Z., 13. Pr. Bojne, 1. sata U.O.Z.

Zapovjednik pukovnik
(Šimić)
Šimić pk

⁶ Sanitetsko previjalište

ZAHTJEV ZAPOVJEDNIŠTVA ŠESTE PJEŠAČKE DIVIZIJE
OD 8 FEBRUARA 1943 GOD. DA ITALIJANSKI AVIONI
BOMBARDUJU SELA STUDENCI, MEDOV DOLAC, PO-
LJICE I PODOSOJ¹

NAJZURNIJE

ZAPOVJEDNICTVO
6. PJEŠAČKE DIVIZIJE

Op. Broj 1334/taj.

U Mostaru, dne 8.-II.-1943

Predmet: djelovanje zrakoplovstva.

ZAPOVJEDNIŠTVU 154. PJEŠAČKE DIVIZIJE

»M U R G E«

Uslied promienjene situacije u oblasti Posušje—Imotski
stavljam izvan krieposti moje traženje zrakoplovnog djelo-
vanja za 8.-II.-1943., dostavljeno sa Op. Br. 1313/tajno od 7.-
II.-1943., i molim, da savezničko zrakoplovstvo tokom današnjeg
dana djeluje kao što sledi:

Prije podne:

Oružano razviđanje oko Mesihovine i Tomislav Grada- i
tučenje eventualnih partizanskih kolona, koje bi bile u pokretu
na jug, jugoistok ili jugozapad.

Razviđanje i bombardiranje partizana na putevima za-
padno i jugozapadno od crte: s. Studenci — Medov Dolac — s.
Poljica — s. Podosoj, do koje će tokom današnjeg dana vjero-
jatno izbiti naši dielovi iz Imotskog.

Poslie podne:

Ponavljjanje rada od prije podne.

Molim imati na umu da sjeveroistočno i istočno od nave-
dene crte danas djeluju naši dielovi.

Molim, da se ovom djelovanju pristupi što prije.

Zapovjednik, pukovnik,
Šarnbek
Šarnbek

¹ Original, pisan na mašini, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog
instituta pod br. 45/9—2, k..102.

¹ Duvno

**DNEVNI IZVJEŠTAJ DOMOBRANSKOG OFICIRA ZA VEZU
PRI NJEMAČKOJ 714 DIVIZIJI OD 9 FEBRUARA 1943 GOD.
O SITUACIJI NA TERENU BOSANSKE KRAJINE¹**

BRZOGLASNI BRZOJAV

TKO JAVLJA:	VRIEME:	KOME SE JAVILO:
Častnik za vezu kod 714 njem. div. Ulisberger	Sati 8.20	
	Dan 9.	
	Mjesec veljače	
PRIMIO: ppukovnik U i t s	Godina 1943	PREDAO:

S A D R Ž A J

Čišćenje i razvidanje prostora 14. km ist. sj. ist. od Bos. Novog i jug. zap. od Obodnika (11 km j. ist. od Kotor Varoši) bez dodira sa neprijateljem.

Most na putu kod Rudice popravljen i osiguran. Put do Otoke upotrebljiv. Izgradnja mosta preko Strižne² (na pruzi Prijedor—Bos. Novi) započet. Trajanje izgradnje vjerovatno 4 dana. Izgradnja Savskog mosta³ se nastavlja.

11. sat 721. p. p. i IV. bojna III. gor. zdruga stigla u Sanski Most.

Preuzimanje osiguranja j. od Sanskog Mosta.

Ustaška djelatna bojna upućena u Zagreb.

Po izkazu stanovnika partizani iz prostora j. z. od Stare Rijeke (15 km j. z. od Prijedora) povukli su se u pravcu Grmeča⁴.

Po izvještajima četnika zaposjednuti Skender Vakuf od oko 5000—6000 partizana⁵. Namjera neprijatelja je napadaj u zapadnom smjeru.

¹ Original, pisan na mašini, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta pod br. 8/1—38, k. 18.

² Strižna je između Bos. Novog i Dobrljina.

³ Odnosi se vjerovatno na Savski most kod Jasenovca.

⁴ Odnosi se na povlačenje jedinica Četvrte NOU divizije.

⁵ U ovo vrijeme u Skender Vakufu su se nalazile samo jedinice Četvrtog krajiškog NOP odreda.

9 prebjeglih stiglo u Kotor Varoš.
Namjere: pojačano razviđanje zapadno od Sanskog Mosta i južno od Kotor Varoši.
Preuzimanje osiguranja Sanski Most od uključivo mosta na Sani.
Borbeno razviđanje i izgradnja mostova.

BR. 321

BOJNA RELACIJA PETE PJEŠAČKE DIVIZIJE ZA MJESEC
JANUAR 1943 GODINE¹

ZAPOVJEDNIŠTVO
5. PJEŠAČKE DIVIZIJE

Op. Broj 163/taj.

→ 9, II. 1943

SARAJEVO

Predmet: Bojna relacija za siečanj
1943. godine.

I DIO

ZAPOVJEDNICTVU III. DOMOBRANSKOG ZBORA
(GLST)

u

Sarajevu

A) OPERACIJE I AKCIJE:

1) Raspored četa dne 1. siečnja 1943. godine:

I. Stožer 5. pješačke divizije — Sarajevo.

II. — 7. pješačka pukovnija: 1. — Stožer pukovnije (Zapov. II. operativne zone) —, 13. i 15. sat-Sarajevo. 2—14. sat-Tarčin. 3.— Stožer I. bojne, 1., 2. i 4. sat-Ivan Sedlo, 3. sat u Konjicu. 4.— Stožer II. bojne, 5. i 8. sat-Trnovo, 6 sat u s. Ledići, 7. sat u s. Sabanci, 10. sat u s. Vojkovići. Domdo sat »Umoljani« u s. Umoljani. Domdo² sat »Trnovo« u Trnovu i Domdo sat »Bjelemići« u s. Odžaci. 5.— Stožer II. bojne 1. pješačke pukovnije, 5. i 8. sat u Brezi, 6. sat u Breziku, 7. sat u Vareš Majdanu.

¹ Original, pisan na mašini, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta pod br. 1/1—7, k. 57.

² Odnosi se na specijalne ustaško-domobranske jedinice organizirane za borbu protiv jedinica Narodnooslobodilačke vojske. Komandni kadar bio je ustaško-domobranski, a borački naoružani seljaci koji su se u većini kretali oko svojih sela.

III. — *Zagrebačka konjanička pukovnija*: 1. — Stožer pukovnije — Pale. 2. — III. konjanički sklop na postavu: Trnovo izključno — s. Govedovići — s. Zabojska — Dom na planini Jahorini — Pračko Vrelo uključno. 3.-II. konjanički sklop na postavu: Vrhprača—Rastovac—Nehorići. 4.-II. bojna 13. pješ. pukovnije: Stožer—Prača, 6. i 7. sat na postavu: Pastorak (1157) — Srednje (1128) — Karlovac (1291) — Orahovica (1252) — Krnja Jela (1359) — Brdo (1193) — k. 1297 — Križevac (1314), 5. sat na siguranju željezničke pruge: Podgrab izključno — Renovica uključno. 5.-I. konjanički sklop u toku je prebacivanja sa Pala u Jajce, gdje je trebao da zamjeni III. bojnu 9. pješ. pukovnije, koja dolazi na Pale. 6.— Posada Podgrab: Stožerni sat II. konjaničkog sklopa i jedan polusat III. konjaničkog sklopa. 7. — Oklopni vlak: Pale—Podgrab.

IV. — *13. pješačka pukovnija*: 1. — Stožer pukovnije — Rogatica. 2. — Posada Rogatica: 13. i 15. sat, 1 vod 10. sata i 1 vod 11. sata 13. pješ. pukovnije, vod 5. povoznog sata i odeljak ob-skrbnog skladišta iz Sarajeva. 3.—14. sat 13. pješ. pukovnije na osiguranju želj. pruge: Renovica izključno — Mesići — Rogatica uključno. 4.—I. bojna 13. pješ. pukovnije i Domdo sat »Osječani« na postavu: Hlovača—Han Osanica — lijeva obala rijeke Drine od Han Osanice do Goražde. 5.—III. bojna 13. pješ. pukovnije na postavu: Alijin Laz (1176) — Crijetež (1298) — Hadžić Brdo (1279) — Hranjen—Osiječani—Jabučko Sedlo—Crvljivac.

2) Akcije:

U toku mjeseca SIEČNJA nisu vodene nikakove veće akcije već su postrojbe podređene ovome stožeru i dalje sigurala svoje postave na njemačko-talijanskoj demarkacionoj liniji, na crti: Ivan Sedlo—Umoljani—Dejčići—Trnovo—s. Govedovići — s. Zabojska — Jahorina Planina — Pračko Vrelo — Vrhprača — s. Rastovac — s. Nehorići — Pastorak (1157) — s. Srednje — s. Orahovica — Krnja Jela (1359) — Mravinci (1321) — Crijetež — 1298 — Hranjen — Osiječani — Ilino Gornje — Jabučko Sedlo — Goražde — lijeva obala rijeke Drine do Han Osanice — tok riečice Osanice — s. Hlovača.

Izpred gore označenog postava vršena su stalno razviđanja obhodnjama u svrhu prikupljanja podataka o kretanjima i jačini partizanskih i četničkih bandi.

Osim toga postrojbe su produžile i u toku ovog mjeseca sa izradom bunkera na dodieljenim im postavima.

Prema zapovjedi njemačke 718. pješ. divizije vršena je zamjena između sva tri konjanička sklopa i 9. pješ. pukovnije. Na ime, konjaničke postrojbe otišle su na prostor: Jajce—Donji Vakuf—Turbe—Travnik, a postrojbe 9. pješ. pukovnije primile

su dosadanje postave konjanika na prostoru: Govedovići—Zabojska—Jahorina—Pod grab—Pale.

Rad po pojedinim danima tekao je po sljedećem:

I. do 4. siečnja:

Razviđanje obhodnjama izpred postava postrojbi.

5. siečnja:

Prema odobrenju zapovjednika III. domobranskog zbora, a u suglasnosti sa zapovjednikom njemačke 718. pješ. divizije, sastao se je danas zapovjednik 13. pješ. pukovnije pukovnik Gaščić sa četničkim vođom Kosorićem u Han Rudine. 8 km. sjev.-zapadno od Rogatice.

Zapovjednik divizije sa glavarom stožera i zapovjednikom 7. pješ. pukovnije obišao je danas posadu I. bojne 7. pješ. pukovnije na Ivan Sedlu.

6. i 7. siečnja:

Razviđanje obhodnjama izpred postava postrojbi.

8. siečnja:

Ovoga dana upućen je 3. sat II. konjaničkog sklopa radi zamjene sa II. bojnomo 9. pješ. pukovnije, vlakom iz Podgraba u Donji Vakuf.

9. siečnja:

Razviđanja obhodnjama izpred postava postrojbi.

10. siečnja:

Prema izvješću zapovjednika Zagrebačke konjaničke pukovnije, došla je na prostor: Mesići—Dobra Voda—Bogovići 8—10 km. sjev. zapadno od Prače jedna partizanska udarna brigada³.

Odmah su preduzeta potrebna razviđanja i mjere opreze.

II. siečnja:

Četnička grupa Bože Plemića, Kosorića i Vukovića tokom dana krenuli su sa planine Romanije u borbu protiv partizana, koji su stigli na prostor: Dobra Voda—Bogovići 11 km. sjev.-zapadno od Prača.

Zagrebačka konjanička pukovnija po traženju četničke grupe Bože Plemića, a po odobrenju njemačke 718. pješ. divizije, izdala je grupi Plemića 2 sanduka strijeljiva za borbu protiv ovih partizana.

12. siečnja:

Ovoga dana je stigao u Podgrab 6. sat 9. pješ. pukovnije iz Donjeg Vakufa, kao zamjena postrojbi II. konjaničkog sklopa, koji je otišao u Donji Vakuf.

Zapovjednik divizije sa zapovjednikom III. domobranskog zbora obišli su tokom dana posadu Pale.

³ Odnosi se na Šestu istočnobosansku NOU brigadu.

13. *siečnja*: I. sat III. konjaničkog sklopa iz s. Govedovići krenuo je tokom dana za Alipašin Most, gdje je ukrcao u vlak i odpremljen u Travnik.

Također ovoga dana krenuo je vlakom za Donji Vakuf stožerni sat, 1 vod 2. sata i 1 vod 4. sata II. konjaničkog sklopa.

14. *siečnja*:

Razviđanje obhodnjama izpred postava postrojbi.

15. *siečnja*:

Tokom dana stigao je vlakom 1. i 2. sat 9. pješ. pukovnije iz Travnika, te je samovozima prebačen na postave i to: 1. sat na prostor kod s. Govedovići, a 2. sat na prostor kod s. Zabojska.

16. *siečnja*:

Tokom dana skinut je sa postava na Jahorini 3. sat III. konjaničkog sklopa i samovozima prebačen iz Trnova u Alipašin Most, a dalje vlakom za Travnik.

Ovoga dana utanačen je sporazum sa četničkim vodom kotara Rogatičkog Kosorićem u prisutnosti delegata Ministarstva Unutarnjih Poslova, Glavnog ravnateljstva za javni red i sigurnost, zapovjednika 13. pješ. pukovnije pukovnika Gaščića i zapovjednika I. stajaćeg zdruga pukovnika Stipkovića.

Utanačenje je poslato na konačno odobrenje⁴.

17. *siečnja*:

Razviđanje obhodnjama izpred postava postrojbi.

18. *siečnja*:

Tokom dana stigao je vlakom u Podgrab iz Donjeg Vakufa 5. sat i dio 8. sata 9. pješ. pukovnije.

Vođa četnika talijanskih suboraca kod Han Osanice oko 22. km. južno od Goražde Mile Radović, molio je za sastanak sa zapovjednikom 2. sata 13. pješ. pukovnije.

Sastanak je odobren s tim, da zapovjednik sata primi želje od istog i o tome odmah izvesti bez da on daje ma kakove obaveze.

19. *siečnja*:

Razviđanje obhodnjama izpred postava postrojbi.

20. *siečnja*:

Četnici talijanski suborci u jačini 5—6.000 zauzeli su bez otpora selo Ljutu 8 km. sjev. iz. od Bjelemića i selo Bjelemiće.

Ove četnike predvodili su muslimani i Dr. Popovac, Musakadić—Burutović i Čengiće.

14. sat 7. pješ. pukovnije preuzeo je danas prema zapovjedi njem. — 718. pješ. divizije siguranje želj. pruge od Blažuja do Raštelice i most na Lukaču južno od Bradine, od II. prometnog zdruga.

* Vidi tom IV. knj. 9. dok. br. 188.

21. siječnja:

Četnici talijanski suborci koji su 20.1. napali s. Ljutu i Bjelemiće zarobili su u s. Ljuta jedan vod domobrana II. bojne 7. pješ. pukovnije, jačine jedan zastavnik i 30 domobrana sa dvije strojopuške, i 50 milicionera domdo sata »Bjelemić« sa jednom strojopuškom i odveli ih u Kalinovik.

Intervenirano je kod talijanske divizije u Mostaru da se zarobljeni domobrani i milicioneri odmah puste sa svojim nao-ružanjem.

Stožer Zagrebačke konj. pukovnije i stožer III. konjaničkog sklopa sa 2. i 4. satom krenuli su tokom današnjeg dana sa Pala u Travnik.

Voda četnika talijanskih suboraca kod Han Osanice južno od Goražde, zatražio je pregovore za suradnju sa Hrvatskim domobranstvom.

Za prvi sastanak određen je zapovjednik 13. pješ. pukovnije pukovnik Gaščić-kotarski predstojnik i zapovjednik krila u Goraždi, radi pripremanja za vođenje konačnih pregovora u koliko do toga dođe.

22. siječnja:

Izjutra oko 9 sati Radna bojna napadnuta je od četnika kod s. Begovine prigodom odlazka na rad za dotur drva.

Zapovjednik Radne bojne podpukovnik Borota sa 28 domobrana Radne bojne zarobljen je i odveden navodno u Kalinovik.

Intervenirano je kod talijanske divizije u Mostaru, da se isti odmah puste, pošto su ovaj prepad izvršili četnici talijanski suborci.

23. siječnja:

Domobrani milicioneri domdo sata »Bjelemić« koji su napadnuti od četnika muslimana talijanskih suboraca u s. Bjelemić prišli su vođama četnika muslimana Popovcu i Musakadiću, koji su se sjedinili sa Jevđevićem. a koji provodi jugoslovensku ideologiju diktiranu iz Londona.

Tokom dana sastao se je zapovjednik 13. pješ. pukovnije pukovnik Gaščić sa vođom četnika Fočanskog kraja Milom Radovićem, po njegovom traženju u Gakovu, a koji mu je sastanak bez davanja ikakvih obaveza bio odobren od njem. 718. pješ. divizije i III. domobranskog zbora.

24. siječnja:

Tokom dana krenuo je iz Podgraba za Donji Vakuf 1. sat II. konjaničkog sklopa.

Sa ovim su stožer Zagrebačke konjaničke pukovnije, I., II. i III. konjanički sklop preseljeni podpuno iz operativne zone

ovog stožera na prostor: Travnik—Jajce i došli pod izravno zapovjedništvo III. domobranskog zbora.

25. siečnja:

Tokom dana stigao je vlakom na Pale iz Travnika dio 14. i 15. sata 9. pješ. pukovnije.

26. siečnja:

Razviđanje obhodnjama izpred postava postrojbi.

27. siečnja:

Tokom dana stigao je iz Podgraba i Donjeg Vakufa ostatak 8. sata 9. pješ. pukovnije.

28. siečnja:

Prema naknadno primljenom izvješću ovoga dana, pri napadu četnika talijanskih suboraca na Bjelečić 20. o. mj. surađivao je i pratio njihov rad jedan talijanski krilaš. Na dan 23. i 24. o. mj. bili su u Bjelečiću i dva talijanska častnika.

Zapovjednik divizije sa zapovjednikom 7. pješ. pukovnije i glavarom stožera obišli su tokom dana posadu u Trnovu.

29. i 30. siečnja:

Postrojbe su vršile razviđanje obhodnjama izpred svojih postava.

31. siečnja:

Četnici talijanski suborci pustili su iz robstva u Kalinoviku 28. domobrana II. bojne 7. pješ. pukovnije, koje su zarobili kod s. Bjelečić na dan 20. siečnja 1943. godine.

U zatvoru su i dalje zadržali zapovjednika voda zastavnika Tafra, a jedan domobran pridružio se je četnicima.

Domobrane su pustili bez pušaka, šatorskih listova, gubeva koje su zadržali za sebe.

0 ovome je ponovno intervenirano kod talijanske divizije »Murge« u Mostaru preko 6. pješ. divizije.

3.— Utrošak strijeljiva:

—7. pješ. pukovnija nema utrošenog strijeljiva.

—9. pješ. pukovnija nema utrošenog strijeljiva.

—13. pješ. pukovnija: puščanih naboja 7.9 mm. 40 komada.

B) IZKUSTVO:

1 dalje se opaža da se četnici u operativnoj zoni ovoga stožera primiruju. Vjerojatno je da je tome razlog pojava partizana sa sjevera sa smjera Šekovići—Vlasenica.

C) NEDOSTACI I GRIJEŠKE:

Nedostaci i griješke u taktičkom pogledu se ne iznose, jer ih stvarno nije ni bilo.

Nedostatci se još uvijek pokazuju u teškoj popuni ljudstvom i tvorivom, a poglavito cipelama, odjećom i zimskim rubljem.

U pogledu stvarne popune preduzima se sve potrebno, ali se popuna može vršiti samo u toliko u koliko se ovo tvorivo dobiva razpodjelom III. domobranskog zbornog područja.

Kao veliki nedostatak pojavljuje se u posljednje vrijeme pitanje prehrane domobrana. Domobrani u nedostatku suhog variva dobivaju najvećim dielom samo kupus i repu. I sa mesom se oskudjeva, jer se po predviđenim oblikovanim cijenama ne može nigdje dobiti.—

I u pogledu prehrane radi se da se izta popravi.—

(M.P.)

Zapovjednik;
pukovnik Prohaska,
Prohaska

BR. 322

IZVJEŠTAJ ZAPOVJEDNIŠTVA ŠESTE PJEŠAČKE DIVI-
ZIJE OD 9 FEBRUARA 1943 GOD. O KONCENTRACIJI
JEDINICA NOV OKO IMOTSKOG, DUVNA I LIVNA¹

ŠIFRA

GLAVNOM STOŽERU DOMOBRANSTVA »OP.«
OBČEM VOJNIČKOM POVJERENIKU N. D. H. — SUŠAK

Naj žurnije.

Najnoviji podatci:

2.000 partizana u pokretu sa sjeverozapada prednjim dielovima ušlo u s. Vir i s. Ričice (10 km sjeverno i sjever.-zapad. Imotskog).

1.500 partizana na prostoru: Studeno Vrelo — Brišnik — Kongora — Trebistovo.

4.000 partizana na prostoru: Tomislav Grad² — Karlov Han — Tušnica.

Tito sa 7 topova kod rudokopa Tušnica. Brzo podiže brzo-glasne veze ka Tomislav Gradu i Livnu.

Očekujem žestok napad na cieli odsjek radi čega molim najžurniju pomoć njemačko-hrvatskih četa. pošto su Talijani neaktivni.

¹ Original, pisan na mašini, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta pod br. 28/10, k. 102.

² Duvno

Javljeno Glavnom stožeru domobranstva i Obćem vojničkom povjereniku, a od strane Njemaca najvišim njemačkim vlastima u N.D.H.

6. divizija Op. Br. 1432/tajno
Zapovjednik, pukovnik,

Šarnbek
Šarnbek

ZAPOVJEDNICTVO
6. PJEŠAČKE DIVIZIJE

Op. Broj 1432/taj.

U Mostaru, dne 9.-II.1943

BR. 323

IZVJEŠTAJ ZAPOVJEDNIŠTVA ŠESTE PJEŠAČKE DIVIZIJE OD 10 FEBRUARA 1913 GOD. O STANJU NA SEKTORU POSUŠJE—IMOTSKI¹

ZAPOVJEDNICTVO
6. PJEŠAČKE DIVIZIJE

Op. Broj 1475/taj.

U Mostaru, dne 10.-II.-1943

Najžurnije

Tčic. 3 op. dnevnika za 10.11.

Koncept uz Op. Br. 1468/ taj.

Predmet: stanje u oblasti
Posušje—Imotski.

ZAPOVJEDNIŠTVU 154. PJEŠAČKE DIVIZIJE

» M U R G E «

Prema izvješću pukovnika Šimića poslano u 11 sati sa Stražbenice (k. 758) (4 km. jugo zapadno od Imotskog), stanje na odsjeku je sljedeće:

1) Tokom 10.11. čulo se je puškaranje na Rastovači (4 km. istočno od Posušja), što daje naslućivati da se tamo možda nalaze odbačeni dielovi posade Posušje.

2) Cete odsjeka Posušje—Imotski brane postave na crti: s. Vranić — s. Gradac — Izvanjska Gradina (816) — s. Batin — s. Ružanovići — s. Bradarići — s. Kutleše — k. 651'— Sv. Ante — s. Đuzeli — s. Šimići — Vučija Draga — s. Proložac. Podatak o postojanju naših snaga na crti s. Vranić — s. Gradac je sumnjiv i ne slaže se sa podacima dobivenim od naslovnog

¹ Original, pisan na mašini, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta pod br. 42/10—1, k. 102.

zapovjedništva, oružničke postaje Široki Brijeg i izjavama izvidnica, prema kojima se u navedenim selima nalaze partizani.

3) Noću 10./II. II. očekuje se napad partizana na Imotski².

4) Djelovanje savezničkih talijanskih zrakoplova tokom 10.11. do 11 sati bilo je dobro, a poslije tog vremena nema podataka o uspjehu istog.

Obzirom na iznieto molim da talijansko zrakoplovstvo tokom 11. II. izrazi sliedeće djelovanje:

Oružano razviđanje i bombardiranje partizanskih pokreta cestom Tomislavgrad³ — Posušje i Aržano — Imotski i bombardiranje ostalih partizanskih stjecišta.

Molim da se od bombardiranja izuzme prostorija južno i istočno od crte: Rastovača (4 km. istočno od Posušja) — Posušje — s. Jovići — s. Đuzeli — s. Proložac, jer na ovom prostoru situacija nije jasna. Naime prema izvješću pukovnika Šimića, koje se ne slaže sa obavjestima naslovnog zapovjedništva i oružničke postaje Široki Brijeg, njegovi dielovi nalaze se u s. Vranić i s. Gradac. U koliko bi izvješće pukovnika Šimića odgovaralo stvarnom stanju, mogao bi se tokom 11. II. očekivati čak i pokušaj naših snaga da vrate Posušje. Prema tome, molim na ovoj posljednjoj prostoriji vršiti samo najintenzivnije razviđanje.

Molim o rezultatu zrakoplovnog djelovanja najžurnije obavjestiti odmah po povratku zrakoplova

Sa svoje strane o svima promjenama odmah ću javiti, a naročito ako bi ipak došlo do evakuacije. —

Zapovjednik, pukovnik
Š a r n b e k
Šarnbek

¹ Napad je izvršila Četvrta proleterska (crnogorska) brigada Druge proleterske divizije. O borbama oko Imotskog i Posušja vidi dok. br. 41, 75, 322, 327, 328, 329, 330, 332, 340.

² Duvno

održati. Izdao sam mu nalog o načinu eventualnog povlačenja za slučaj jačeg partizanskog pritiska, napomenuvši mu da mu od Mostara stiže kamion sa puščanim streljivom.

Zatim sam se uputio u Imotski i iz sastava posade uputio djelove obrambenog zdruga (oko 150 momaka) u selo Kutlješe a potom oko 23 h 2 sata pričuve iz Gorice i Sovica na Stražbenicu i Gradinu. U 3.30 h krenuo je jedan vod (50 momaka) iz 4 sata U.O.Z. iz Grude na Vranić — više nisam mogao uputiti jer novaci nemaju puške već će ih primiti u toku današnjeg dana iz I. dom. puk.

Po pristižućim domobranima iz sastava posade Posušje dobio sam slijedeću sliku — Partizani su izvršili širji obuhvat desnoga krila tako da su vjerovatno djelovi poslani u akciju pravac Trebistovo i sami bili opkoljeni — Postava Radovan je oko 19.30 h već bila zauzeta po partizanima i bunkeru zapaljeni — te su partizani obišli Posušje sa jugoistočne strane strojopuščanom vatrom oko 22 h stvorili paniku kod ostatka posade koja se razbježala i od iste je dosada u Goricu i Soviće pristiglo oko 50 momaka sa jednim zastavnikom. Po zauzeću Posušja⁵ od strane partizana naišao je naš kamion sa streljivom iz Mostara i ne znajući za događaje ušao u Posušje te je zarobljen sa streljivom. Telefonista posade Posušje čim su nastale ulične borbe ostavio je direktnu vezu sa Mostarom i pobjegao — tako da se je moglo po izvješću zap. posade Imotski sa Mostarom govoriti do pola noći kada mu se je javilo Posušje i to jedan partizan koji se izdao za pripadnika II. proleterske udarne brigade, i'gadno se zagrozio Imotskome.

U 4.30 h primio sam izvješće iz Gruda da su partizani navodno ušli u selo Gradac kod Vranića¹³ pa sam na Vranić poslatom vodu poslao nalog da se do svanuća zadrži na Kotama zapadno od sela Graca i tek u zoru da odpočne izviđanje u pravcu Vranića.

Prikupljene djelove posade Posušje uputiti ću na Krošica Gomilu kota 744 (3 km sjeverno Bobanove Drage) za vezu između djela upućenog u pravcu Gradca i na položaj izbačene pričuve. — Zbog mraka i vrlo teške veze nemoguća ocjena situacije i donošenje odluke — ali će po svima izgledima, djelom snaga pokušati ovladati Vranićem i koncentričnim radom (ako prikupim dovoljno snaga a protivnik ne bude suviše jak) povratiti Posušje.

⁵ Posušje i okolinu oslobodila je Druga proleterska divizija. Opširnije vidi dok. br. 41, 75, 322, 323, 327, 328, 329, 330, 332, 340.

⁰ Vranić kod Kočerina

Molim da se o situaciji obavjeste Talijani na Širokom Brijegu — Kočerinu — i Ljubuškom — Zrakoplovi svakako neka razvidaju oblast Posušja. — Trebistova i Tomislav Grada.⁷

Zapovjednik Pukovnik
(Šimić)
Šimić pk

ZAPOVJEDNICTVO
6. PJEŠAČKE DIVIZIJE

Op. Broj 1436 /taj.

U Mostaru, dne 10.11.1943

Tčk. 1 op. dnevnika za 10.11.1943.

Talijani, Glavni stožer i Hrvopo
izvješteni po priloženom konceptu.

U SPISE

Glavar stožera
Glavnostožerni satnik,

Šimoković
Šimoković

BR. 325

NAREĐENJE ZAPOVJEDNIŠTVA ŠESTE PJEŠAČKE DIVIZIJE OD 10 FEBRUARA 1943 GOD. ZA EVAKUACIJU IMOTSKOG¹

ZAPOVJEDNICTVO
6. PJEŠAČKE DIVIZIJE

Op Broj 1451/taj

U Mostaru, dne 10/11 1943

ZAPOVJEDNIŠTVU I. DOBROVOLJAČKE PUKOVNIJE — ODSJEKA POSUŠJE — IMOTSKI.

Partizani prodrli su cestom Posušje—Široki Brijeg do Vranić—sedla, odakle prema izvještajima dobivenim od Talijana njihove slabije obhodnje obhodare u pravcu sve do Gruda.

Talijani se na zemlji drže pasivno. Ne misle izvršiti napad za vraćanje Posušja, nego kažu da će braniti s. Kočerin.

Kako bi prema ovakvoj situaciji partizani lako mogli preći i sa jačim snagama iz s. Vranić za s. Grude i na taj način pre-

⁷ Duvno

¹ Original, pisan na mašini, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta pod br. 34/10—1, k. 102.

kinuti još jednu donekle slobodnu komunikaciju i odstupnicu naših dielova koji se bore oko Imotskog, to u koliko tom zapovjedniku nije uspjelo svojom zakazanom akcijom odbaciti partizane od s. Vranić, —

Z A P O V J E D A M :

1. — Da taj zapovjednik postupno i neprimjetno od parlizana u toku 10. o.m. i noću 10./11. o.m. izvrši evakuaciju Imotskog i povuče se na postave oko s. Grude, gdje uhvatiti desno vezu s Talijanima kod s. Kočerina, a lijevo s našom milicijom u s. Drinovci. Dalje raditi prema situaciji.

2. — Ovu zapovied ne priobćavati četama, nego ne obrazloživši im razlog — privući najprije čete koje se nalaze najudaljenije od Imotskog kao što su na pr.: one u Prološcu, Kutlešu itd., pa kad su ove privučene, tek onda početi sa evakuacijom.

3. — Odmah po prijemu ove zapoviedi uputiti jednu satniju ili koliko to bude potrebno u s. Grude radi raščišćavanja eventualnih obhodnji partizana u okolini toga mjesta i zauzimanja položaja radi šticećenja izvlaćenja naših četa iz Imotskog.

4. — Odmah odpočeti izvlačenje streljiva i ostalih živžnih potreba sa sredstvima, koja rekvirirati u mjestu i okolini mjesta. Ove stvari uputiti u Ljubuški, na koji u daljem toku akcije bazirati.

I

5. — Najzadnje povući sa postava čete koje se nalaze na Gradini. Stražbenici i Gradini (816) i Krašica Gomila (744), koje štite povlačenje naših četa od partizana sjevera i sjeveroistoka. U cilju ovog šticećenja nešto uputiti i na Gredu kod Orečevca (705).

6. — Na vrieme izvjestiti naše građanske vlasti da i one na vrieme izvuku potrebno i ljudi koji bi htjeli evakuirati se, da se evakuiraju.

7. — Ne prenađiti, gledati izvući što više, a dobrim šticećenjem spomenutih položaja prema cesti Posušje—Vranić—sedlo, to će se sve moći u redu izvršiti.²

ZAPOVJEDNIK. PUKOVNIK,

Šarnbek

Šarnbek

* O evakuaciji Imotskog vidi dok. br. 326.

OBAVJEŠTENJE ZAPOVJEDNIŠTVA ŠESTE PJEŠAČKE
DIVIZIJE OD 10 FEBRUARA 1943 GOD. O EVAKUACIJI
IMOTSKOG¹

ZAPOVJEDNICTVO
6. PJEŠAČKE DIVIZIJE

NÄJZURNIJE

K Op. Broj 1451 /taj.

U Mostaru, dne 10 [II] 1943

Predmet: evakuacija Imotskog.

ZAPOVJEDNIŠTVU 154. TALIJANSKE PJEŠAČKE DIVIZIJE
» M U R G E «

Obzirom na već javljeno stanje poslie zauzimanja Posušja² od partizana i stvorenog stanja njihovim napredovanjem u smjeru: Posušje — s. Kočerin, kao i već manifestirane težnje presjecanja puta Ljubuški—Imotski kod s. Grude, bio sam primoran zapovjediti* evakuaciju naših četa iz Imotskog kako mi one ne bi bile cernirane i uništene. Na ovo me je naročito pri-nukala činjenica što mi ne stoje čete, a naročito teško naoru-žanje i topovi, na raspolaganje za povraćaj izgubljenih postava oko Posušja.

Ova zapovied postaje izvršna u koliko zapovjedniku od-sjeka Posušje—Imotski, pukovniku Šimiću nije uspjelo vratiti Vranić,⁴ koje je trebao napasti i zauzeti.

Pošto do sada ovo zapovjedništvo nije dobivalo izvješća o rezultatu djelovanja savezničkih zrakoplova, molim za nalog, da se ove obaviesti dostavljaju uvijek najžurnije i ovom stožeru.

ZAPOVJEDNIK, PUKOVNIK,
Šarnbek
Šarnbek

¹ Original, pisan na mašini, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta pod br. 34/10—5, k. 102.

² Vidi dok. br. 41, 75, 324.

< ¹ Vidi dok. br. 325.

• Vidi dok. br. 327, 328.

IZVJEŠTAJ ZAPOVJEDNIŠTVA ŠESTE PJEŠAČKE DIVIZIJE
OD 10 FEBRUARA 1943 GOD. O BORBAMA JEDINICA NOV
U ZAPADNOJ HERCEGOVINI¹

ZAPOVJEDNICTVO
6. PJEŠAČKE DIVIZIJE

Op. Br. 1470/taj.

U Mostaru, dne 10. II. 43.

Predmet: Dnevno izvješ-
će broj 40.—

— GLAVNOM STOŽERU DOMOBRANSTVA »OP« —
ZAGREB
— OBCEM VOJNIČKOM POVJERENIČTVU NDH. —
SUŠAK
— ZAPOVJEDNIČTVU III. DOMOBRANSKOG SBORA
(Glst.)
— ZAPOVJEDNIČTVU III. D. S. PODRUČJA (Glst.)
— ZAPOVJEDNIČTVU II. SEKTORA (POPUNIDBENO
SINJ)
— S A S T A V A K . —

*Stanje prema prikupljenim podacima tokom 10. veljače
1943 god.*

I.

A) KRATKA OCJENA SITUACIJE:

Padom Posušja² i nadiranjem partizana do s. Vranić, do-
veden je pododsjek Imotski u vrlo težak položaj, pošto je du-
gačku frontu od s. Vranić do Imotskog moguće svuda probiti,
odstupnicu posade Imotski presjeći i posadu obkoliti i uništiti.

Talijani na zemlji neaktivni i od s. Kočerina, u kome imaju
svega 2 satnije, ne idu dalje.

B) DJELATNOST PODREĐENIH CETA I POJEDINOSTI O
NEPRIJATELJU:

— O protunapadu tokom 9.II. na s. Trebistovo za sada nema
točnih podataka.

¹ Original, pisan na mašini, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog
instituta pod br. 14/1—14. k. 18.

² Vidi dok. br. 41, 75. 322. 323, 328. 329. 330, 332. 340.

Dne 9.II. oko 14 sati počela je borba na cijeloj fronti. Oko 18,30 sati posada Radovan i Posušje već je bila tučena vatrom neprijateljskih bacača i malih topova. Oko 19,30 sati partizani zauzeli Radovan, pa potom obilaskom s istoka napali Posušje s leđa, raspršili posadu i oko 22 sata zauzeli Posušje, produžavajući nadiranje ka s. Kočerim. Poslije 22 sata teretni samovoz sa 20 sanduka puščanih naboja upućenih posadi Posušja, ne znajući situaciju, uletio u Posušje i pao u ruke partizana. Dne 10.II. ujutru dobiveni podatci da su prednji djelovi ove partizanske kolone ušli u s. Gradac i s. Vranić, a prije podne, da su već pristupili i djelomično porušili cestu u blizini s. Vranić. Sudbina naših satnija upućenih tokom 9.II. u protunapad ka s. Trebistovo za sada je nepoznata. Tokom 10.II. čulo se je puškaranje na Rastovači (4 km. istočno od Posušja), što daje naslućivati da se tamo možda nalaze odbačeni djelovi posade Posušje.

— Dne 9.II. jaca skupina partizana napala pravce s. Vir — s. Maršić — s. Pavlcvići. Pojačanjem naših dijelova dvijema satnijama iz Imotskog ovaj napad zaustavljen je na crti: s. Đuzeli — s. Proložac.

— Po gubitku Posušja zapovjednik odsjeka naložio je povijanje desnog pododsjeka i organizaciju obrane na crti: Krašica Gomila k. 744 (6 km. j. i. od Posušja) — Gradina k. 734 (3.1/2 km. j. z. od Posušja) — Stražbenica k. 758 (1.1/2 km. zapadno od Gradine) — s. Kutleše (4 km. j. z. od Posušja) — s. Đuzeli (3 km. sjeverno od Posušja) — Proložac, a istodobno je poduzeo mjere za zauzimanje s. Vranić i s. Gradac u koliko ova ne bi držale suviše jake partizanske snage.

— Razviđanjem savezničkog zrakoplovstva tokom 10.II. prije podne utvrđeni dalji pokreti jakih partizanskih kolona smjerom: Tomislavgrad³ — Posušje i Aržano — Imotski.

— Od zapovjedništva divizije »Murge« i Orpost⁴ Široki Brijeg dobivena obavijest, da se partizanske obhodnje kreću od s. Vranić ka s. Grude.

Obzirom na činjenice:

a) Da su Talijani odrekli svoje aktivno učešće za povratak Posušja;

b) Što je fronta za obranu u odnosu na snage i suviše dugačka pa je partizani mogu lako probiti i presjeći jedinu odstupnicu — cestu Imotski — Ljubuški;

c) Opažene partizanske pokrete od s. Vranić ka s. Grude;

d) Dalje pristizanje jakih partizanskih pojačanja od St'idenih Vrela i s. Aržano;

¹ Duvno

⁴ Oružnička postaja, tj. žandarmerijska stanica.

e) Nemanja raspoloživih snaga, topništva i teškog naoružanja za povraćaj Posušja;

Otpremio sam u 14 sati zapovjedniku odsjeka u Imotski, talijanskim zrakoplovom zapovjed, da evakuira Imotski,⁵ u koliko nije uspio zauzeti s. Vranić, i da organizira odbranu na crti: s. Kočerin (isključno) — s. Grude — s. Drinovci (isključno), o čemu sam odmah pismeno obavijestio zapovjedništvo divizije »Murge«.

— Dne 10.11. oko 19 sati dobio sam od zapovjednika odsjeka sa Stražbenice (k. 758) izvješće, da su njegovi djelovi, protivno izvješću dobivenom od zapovjedništva divizije »Murge« i Orpost Široki Brijeg, zauzeli s. Vranić. Donosilac ovog izvješća međutim izjavljuje, da izbjeglice iz navedene oblasti kažu, da se u s. Vranić i s. Gradac nalaze već partizani.

Prema tome, stanje u oblasti Imotski još je nejasno. Dobivanje izvješća i zapovjedanje otežano je uslied nedostatka veza, osim rietkih motorciklista.

C) VLASTITE MJERE:

Osim iznietog traženo je djelovanje talijanskih zrakoplova protivu partizanskih skupina.

II.

POKRETI I PREMJEŠTAJI VLASTITIH ČETA I OSOBITI DOGAĐAJI:

Pokreta i premještaja vlastitih četa osim iznietog u toč. I pod b) nije bilo. Osobitih događaja nema.

III.

OSOBITI DOGAĐAJI I MJERE IZVAN BORBENE DJELATNOSTI:

Nije bilo. —

Zapovjednik, pukovnik
Š a r n b e k
Šarnbek

U glavnom poznato iz brzojav, izjav.

D. 14/II⁶

(M. P.)

⁵ Vidi dok. br. 325, 326.

⁶ Naknadno dopisano rukom vjerovatno od strane generala Dragojlova. načelnika Operativnog odjeljenja Ministarstva domobranstva.

IZVJEŠTAJ ZAPOVJEDNIŠTVA ŠESTE PJEŠAČKE DIVIZIJE OD II FEBRUARA 1943 GOD. O ZAUZEČU IMOTSKOG I POSUŠJA OD JEDINICA NARODNOOSLOBODILAČKE VOJSKE¹

ZAPOVJEDNICTVO
6. PJEŠAČKE DIVIZIJE

Op. Br. 1504/taj.

U Mostaru, dne 11. II. 1943.

Dnevno izvješće broj 41.

— GLAVNOM STOŽERU DOMOBRANSTVA »OP« —
ZAGREB
— OBCEM VOJNIČKOM POVJERENIČTVU NDH. —
SUŠAK
— ZAPOVJEDNIČTVU III. DOMOBRANSKOG SBORA
(Glst.)
— ZAPOVJEDNIČTVU III. D. S. PODRUČJA (Glst.)
— ZAPOVJEDNIČTVU II. SEKTORA (POPUNIDBENO
SINJ).
— S A S T A V A K . —

*Stanje prema prikupljenim podacima tokom 11. veljače
1943 god.*

I.

A) KRATKA OCJENA SITUACIJE:

Zauzimanjem Imotskog partizani su postigli davno željeni i postavljeni cilj, da uđu u ovu. ustašku kulu. Ovo će svakako iskoristiti u promičbene svrhe, a pored toga donijeti će im ovaj uspjeh i tvarne koristi.-

B) DJELATNOST PODREĐENIH CETA I POJEDINOSTI O
NEPRIJATELJU

0 zapovjedi za evakuaciju Imotskog zapovjedništvo divizije »Murge«³ obavijestilo je zapovjedništvo VI. armijskog korpusa, od koga je oko 22 sata, preko zapovjedništva divizije »Murge« primljena zapovjed — brzojav, da ne odobrava povlačenje naše posade iz Imotskog. Oko 24 sata ova zapovjed od-

¹ Original, pisan na mašini, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta pod br. 14/1—16, k. 18.

² Vidi dok. br. 41, 75, 322, 323, 327, 329, 330, 332, 340.

³ Vidi dok. br. 325, 326.

premljena je po tekliću — častniku pukovniku Šimiću pravcem Ljubuški — Gorica — Imotski.

Do 11 sati prikupljeni su sa raznih strana sljedeći podatci.

Od zračne luke Mostar: s. Studeno Vrelo bombardirana. U oblasti Posušja i Imotskog vršeno razviđanje. U Imotskom nisu primjećene čete, što daje razloga vjerovanju, da hrvatska posada nije više tamo (partizani se pri nailasku zrakoplova skrivaju). Na cesti Posušje — Studeno Vrelo opažene su partizanske obhodnje.

Od raznih osoba, oružničke postaje Ljubuški i oružničke postaje Široki Brijeg dobiveni su sljedeći neprovjereni podatci:

Dne 10.11. čete pukovnika Šimića zauzele su s. Vranić (10 km. jugo istočno od Posušja).

Dne 10.11. poslije podne protunapadom, vraćeno je Posušje u kome su naše čete oko 1 sat vodile ogorčene borbe. Nemajući ni od kuda pomoći, morale su pred nadmoćnim neprijateljem opet napustiti Posušje. Izgleda da su u borbama u Posušju poginula 2 ili 3 časnika.

Tokom 10.11. partizani su jakim snagama napali Imotski, tukući ga neprekidno jakim bačaćkom i topničkom vatrom između 21 i 22 sata Imotski je pao u ruke partizana. Veći dio četa pukovnika Šimića prikuplja se u oblasti s. Gorica — s. Grude, radi organizacije obrane na crti: s. Vranić — s. Grude — s. Drinovci.

Talijani, osim zrakoplovnog djelovanja, ne pružaju nikakvu pomoć.

Zapovjednik divizije otišao je oko 12 sati na lice mjesta, pa će se ovo izvješće, po dobivanju prvih podataka, dopuniti.

C) VLASTITE MJERE:

Osim već iznietog traženo je zrakoplovno djelovanje savezničkog zrakoplovstva i to: razviđanje radi rasvjetljavanja situacije i bombardiranje partizanskih stjecišta i kolona u pokretu.

II.

POKRETI I PREMJEŠTAJI VLASTITIH CETA I OSOBITI DOGAĐAJI:

Zarobljenici — partizani (27 muškaraca i 4 žene) otpremljeni su danas vlakom u Sarajevo, radi dalje otpreme Župskoj redarstvenoj oblasti u SI. Brod. Od ovih zarobljenika nisu dobiveni nikakvi podatci operativnog značaja.

OSOBITI DOGAĐAJI I MJERE IZVAN BORBENE DJELATNOSTI:

Spoj odjeljak III dnevnog izvješća br. 38 -op. br. 1381/taj. od 8.II.:

Intervencijom našeg posadnog zapovjednika u Trebinju Talijani su odmah poduzeli izvide povodom oduzimanja torbe od strane četnika našem tekliću. Brzim poduzimanjem mjera teklička torba pronađena je ne-otvorena kod jednog četnika između Trebinja i s. Grab (oko 13 km. jugo istočno od Trebinja) i vraćena našem zapovjedništvu posade Trebinje. Povodom ovoga zapovjedništvo D. Pk. M. po nalogu Talijana vrši dalje izvide i uhićenja.

— Dne 9.II. oko 19,20 sati naišao je talijanski vojni vlak kod želj. postaje Glavska (na pruzi Uskoplje — Zelenika) na rastavljene tračnice. Stroj i 6 vagona, iskočilo je, a 4 osobe povriđene su¹.

U 17,45 sati dobiveni su od zapovjednika divizije iz Ljubuškog, po tekliću — častniku sljedeći podaci:

Napad na Imotski vršilo je oko 4000 partizana sa dosta teškog naoružanja, 2 topa, 2 bacača i mnogo lakih i teških strojnica. Zapovjed za povlačenje iz Imotskog nije se mogla sistematski ostvariti usljed nadmoćnosti partizana u svakom pogledu.

Do sada poznati gubici u borbama tokom 10.11. jesu:

— Poručnik Markovac — zapovjednik satnije U. O. Z. poginuo;

— Zastavnik Medić — zapovjednik satnije U. O. Z. poginuo;

— 2 vodnika U. O. Z. poginula;

— Poručnik Sarić — zapovjednik 2. satnije U. O. Z. teško ranjen.

— 14 ustaša ranjenih.

— Veći broj nestalih-vjerojatno će se prikupiti pošto su dobrim dijelom iz okolice.

Dielovi bivših posada Posušje — Imotski povukli su se pod borbom na crtu postava: Mandina Gomila (16 km. j. ist. Posušja) — k. 478— Greda jug. zap. od s. Čorluke — s. G. Grude — s. Vrućice — s. Blaževići — s. Draga — s. Drinovci, čiji zapadni dio drže partizani. Mjestimično, kao na primjer u s. Grude naš streljački lanac udaljen je od partizanskog svega 200 metara. Veza sa Talijanima u s. Kočerin još nije uzpostavljena, jer izgleda da su se partizani već uvukli između talijanske posade i našeg desnog krila (izgleda da su na postavima oko s.

* Akciju je izvršio hercegovački partizanski bataljon »Sloboda« koji je operisao na teritoriji južne Hercegovine.

Mamici— 3 km. jugo-zapadno od s. Kočerin). Talijanska posada u s. Kočerin do sada nije imala borbe; zrakoplovstvo vrši jaka bombardiranja ispred talijanskih postava kod s. Kočerin.

Moral kod velikog diela četa opao; pojedinci iz okoline otišli kući. Priličan broj sam osobno vratio na postave.

Nestručnost obskrbnika i nedostatak posuda i komore jako se osjeća. Zapovjedio sam izdatak konzervi. U pozadini zavedena policijska služba za hvatanje bjegunaca.

Talijanski častnik za vezu divizije »Messina« na licu mjesta upoznat sa situacijom i preko njega molio sam zapovjedništvo divizije »Messina« za pomoć u četama (3 satnije ka s. Drinovci i 1 satnija prema s. G. Grude).

Do sada Talijani pružaju samo zrakoplovnu pomoć.

Obzirom na ovako stanje zatraženo je od zapovjedništva divizije »Murge« da 12.11. poduzme bombardiranje partizana ispred naših postava, a poglavito ispred lievog krila. —

P. N. Z. GLAVAR STOŽERA,
Glavnostožerni satnik
Šimoković
Šimoković

(M. P.)

BR. 329

IZVJEŠTAJ ZAPOVJEDNIŠTVA ŠESTE PJEŠAČKE DIVIZIJE OD 11 FEBRUARA 1943 GOD. O OSLOBOĐENJU POSUŠJA I IMOTSKOG OD STRANE JEDINICA NARODNO-OSLOBODILAČKE VOJSKE¹

ZAPOVJEDNICTVO
6. PJEŠAČKE DIVIZIJE

K. Op. Broj 1496/taj.

U Mostaru, dne 11.11.1943

Predmet: stanje bivših
posada Posušje—Imotski.

ZAPOVJEDNICTVU 154. DIVIZIJE »MURGE«

Prema podacima dobivenim od zapovjednika divizije, pukovnika g. Šarnbeka i pukovnika Šimića u 17,45 sati podastirem slijedeće podatke:

Napad na Imotski vršilo je oko 4000 partizana sa dosta teškog naoružanja, 2 topa, 2 bacača i mnogo lakih i teških stroj-

¹ Original, pisan na mašini, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta pod br. 56/10—2, k. 102.

nica-, Zapovjed³ za povlačenje iz Imotskog nije se mogla sistematski ostvariti usljed nadmoćnosti partizana u svakom pogledu. Do sada poznati gubici u borbama tokom 10.11. iznose:

— Poginulo: 2 častnika — zapovjednika satnija i 2 dočastnika;

— Ranjeno: 1 častnik — zapovjednik sata teže i 14 ustaša;

— Nestalo: za sada nepoznato, ali veći broj.

Dijelovi bivših posada Posušje—Imotski povukli su se pod borbom i organiziraju obranu na crti: Mandina Gomila (16 km. jug. ist. od Posušja) — k. 478 — Greda jug. zap. od s. Čorluke — s. G. Grude — s. Vručice — s. Blaževići — s. Draga — s. Drinovci, čiji zapadni dio drže partizani. Mjestimično, kao na primjer u s. Grude, naš streljački lanac udaljen je od partizanskog svega 200 metara. Pored sveg dosadanjeg napora za uspostavu veze sa talijanskom posadom u s. Kočerin, to do sada nije uspjelo. Izgleda da su se partizani već uvukli između talijanske posade i našeg desnog krila (vjerovatno u oblasti s. Mamići — 3. km. jug. zap. od s. Kočerin). Naše desno krilo ima utisak, da je i talijanska posada s. Kočerin tokom današnjeg dana imala borbe sa partizanima.

Obskrba naših četa vrlo je teška usljed nedostataka posuda i komore a djelomično i živežnih namirnica, što nalaže trenutno izhranu konzervama.

U pozadini označenih postava organizirana je redarstvena služba.

Častnik za vezu talijanske divizije »Messina« upoznat je sa stanjem i preko njega je od navedenog zapovjedništva tražena pomoć bar jednom bojnom (3 satnije ka s. Drinovci i 1 satnija ka s. G. Grude).

Zapovjednik divizije do daljega ostaje u Ljubuškom.

Obzirom na iznieto stanje molim da talijansko zrakoplovstvo tokom 12.11. izvrši najenergičnije bombardiranje partizana izpred označenih postava naših četa, a poglavito ispred lievog krila (na putu s. Gorica — s. Drinovci) i na k. 540 — Jaloševac (3 km. sjev. zap. od s. Grude). Molim da se ovo bombardiranje tokom celog dana što češće ponavlja. Isto tako molim za nalog posadi s. Kočerin da i ona djeluje za uspostavljanje veze sa našim desnim krilom.

0 rezultatu zrakoplovnog djelovanja molim najžurnije obavestiti.

P. N. Z. Glavar stožera, glst. satnik

Šimoković
Šimoković

— Vidi dok. br. 41, 75, 322, 323, 327, 328, 330, 332, 340.

¹ Vidi dok. br. 325, 326.

IZVJEŠTAJ ZAPOVJEDNIŠTVA OTSJEKA LJUBUŠKI —
POSUŠJE — IMOTSKI OD 11 FEBRUARA 1943 GOD. O NE-
MOGUĆNOSTI IZVRŠENJA PROTIVNAPADA NA POSUŠJE
ZBOG SLABOG MORALA I DEZORGANIZACIJE JEDINICA¹

ZAPOVJEDNICTVO ODSJEKA
LJUBUSKI

Op. br. 31. taj. 1943

Dne 11. veljače 1943.—

Predmet: Evakuacija Imotskog.—

Spoj: Broj 1476./taj.

ZAPOVJEDNIKU III. SEKTORA

(VI divizije)

Veza Vaš broj 1476/taj. od 10.11.1943 god., primljen 11.11. 1943. u 8 sati u selu Grude.

U duhu Naloga Op. broj 1451./taj., od 10.11.1943 god.. Imotski i raniji položaj napušten i povlačenje na određene crte izvršeno. U toku noći 10/11 veljače 1943 do 4. sata zauzimanje rasporeda u duhu gornje zapovjedi u toku, te povratka za sada ne može biti.

U toku 10. o. mj., pokušaj povraćaj Posušja propao, jer desno krilo zbog jake strojopuščane vatre sa pravca Vranića nije moglo izvršiti zadatak. Protivnik oko Posušja vrlo jak¹. raspomagao sa jednim malim topom, jednim teškim bacačem i preko dvadeset što teških što lakih strojnica. Jačina oko 800. U vremenu pokušaja povraćaja Posušja protivnik uspio na pravcu sela Kutleše — selo Đuzele probiti širu liniju osiguranja i oko 16.30 sati odpočeti napad na Imotski³. Sa dva teška topa. dva bacača i jakom puščanom i strojopuščanom vatrom. Prvi napad odbijen te protivnik produžio tučenje Imotskog topovima i bacačima, u komu momentu (17.30 sati po mome dolasku sa položaja Stražbenice kota 758 u selo Goricu) primljen Nalog za evakuaciju Imotskoga i povlačenje na crtu Kočerina—Grude—Drinovci. Zbog palog morala i elana kod četa na položaju Kra-

¹ Original, pisan na mašini, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta pod br. 56/10—8, k. 102.

² U Posušju se nalazio jedan bataljon Druge dalmatinske brigade Druge proleterske divizije, a ostale jedinice bile su razmještene u okolini Posušja.

* Imotski su oslobodile jedinice Četvrte proleterske (crnogorske) brigade Druge proleterske divizije. Vidi dok. br. 41, 75, 322, 323, 327, 328, 329, 332, 340.

sica Gomila — Slime — Gradina — Stražbenica pristupio *sam odmah* izvršenju dobivenih zapovijedi za povlačenje i istu u originalu dostavio zapovjedniku posade Imotski ust. bojniku Pejkoviću na uvid i postupak, a osobno sam ostao i sproveo bliže osiguranje ceste Donji Vinjani — Grude i uputio jedan dio snaga za zauzimanje položaja oko sela Grude.

U toku borbi jučerašnjeg dana bilo je gubitaka i to sada se zna za poginula dva zapovjednika sata ustaškog odbranbenog zdruga (por. Markovca i zastavnika Medića) i dva vodnika svi iz Ustaškog odbranbenog zdruga, zatim teško ranjen zapovjednik 2. sata U. O. Z.⁴ poručnik Sarić i 14. ranjenih. Nestalih ima mnogo poglavito iz Pripremne bojne ali postoji vjerovatnoća da su se razbježali svojim kućama ili pak u toku noći iskoristili mrak za odlazak kućama. Bojnik Pejković (Vidio sam ga!⁵) sa zapovjednikom 13. pripremne bojne ust. nadp. Marjanovićem, koji je izdao Nalog i organizirao evakuaciju Imotskog do sada mi se nije javio. Postoji mogućnost da se je povukao sa nadp. Marjanovićem preko Zmijavca u pravcu Sebišne u svrhu izvlačenja tamošnjih njihovih dijelova Pripremne bojne ili je posrijedi samoubistvo. Zna se samo da su pošli iz Imotskoga ali ih nitko nije primjetio da su izašli. Uopće do sada o dijelovima 13. pripremne bojne nemam podataka, a nema mogućnosti bilo kojim sredstvom uhvatiti i održavati vezu, izuzev već odposlanim skorotečama.

Prema svemu napred izloženom ne mogu postupiti po Nalogu br. 1476./taj., a povraćaj prvobitnih postava (Posušje — Imotski) moći ću izvršiti po prikupljanju i reorganizaciji četa, popuniti prvenstveno starješinama i dopuni težim naoružanjem.

ZAPOVJEDNIK PUKOVNIK:

(Simić)
Šimić pk

¹ Ustaški odbranbeni zdrug
² Naknadno dopisano rukom.

IZVJEŠTAJ ZAPOVJEDNIŠTVA PETE ORUŽNIČKE PUKOVNIJE OD 12 FEBRUARA 1943 GOD. O SITUACIJI NA TERENU CENTRALNE I ISTOČNE BOSNE¹

NEZAVISNA DRŽAVA HRVATSKA

ZAPOVJEDNIŠTVO

5 ORUŽNIČKE PUKOVNIJE

Taj. J. S. Broj 195

Sarajevo, 12. veljače 1943.

Predmet: Izvješće o
partizanima.

MINISTARSTVU UNUTARNJIH POSLOVA, GLAVNOM RAVNATELJSTVU ZA JAVNI RED I SIGURNOST, ODSJEK X

Z a g r e b

Savezno okružnici M. U. P.² Ravnateljstvo za javni red i sigurnost odsjek X V. T. Br. 11/42. od 14.XII.1942. predlažem sljedeći izvještaj o partizanima:

Polovicom mjeseca siječnja 1943. sa jugo-istočnog područja pukovnije potisnute partizanske grupe (Romanija — Sokolovići) povlače se sjeveru i sjevero-zapadu na područje Šekovići (15 km. sjevero-zapadno od Vlasenice) kako bi se združile sa partizanskim grupama u Šekovićima i 6. fruškogorskom partizanskom brigadom. No jer ove partizanske skupine napadaju 25. siječnja 1943. naša uporišta na prostoru Osmaci—Capardi—Memići (14 km. sjevero-zapadno od Zvornika) izgleda da su se sa prostora (Romanija—Sokolovići) potisnute grupe zadržale na prostoru Šekovići, jer se u istom razdoblju primjećuju jače partizanske obhodnje u razviđanju oko Vlasenice.³

Na sjevero-zapadu, područje Travnik, koncem mj. siječnja 1943. skupine od 600—800 partizana napadaju Turbe⁴ (7 km. sjevero-zapadno od Travnika) i željezničku stanicu Goleš (5.5 km. jugo-zapadno od Turbe). Borbe se vode dva dana, partizani su po našim i njemačkim oružanim snagama odbijeni.

¹ Original, pisan na mašini, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta pod br. 39/1—1, k. 149.

² Ministarstvo unutrašnjih poslova

³ Odnosi se na Šestu istočnobosansku NOU brigadu, Majevički. Sremski i Birčanski NOP odred. O borbama i pokretima jedinica NOV oko Capardi, Memića i Kalesije vidi dok. br. 309 i 335.

⁴ Turbe je napadala Deseta hercegovačka brigada Treće NOU divizije. Usljed pojačanja koja su pristizala Nijemcima i ustašama Turbe nije oslobođeno.

Na području Jajce: 28/29.1.1943. grupa od 350 partizana razorila je željezničku prugu Komar—Oborci. na relaciji Turbe—Donji Vakuf.⁵ Naše snage napale su ih i potisnule.

29/30.1.1943. grupa od 400 partizana razorila je željezničku prugu kod stanice Babino Selo (8 km. sievero-zapadno od Donjeg Vakufa) na relaciji Donji Vakuf—Jajce napali bunkere, a posadu razoružali i zarobili,⁶ 29.1.1943. grupa od 500—600 partizana napala je naše uporište Buliči⁷ (3 km. jugo-istočno od Jajca), koje nakon ogorčene borbe zauzimaju.

Na zapadu, područje Gornji Vakuf, slabije partizanske grupe iz Šebešića (14 km. sjevero-istočno od Gornjeg Vakufa), pokušavaju 24.1.1943. opljačkati sela oko Gornjeg Vakufa, po našim ustaškim snagama dočekani su. razbijeni i uz velike gubitke bačeni u smjeru Šebešića.

30.1.1943. 600—700 partizana napali su Gornji Vakuf, koji nakon kraće borbe zauzimaju.⁸ Naši se povlače u Bugojno. Pokušaj da se partizani potisnu iz Gornjeg Vakufa nije uspio.

Početkom mj. veljače 1943. primjećeno je sakupljanje i prebacivanje jačih partizanskih skupina sa područja Teslić i Skender Vakufa u prostor Jajce—Turbe—Travnik.⁹ U daljnjem pokretu, 5.2.1943. partizani su u prostoru sjevero-istočno od linije Donji Vakuf—Bugojno—Gornji Vakuf, da bi zatim stigli u područje Skakavci (9 km. istočno od Donjeg Vakufa) i područje Jagodići (10 km. istočno od Bugojna). Ima ih oko 3.000; sa 2 gorska topa i 2 bacača mina. jedan teški top ostavili su negdje kod Jajca¹⁰. Daljni smjer vjerovatno je prema Livnu i Glamoču. Bugojno je ugroženo¹¹.

Kao važnije iznosim slijedeće događaje:

17.1.1943. u 1930 sati veća grupa partizana, koja je iz Blatnice nadirala za Zepče, u prolazu kroz Novi Seher (10 km. sjeverno od Zepča), napala je oružničku postaju Novi Šeher i opljačkala ju. Oružnici sa milicijom dali su otpor. ali pod pritiskom partizana povukli se u Zavidoviće. Poginuo je 1 milicioner, a 1 je ranjen. U Novom Šeheru partizani su uhitili ta-

⁵ Iste snage kao pod 4.

* Akciju su izveli dijelovi Desete hercegovačke brigade Treće NOU divizije.

⁶ Ovu akciju vjerovatno su izvele jedinice Devete krajiške brigade.

" O borbama i pokretima oko Gornjeg Vakufa vidi dok. br. 13, 14, 15, 307, 314, 363.

" Prva proleterska divizija u to vrijeme vršila je pokret u ovom pravcu. Opširnije o borbama i pokretima vidi dok. br. 7. 21, 37, 173, 311, 316.

¹⁰ Odnosi se na jedinice Prve proleterske divizije. Vidi dok. br. 31.

" Na Bugojno je vršila pritisak Treća krajiška brigada Prve proleterske divizije, dok je na pravcu Glamoča bila Treća sandžačka brigada Prve proleterske divizije. Vidi dok. br. 173.

bornika Matu Ivandića i 18.1.1943. streljali ga. Istu noć partizani su produžili za Zepče¹.

19.1.1943. u 2100 sat grupa od 16 partizana sa 4 konja opljačkala je u selima Merđanići i Turkovići (6.5 km. sjevero-zapadno od Fojnice) živežne namirnice, krumpir, zob i ječam. Plien su natovarili na konje i otjerali u Rastovo (19 km. sjevero-zapadno od Fojnice) odakle su i došli.

23.1.1943. u 1800 sati grupa od 19 partizana primjećena je u selu Deževice (6.5 km. jugo-zapadno od Kreševa) i krenuli u nepoznatom pravcu. Došli su iz sela Rastova (20 km. južno od Travnika).

24.1.1943. jake partizanske grupe prebacile su se u 4 kolone i povozom kod Kalesije i Capardi (na cesti Tuzla—Zvornik) i krenule u smjeru Paprače i Šekovići¹³ (Šekovići 15 km. sjevero-zapadno od Vlasenice). Naše uporište Capardi tuklo ih je topovskom vatrom.

24.1.1943. grupa od 300 partizana nadirući iz sela Sebešića (14 km sjevero-istočno od Gornjeg Vakufa) u smjeru Gornjeg Vakufa, opljačkala je selo Zdrimce (3.5 km. jugo-istočno od G. Vakufa). Naše snage od 700 ustaša V. zdruge pod zapovjedništvom bojnika Bobana, istog dana u 1400 sati sukobile su se kod sela Zdrimca sa partizanima. U ogorčenoj borbi koja je trajala do 1700 sati, poginulo je 18 partizana, 1 zarobljen. Plien 1 strojnica i 10 pušaka. Naši gubitci 1 ustaša poginuo. Uspjelo je vratiti dosta stoke i hrane, koja je vraćena seljacima, partizani su zadržali opljačkanih 20 konja, 30 goveda i 50 ovaca. 26.1.1943. na povratku u Šebešić preko planine Vraniće partizani su po našim snagama dočekani na Suhodolu (7.5 km. sjevero-istočno od G. Vakufa). Gubici partizana 7 poginulo, 3 zarobljena. Plien 4 puške i streljivo, nismo imali gubitaka¹⁴.

26.1.1943. 45 naoružanih partizana upali su u selo Suhi Dol (4 km. sjevero-zapadno od Gučje Gore), uhitili jednog na dopustu se nalazećeg domobrana i odveli ga u Sišavu (9 km. sjeverno od Turbe), za njegovu se sudbinu ne zna. U selu Gluhog Bukovici (10.5 km. sjeverno od Gučje Gore) primjećene su jače grupe partizana.

27.1.1943. primjećeno je grupiranje dijelova 6. partizanske brigade oko Vlasenice.¹⁵ Naoružani sa bacačima, strojnicama i strojopuškama

¹³ Zepče i okolna mjesta oslobodila je Deseta hercegovačka brigada, a Novi Seher Peta crnogorska brigada Treće NOU divizije. O tome vidi tom IV. knj. 9. dok. br. 315.

¹³ Odnosi se na Šestu istočnobosansku NOU brigadu. Opširnije vidi dok. br. 309 i 335.

¹⁴ Borbe su vodili dijelovi Prve dalmatinske brigade Treće NOU divizije.

¹⁵ Iste snage kao pod 13.

28/29.1.1943. oko 350 naoružanih partizana razorili su 500 m željezničke pruge između željezničke stanice Komar—Oborci km. 51 pruga Turbe—Donji Vakuf. Naš 2. konjanički sklop iz Donjeg Vakufa uz pomoć oklopnog vlaka napao je partizane i potisnuo ih u smjeru Šebešića. Partizani su stranci Crnogorci. Gubici partizana nepoznati, gubici naši, jedan domobran poginuo. Pruga popravljena 31.1.1943. 29/30.1.1943. oko 400 naoružanih partizana razorili su željezničku prugu kod stanice Babino Selo (8 km. sjevero-zapadno od Donjeg Vakufa), napali na bunkere nakon ogorčene borbe zarobili 6 domobrana i jednog poručnika, od kojih su 2 domobrana pobjegli. Partizani su se povukli u smjeru sela Goleša¹⁰ (12 km. sjevero-istočno od Donjeg Vakufa).

29.1.1943. u 0030 sati skupina od 600—800 partizana napali su Turbe¹⁷ (7 km. sjevero-zapadno od Travnika) sa svih strana pušćanom i strojopušćanom vatrom i jednim bacačem mina. Gubici partizana, jedan uhićen i streljan. Gubici Njemaca jedan vojnik poginuo, jedan ranjen. U isto vrijeme jača grupa partizana napala je na željezničku stanicu Goleš (5.5 km. jugo-zapadno od Turbe), brzoglasna veza prekinuta. U 1330 sati borba je još vođena u Turbe i Golešu. Borba je završena 30.1.1943. u 1700 sati. Partizani su u Bačvicama (1 km. južno od Turbe) zarobili 15 domobrana, zaplijenili 9 pušaka, 2 lahke strojnice i 3.000 naboja. 4 domobrana uspjela su pobjeći.

29.1.1943. u 0345 sati grupa od 500—600 partizana, napala je naše uporište Bilići¹⁵ (8.5 km. istočno od Jajca). Posada uporišta. 1 častnik i 85 domobrana 1 konjaničkog sklopa zagrebačke pukovnije hrabro se je borila, ali pod pritiskom povukla se. Borba je trajala do 0445. Gubici partizana nepoznati. Gubici naši, 3 domobrana ranjena, 39 domobrana nestalo, ili zarobljeno. Partizani su došli iz Skender Vakufa, Pugarje, a otišli su u smjeru Kruščice i Bučića (8.5 km istočno od Jajca).

29.1.1943. 1900 sati grupa od 10 naoružanih partizana prenoćila je u Starom Selu (8 km. sjevero-zapadno od Fojnice), 30.1.1943. u 0700 sati opljačkali su istomjesnom selj-aku Marijanu Luckiću, koji im je dao konačište, 250 kg. ječma i dvoje junadi i krenuli sa plienom u Šebešiće (15 km. sjevero zapadno od Fojnice) odakle su i došli.

30.1.1943. u 2330 sati 600—700 partizana napali su Gornji Vakuf¹⁹. Nakon kraće borbe 8 oružnika i 90 ustaša Pripremne bojne povukli se u Bugojno. 31.1.1943. naše snage iz Bugojna oko 300 ustaša vojničara i ovi iz Gornjeg Vakufa, krenuli su u

Akciju je izvela Peta crnogorska brigada Treće NOU divizije.
Iste snage kao pod 4.
Iste snage kao pod 7.
Vidi dok. kao pod 8.

akciju da partizane iz G. Ve_kufa potisnu nisu uspjeli. Borba je trajala od 1000 do 1600 sati. Gubici partizana, 1 zarobljen. Naši gubici, 4 ustaša Pripremljene bojne poginula, 1 ustaša vojničar poginuo, ranjenih 5 ustaša vojničara i 3 ustaša Pripremljene bojne.

Zapovjednik pukovnik
Stjepan Toma
Toma

BR. 332

**IZVJEŠTAJ ZAPOVJEDNIŠTVA TREĆEG DOMOBRANSKOG
ZBORA OD 13 FEBRUARA 1943 GOD. O ZAUZEĆU IMOT-
SKOG OD STRANE JEDINICA NOV I NJIHOVOJ KON-
CENTRACIJI OKO PROZORA¹**

ZAPOVJEDNIŠTVO
III. DOMOBRANSKOG ZBORA
Op. Br. 776/taj.

DNEVNO IZVJEŠĆE OD 13.11.1943.

(oznaka na karti 1 : 100.000).

I. 1. — Uslijed pada Imotskog u partizanske ruke, stanje se u ovoj oblasti osjetno pogoršalo.

2. — *Pojedinosti:*

a) *Oblast Travnik—Jajce:*

Noću 12/13. o. m. između željezničkih postaja Bila i Vitez (10 km. j. i. od Travnika) preselica vlakom XI. top. sklopa naišla je na razrušenu prugu, uslijed čega se stroj i dva vagona izvrnula. 3 domobrana mrtva i 16 ranjeno. Pomoćni vlak sa osobljem upućen iz Travnika na mjesto događaja².

b) *Oblast Bugojno—G. Vakuf—Prozor:*

Oko Bugojna mirno. Oko Prozora u bližoj okolici sakupljeno navodno 2000 partizana³. Dolina rijeke Rame je puna partizana⁴.

¹ Original, pisan na mašini, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta, pod br. 14/1—26, k. 18.

² Akciju su vjerovatno izveli dijelovi Desete hercegovačke brigade Treće NOU divizije.

³ Odnosi se na Treću NOU diviziju koja je u to vrijeme vršila pripreme za napad na Prozor.

c) *Oblast Imotski:*

Dne 10/11. o. m. neprijatelj u jačini od 4000 partizana, nakon jednodnevnog otpora naše posade, zauzeo je Imotski⁵. Dosada poznati gubici: 2 zapovjednika ustaških satova poginula, 1 zapovjednik sata teško ranjen. 2 ustaška dočastnika poginula, 14 ustaša ranjeno i veći broj nestao. Neprijateljski gubici nepoznati, ali je uhićeno 27 partizana, koji su opremljeni u Sarajevo.

Naši su se povukli prema Širokom Brijegu i Ljubuškom do crte: Kočerin—Mamici—Višnica—Pogana Vlaka—Cerov Dolac—Bliznice—Stanine—Hržište—Rudež (20 km. j. i. od Imotskog), na kojoj crti se pripremaju za odpor. Desno krilo crte posjednuto Talijanima.

d) *Oblast Goražde—Višegrad:*

Četnici su imali namjeru napasti Goražde ali kad su vidjeli sakupljanje naših snaga na lijevoj obali Drine, povukli su se u juž. smjeru i prema Foči. Sada je na ovome odsjeku zavladao zatišje i mir.

3. — Razviđanje u ugroženim prostorima.

Vlastiti gubici: 3 domobrana mrtva. 16 domobrana ranjeno, 2 ustaška častnika mrtva, 1 teško ranjen. 3 ustaška dočastnika mrtva i 14 ustaša ranjeno.

Neprijateljski: 27 partizana zarobljeno, a ostali gubici nepoznati.

II. 1. — Prema obavijesti 718. njemačke divizije. Tito poziva preko krugovala sve komuniste, da napadnu nastambe trupa i da razruše prometne i dojavne veze i domobranska skladišta". Poduzete potrebite mjere za osiguranje ovih objekata.

2. — Sve određene postrojbe 5 pješ. divizije nalaze se na svojim postavima na obrambenoj crti: Prača—Goražde—Med eđa.

III. Bez promjene.

Zapovjednik, general

L u k i ć

Lukić

⁵ Vidi dok. br. 41, 75, 322, 323, 327, 328, 329, 330, 340.

⁶ Odnosi se na zapovijest Vrhovnog komandanta NOV i PO Jugoslavije od 7 februara 1943 god., partizanskim odredima i brigadama Jugoslavije da poduzmu pojačane napade protiv neprijateljskih garnizona. uporišta i vojnih objekata u vezi neprijateljske ofanzive na oslobođenoj teritoriji. Opširnije o tome vidi tom II, knj. 1, Bilten Vrhovnog štaba NOV i POJ. br. 23—27.

**IZVJEŠTAJ ZAPOVJEDNIŠTVA ŠESTE PJEŠAČKE DIVI-
ZIJE OD 15 FEBRUARA 1943 GOD. O SITUACIJI
U HERCEGOVINI¹**

ZAPOVJEDNICTVO
6. PJEŠAČKE DIVIZIJE

Op. Br. 1644/taj.

U Mostaru, dne 15.11.43.

Predmet: dnevno izvješ-
će broj 45.—

— GLAVNOM STOŽERU DOMOBRANSTVA »OP« —
ZAGREB

— OBCEM VOJNIČKOM POVJERENICTVU NDH. —
SUŠAK

— ZAPOVJEDNIČTVU III. DOMOBRANSKOG SBORA
(Glst.)

— ZAPOVJEDNIČTVU III. D. S. PODRUČJA (Glst.)

— ZAPOVJEDNIČTVU II. SEKTORA (POPUNIDBENO
SINJ).

— S A S T A V A K . —

*Stanje prema prikupljenim podacima tokom 15. veljače
1943. god.*

I.

A) KRATKA OCJENA SITUACIJE:

Pojava partizana u oblasti s. Rakitno i u oblasti s. G. Drežnica (oko 13 km. zapadno od željezničke postaje Drežnica) ukazuje na već aviziranu mogućnost, da se partizani — Crnogorci namjeravaju prebaciti u Crnu Goru". Ovaj pokret, u koliko do njega dođe svakako bi doveo do njihove razorne djelatnosti na željezničkoj pruzi Mostar—Bradina.

¹ Original, pisan na mašini, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta, pod br. 6/1—37, k. 19.

⁵ Odnosi se na pokret Druge proleterske divizije, koja je poslije oslobođenja Imotskog—Posušja i okolnih mjesta, smijenjena od jedinica Devete dalmatinske NOU divizije — krenula u dolinu Neretve. O borbama i pokretima jedinica NOV oko Rakitna i Drežnice vidi dok. br. 80, 89. 90. 99. 340. 343.

B) DJELATNOST PODREĐENIH CETA I POJEDINOSTI O
NEPRIJATELJU

Tokom 14.11. i 15.11. primjećen je pokret partizana sa planine Rujan (5 km. sjevero zapadno od s. Kočerina) ka s. Rakitno³.

Pojedine partizanske skupine upadaju u s. Vranić (10 km. jugo istočno od Posušja) radi pljačke.

Tokom noći 12./13.II jedna manja skupina partizana (10—12) iz s. Drinovci došla kolima do mjesta Peć Mlinovi (8 km. južno od s. Sovići), gdje se kopa kamen. Opljačkali su i otjerali ekrazit te odveli 2 inženjera i zamjenika kotarskog predstojnika iz Imotskog, koji su se tu sklonili. Obhodnja upućena za oslobođenje zarobljenika ubila je 1 partizana, 2 ranila, ali zarobljenike nije oslobodila. Plien: 1 puška, 32 naboja i 2 bombe.

Prema podacima osoba izbjeglih od partizana u s. Poljice nalaze se 3 čete dalmatinskih partizana od po 30—40 ljudi, a na istočnom ulazu u Imotski postavljen je jedan protuoklopni top.

Na cijeloj fronti jača djelatnost i mjestimične borbe razviđačkih dijelova.

Prema raspoloživim podacima došla je danas jedna skupina partizana u s. G. Drežnica (13 km. zapadno od željezničke postaje Drežnica). Jačina ove skupine za sada nije ustanovljena*. Poduzete su mjere da se ovaj podatak provjeri. Glavni stožer, Hrvopo i divizija Murge odmah obavješteni.

Prema naknadnim podacima zapovjedništva 14. p. p. do najavljenog pokreta četnika — Crnogoraca na čelu sa pukovnikom Bajom Stanišićem za 25., 26 i 27.1. navodno nije došlo intervencijom njemačkog konzula u Dubrovniku.

Naknadno je ustanovljeno da su naši gubitci tokom akcija oko Posušja i Imotskog bili sljedeći:

Palo: 20 osoba (među kojima ustaški poručnik Zvonko Markovac i zastavnik Božo Medić — zapovjednici satnija U.O.Z.)

Ranjeno: 36 osoba (među kojima 2 časnika i to: poručnici Mate Sarić i Dane Simić).

Nestalo: 407 osoba. Za ove se predpostavlja da su većim dielom pobjegli svojim kućama u okolini tim prije, što je samo iz pripreme bojne nestalo 277 osoba.

C) VLASTITE MJERE

Od divizije Murge prema nalogu Hrvopo⁴-a traženo najpotrebnije tvorivo u oružju, streljivu, opremi radi popune postrojbi. Zamoljeno je zapovjedništvo divizije Murge da po mo-

³ Odnosi se na dijelove Devete dalmatinske divizije. Opširnije o pokretima i borbama partizana oko Kočerina vidi dok. br. 80. 344. 345.

⁴ Hrvatsko vojno povjereništvo koje je bilo u Sušaku pri »Superstodi«.

gućnosti rezervira 600 pušaka sa streljivom i priborom za eventualno obrazovanje milicije iz Širokog Brijega i šire okolice.

II.

POKRETI I PREMJEŠTAJI VLASTITIH CETA I OSOBITI DOGAĐAJI:

Pokreta i premještaja nije bilo.

21.1. u Stolcu Talijani ušli u trag jednoj komunističkoj skupini koja je imala namjeru rasturivati letke, 3 osobe uhićene i bit će predate ratnom sudu⁵. Zbog slušanja krugovala London više osoba u Stolcu uhićeno.

4.II. u Stolcu održan sastanak između kotarskog predstojnika Stolac i više pravoslavaca iz s. Poplat, prisutan bio zapovjednik četničkog bataljona Milan Rupar. Rješavano o uvođenju mira, priznavanja vlasti N.D.H. i povratku odbjeglog stanovništva u ovim krajevima.

Neki pravoslavci izjavili, da ne mogu gledati povratak komšija koji su ih pokušavali baciti u jamu i vezivali žicom, ostali Hrvati čija je savjest čista da se mogu vratiti kućama.

28.1. u Stolcu održana svečanost »Savin-dan« sa povorkom i pjesmom »Uskliknimo s ljubavlju«. Na djeci i povorci primjećene srbske zastavice, u hotelu »Central« održana je akademija. Na akademiji govorio vođa četnika u Stolcu i svratio se na raniji rad ustaša koji su prema njegovom gledištu mislili da će srbskog imena nestati. U ovom govoru zahvalio se talijanskoj vojnoj sili koja je spasla Srbe od propasti.

Zamjenik zapovjednika
Glavar stožera,
Glavnostožerni satnik
Šimoković
Šimoković

23/11

⁵ U Stocu je u to vrijeme bila osnovna partiska org. i aktiv SKOJ-a. Vezu su redovno održavali sa partiskom organizacijom u Mostaru, odakle su dobivali materijal i direktive. Materijal koji je 21 januara kamionom poslat iz Mostara za Stolac otkrio je u selu Dubravama jedan četnik koji se vozio u istom kamionu. Tom prilikom Italijani su uhapsili šoferu dotičnog kamiona koji je otkrio druga Muju Obradovića, člana Komunističke partije te je u vezi sa tim nastalo hapšenje simpatizera NOP u Stocu i okolnim mjestima.

**ZAPOVIJEST ZAPOVJEDNIŠTVA OTSJEKA KOČERIN—
KLOBUK OD 15 FEBRUARA 1943 GOD. ZA ODBRANU ŠI-
ROKOG BRIJEGA I LJUBUŠKOG OD NAPADA JEDINICA
NARODNOOSLOBODILACKE VOJSKE¹**

ZAPOVJEDNICTVO OTSJEKA
KOČERIN—KLOBUK

Op. Br. 33/taj.

Klobuk. 15 veljače 1943 god.

Z A P O V J E D ! ! BR. 33

zapovjednika otsjeka Kočerina—Klobuk

Za izvršenje posjedanja položaja Kočerina—Klobuk i sprječavanje daljeg protivničkog nadiranja na jug bilo u pravcu Širokog Brijega ili Ljubuškoga, kao i u međuprostor, a shodno nalogu zapovjednika III sektora Op. Br. 1605/taj. od 14. veljače 1943 godine.

1. — Stanje kod protivnika:

Protivnik po zauzeću Imotskog i Posušja sa selima južno ovih mjesta do crte Rujan—Vranić—s. Grude—s. Drinovica²—s. Sebišna vrši žurnu evakuaciju svih opljačkanih stvari iz državnih skladišta i skladišta privatnika pripadnika ustaških porodica — u pravcu Tomislavgrada³ i Biokova. Njegovi slabiji dijelovi nalaze se iznad sela Bobanova Draga i Gorica, a jači dijelovi u Imotskome, dok im se izvjestan jači dio snaga kreće u pravcu Prozora preko Rakitna—Postoji mogućnost obuhvata naših današnjih postava, a što je vjerovatnije da se namjeravaju prebaciti Crnogorci u Crnu Goru, a Dalmatinci ostati sami ili eventualno se povući u Biokovo.⁴

2. — Naša namjera:

Privremeno se zadržati na sadanjoj crti do dobijanja opreme, hrane, naoružanja i streljiva, s time, da sa sadanje crte ne može biti povlačenja do zadnjeg momka i metka dok ne dođe momenat za napredovanje, što može uskoro uslijediti.

¹ Original, pisan na mašini, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta pod br. 31/12—2, k. 102.

² Drinovci

³ Duvno

* Druga proleterska divizija koja je oslobodila Posušje i Imotski tada je bila na Neretvi oko Jablanice i Drežnice, dok je na ovom sektoru »tala Deveta dalmatinska NOU divizija. O tome vidi dok. br. 80, 89, 90, 99, 333, 340, 342, 344, 345.

Sastav postrojbi:

Desni podotsjek:

Zapovjednik: Privremeno satnik Mato Primorac.

Sastav četa: sve satnije Ustaškog odbranbenog zdru-
ga; i I. bojna I. domdo pukovnije bez
jedne satnije.

Zadatak: Posjeda i odsudno brani položaj na crti s.
Mamici (zapadno Kočerina) — k. 561 (Rust)
— s. Višnica — k. 410 (Stranik) — s. To-
mići (zaključno). Ova grupa služi za vezu
sa talijanskim posadama na Kočerinu. Za-
povjedno mjesto zapovjednika grupe u sjevero-
zapadnom dijelu s. Medovići. Jedan
sat u pričuvi kod sebe, a dva sata I.
domdo pukovnije kod crkve s. Ledinci.
Vezu održavati desno sa talijanskom po-
sadam u Kočerinu, a lijevo sa dijelovima
ljevog podotsjeka u gaju zapadno s. Tomići.

Ljevi podotsjek:

Zapovjednik pukovnik Šimić (bojnik Pej-
ković).

Sastav četa: VII i XXVI ustaška bojna i 13
bojna pripremna.

Zadatak: posjeda i odsudno brani položaj: s. Tomići
isključno — Cerov Dolac — Gradina — s.
Brdo — s. Lekina Mahala — Površje — s.
Opačka. I to: VII bojna dio podotsjeka od
s. Tomići isključno do Gradine zaključno
sa jedrim satom u pričuvi južno raskrsnice
Cerov Dolac. XXVI bojna dio podotsjeka
od Gradine isključno s. Brdo — Lekina Ma-
hala isključno, sa jednim satom pričuve u
s. Stanine. 13 pripremna bojna dio podot-
sjeka od Lekine Mahale zaključno do sela
Opačke zaključno, sa jednim satom pričuve
u školi s. Tihaljine. Međusobno održavati
tjesnu vezu, a krilne bojne sa zapovjedni-
kom desnog podotsjeka kod sela Tomići.
odnosno sa talijanskom milicijom na Pu-
tešavici.

Pričuva: Zapovjednik poručnik Joja Sudar stožernik
i I. sat. I. domdo pukovnije.

Zadatak: Prikupljen oko finansijske kasarne Klobuk,
postupa po mome nalogu danoga momenta.

4. — Prikupljanje četa: čete se već nalaze na svojim položajima izuzev sitnijih dijelova, te odmah izvršiti ispravke. Raspored četa na postavama izvršiti prema nalogima, koje sam na licu mjesta izdao svima zapovjednicima bojna pa i pojedinih satova tako, da se zatvore samo mogući pravci (staze i putevi) dok se ostali djelovi imaju zatvoriti ophodnjama, osmatranjem i zasjedama. Princip je da što manje momčadi bude zauzeto službom stražarenja i osmatranja, a veći dio u pričuvi za udar opet samo mogućim pravcima (kako sam opet objasnio na terenu). Međusobno održavati tjesnu i sigurnu vezu, kako bi pričuve na vrijeme stupile u akciju i sprječile dalje prodiranje protivnika u položaje, a uništile dijelove koji su prodrli. U vremenu zatišja sa momčadi kako onom u pričuvi tako i onom na položaju u koliko nije na stražničkom mjestu obavezno izvoditi obuku egzercir (čišćenje oružja samo sredom i subotom poslije podne) svakog dana od 8—11 i 2—5 sati.

6. — Dojavna služba: vezu održavati sada raspoloživim sredstvima, a u nedostatku signalnih pištolja tekličima skortočama, palenjem slame ili gužvama slame (ručicama slame koja se zapali i gori na jednome štapu nekoliko časaka). Ovakove signale gužvama obavezno davati kada nastane u toku noći okršaj kod jedne postave, zbog čega ove gužve već u naprijed spremite.

7. — Podnošenje izvješća:

Svi zapovjednici bojna odnosno zapovjednik grupe za vezu podnositi će mi obavezno svakodnevno izvješća o događajima u 8 i 15 sati, a o važnim događajima odmah u finansijsku vojarnu (raskrsnica puteva Klobuk). Zapovjednici bojna će obavezno svakodnevno vršiti obilaskе svojih postava i pregledavati momčad njihovu opremu i naoružanje uvjeravajući se da li se vrše popravke, pa mi i ovo u izvješću naglašavati iznoseći točno koje su postave toga dana obidene, kao i nađeno stanje.

8. — Služba razviđanja:

Svi zapovjednici bojna odnosno zapovjednik grupe za vezu obavezno moraju svakodnevno slati svoje ophodnje u pravcu protivnika, pa mi po njihovom povratku podnositi izvješća o primjećenome. Jače nasilno razviđanje, kao što je za danas zapovjedenno vršiti će zapovjednik grupe za vezu svakodnevno u pravcu Vranića i Gruda, a dijelovi ljevog podotsjeka prema nalogima i uputama, koje budu od mene dobivali.

9. — Obskrba streljivom: Momčad snabdjeti odmah jednom šaržom streljiva: na pušku 150, strojopušku 300, strojnicu 2000, bacač koliko imaju naboja podjeljeno. Ostatak streljiva čuvati kao pričuvu u blizini satnija radi izdavanja na slučaj utroška ili jače navale.

10. — Obskrba hranom: Momčadi obavezno izdavati hranu toplu i to doručak kafu, ručak i večeru kuhanu po mogućstvu sa mesom kupljenim na terenu. Jelo mješano, da ne bude jednoliko to jest za ručak i večeru isto ili čak dva dana uzastopce, već mjenjati. Dijelovima koji odlaze u akciju izdavati samo za vrijeme ove suvi obrok — inače i njima pred povratak spremiti toplo jelo.

11. — Postupak sa pljenom ili zarobljenicima:

Pljen u koliko nije potreban za potrebe prehrane momčadi ili snabdjevanje predavati ovome zapovjedništvu radi daljeg transporta. Ono što je potrebno za momčad predavati u skladište sa točnim popisom, kako bi osobno mogao izvršiti raspodjelu. Zarobljenike sprovođiti ovome stožeru radi preslušanja i sprovođenja zapovjedniku III sektora (6. divizija).

12. — Zdravstvo:

Bolestne i ranjene sprovođiti najbližim pomoćištim koristeći i lječnika talijanske posade Kočerin odnosno Široki Brijeg. Pomoćišta se imaju obrazovati: od strane lječnika I. bojne I. domdo pukovnije u selu Ledinci kod crkve; pukovnijskog lječnika I. domdo pukovnije kod Cerovog Dolca, a od strane lječnika V. ustaškog stajaćeg sdruga u finansijskoj vojarni (raskrsnica puteva Klobuk). Sve bolestne i ranjene sa pomoćišta upućivati preko pomoćišta kod finansijske kasarne Klobuk u bolnicu Mostar, koji neprekidno saobraćaju, izuzev dijelova bližih Kočerinu odaklen ove slati preko Kočerina u Mostar.

13. — Izvršenje:

Svi zapovjednici bojna imaju u svemu točno po prednjem postupiti i svojoj momčadi skrenuti pažnju, da sa sadanjeg položaja nema povlačenja već na istoj imamo pobjediti ili svi izginuti. Nastati da se momčad stegovno povrati i oprema uredi, prehrana popravi, oružje uredi i očisti koristeći mazivo (mast), koja se nalazi kod zapovjednika stožernog sata I domdo pukovnije (naravno u ograničenim količinama). Zapovjeđena izvješća mi obavezno podnositi kako je iznijeto.

14. — Zapovjedno mjesto:

Moje zapovjedno mjesto biti će kod finansijske vojarne (raskrsnica puteva Klobuk) kuda mi izvješća slati. Zapovjedno mjesto zapovjednika bojni kod njihovih pričuva, a zapovjednika grupe za vezu kod pričuve u s. Medoviću.

Poslato: 15.11.1943 godine po tekličima:

Zap. VII, XXVI bojne. Bojne U.O.Z.,
I. bojne I Domdopuk.. 13 pripr. bojne, i
III sektora.

**IZVJEŠTAJ ZAPOVJEDNIŠTVA ČETVRTE ORUŽNIČKE
PUKOVNIJE OD 15 FEBRUARA 1943 GOD. O SITUACIJI
NA TERENU CENTRALNE I ISTOČNE BOSNE¹**

ZAPOVJEDNICTVO
4. ORUŽNIČKE PUKOVNIJE

J. S. Broj 516/taj.

U Tuzli, dne 15. veljača 1943.

Predmet: Doglasno izvješće za
proteklih 15 dana dostavlja.

Glavnom oružničkom zapovjedništvu (J. S.) Zagreb.
Predsjedništvu Vlade na ruke pomoćnika predsjednika
Vlade, državnog tajnika Dr. Vjekoslava Vrančića Zagreb.
Ravnateljstvu za javni red i sigurnost Zagreb.
Središnjem uredu za suzbijanje kriminaliteta Zagreb.
Zapovjedništvu ustaške nadzorne službe ured I/III. Zagreb.
Zapovjedništvu II. domobranskog zbora Brod.
Zapovjedništvu 3. pješačke divizije Tuzla.
Zapovjedništvu 4. pješačke divizije Doboj.
Opunomoćeniku ministra unutarnjih poslova Sarajevo.
Velikoj župi Usora i Soli Tuzla.
Zapovjedništvu 1. 2. 3. 5. i 6. oružničke pukovnije.

III. O KOMUNISTIMA:

Na slavonskoj strani partizani su postali mnogo djelatniji u svome razornome radu. Upadaju u sela i vrše pljačke. Ugrožavaju željeznički i cestovni promet. Na području kotara Teslić prestala je njihova djelatnost, jer su se pod pritiskom naših i savezničkih oružanih snaga uz velike gubitke morali povući u smjeru Prnjavora i Šipraga.²

6. Sekovička partizanska proleterska brigada u posljednje vrijeme, vršila je mobilizaciju svih mladića od 16—20 godina u selu Sekovićima i okolnim selima, zbog toga što se je od iste odvojio Fruškogorski, Podunavski, Majevički i Brodski partizanski odred. Razlog ovog razdvajanja je velika glad, nečistoća, nestašica u odjeći i obući, a osim toga pojavio se i pjegavi tifus

¹ Original, pisan na mašini, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta, pod br. 2/17—2, k. 86.

² Odnosi se na povlačenje Prve proleterske divizije, koja je po odluci Vrhovnog štaba NOV i POJ dobila zadatak da orijentiše svoje dejstvo pravcem Gornji Vakuf—Solakova Kula—Bradina. Vidi dok. br. 173.

od koje bolesti leži u Sekovićima što bolesnih i ranjenih oko 400 partizana.³

Komandant 6. brigade je neki Vojo⁴ nepoznatog prezimena, navodno iz Zenice, a njegov zamjenik Pero Kosorić iz Zlatova⁵, kotar Vlasenica.

Politički je komesar neki Majo" nepoznatog prezimena, a rodom je iz nekog sela iz Majevice. Njegov je zamjenik Pašaga Mandžić zvani Hadži Murat iz Tuzle. U ovoj brigadi nalazi se i Rodoljub zv. Ročko Čolaković⁷, rodom iz Bjeljine. novinar i odvjetnički pisar.

Odredi Fruškogorski, Podunavski. Majevički i Brodski, prebacili su se iz Sekovića u planinu Majevicu od 25.1. do 4.II. 1943.

Komandant Fruškogorskog partizanskog odreda je neki Kaljo⁵, nepoznatog prezimena i mjesta rođenja; Komandant Majevičkog odreda je neki Ratko Perić. Ovaj je odred formiran od četnika Đure Bižića⁸ u mjesecu prosincu 1942. Komandanti Brodskog i Podunavskog odreda su nepoznati.

Jačina brigade je oko 1500 ljudi, a jačina Fruškogorskog i Podunavskog odreda je 300—400 boraca. Brodski partizanski odred broji 65 ljudi. Brigada se dieli na 4 bataljona i 1 udarni bataljon. Od naoružanja ima 10 teških i 100 lakih strojnica, 3 bacača, a ostalo puške po osobi. Streljiva slabo imaju navodno po osobi 15—50 naboja.

Od posljednjega izvješća pa do danas, partizani su počinili na području ove pukovnije sljedeća nedjela:

Oružničko krilo Tuzla:

25. siječnja 1943. u 0300 sata, jedna grupa partizana Šekovičke brigade nepoznate jakosti, napala je domobransko upo-

³ Podatak: 400 boraca ranjenih i bolesnih nije tačan, ali je u to vrijeme u Sekovićima bilo bolesnih oko 100 boraca Šeste istočno bosanske NOU brigade, Birčanskog. Majevičkog i Sremskog NOP odreda.

⁴ Voja Ljujić

⁵ Na karti 1:100.000 nije nađeno.

⁶ Cvijetin Mijatović-Majo

⁷ Rodoljub Čolaković

^{*} Sreto Savić

⁸ U vremenu između 22 i 27 novembra 1942 god. četnici su izvršili koncentraciju svojih snaga u s. Maleševci, sjedištu četničkog štaba Đure Bižića. Tako je do 27 novembra bilo skupljeno oko 1250 četnika. Partizani su ih napali 27 novembra u 6 časova ujutru i nakon teške i uporne borbe četnici su bili razbijeni. U borbi je ranjeno i poginulo 250 četnika, zarobljeno 600, a ostatak oko 300 uspio je da pobjegne. Tada je poginuo Đuro Bižić četnički vođa i ostali četnički rukovodioci. Zarobljeni četnici su razoružani i većina je poslata kući. dok se njih 40 javilo dobrovoljno da će ostati u partizanima, te su raspoređeni u Majevički NOP odred.

rište Osmake (3 km. istočno¹⁰ od Capardi) i isto zauzela. 23 domobrana zaslužnija. a 22 domobrana i 1 častnik uspjeli su izmaći.¹¹

Istoga dana u 0300 sata grupa partizana iste brigade, napala je posadu V. bojne 3. pješ. pukovnije u Capardama sa svih strana. Borba je trajala do 0600 sati i napadači odbijeni. Naši gubici 1 častnik i 2 domobrana poginuli. Gubici partizana bili su veliki, ali su mrtve sobom odneli.¹²

Istoga dana u 0600 sati oko 500 partizana iste brigade, napali su oružničku postaju Capardi u Memićima (4 km. s. z. od Capardi) jačine 22 oružnika i legionara i istu postaju u 8 sati zauzeli, a momčad se pod jakim pritiskom povukla na uporište »Putarska kuća« (800 m. od Memića) i odavle uz pomoć tamošnjih legionara spriječili dalje nadiranje partizana. Partizani su na postaji opljačkali brzoglas, svu opremu, službene žigove, gotovog novca 8.400 kuna. Oko 0900 sati naše oružničke i legionarske jače snage, povratile su postaju u Memićima u naše ruke. Gubitci sa naše strane: 1 legionar lakše ranjen, a gubitci partizana 1 mrtav i više ranjeno, koje su partizani sobom odneli.¹³

25. siečnja partizani su nakon zauzeća oruž. postaje Caparde (u Memićima) bacali letke u selu Bulatovići (3 km. s. z. od Capardi) pod naslovom »Braćo Muslimani« u kojima pozivaju sve muslimane da se priključe partizanskoj oslobodilačkoj vojsci kao i ostali muslimani iz Krajine i zapadne Bosne, koji listom stupaju u njihovu vojsku, te da se ne bore protiv partizana. jer da će za svaki naboj koji se ispali na partizane, letjeti glave i paliti kuće i kažnjavati muslimane za njihova nedjela.¹⁴

25. siečnja u 1100 sati, jedna grupa od 250—300 partizana, napala je selo Potočani (4 km. s. i. od Capardi) i isto opljačkali. Naši legionari stupili su u borbu koja je trajala 2 sata, nakon čega su se partizani povukli u smjeru sela Baljkovice (8 km. s. i. od Capardi). Gubitaka na našoj strani nije bilo, a na strani partizana gubici su nepoznati.¹³

28. siečnja u 0600 sati, jače grupe partizana naišle su na zasjede oružnika i legionara između sela Jajića i Međeđe (8 km. s. od Capardi). Borba je trajala do 0830 sati i partizanske su se grupe uspjele prebaciti preko potoka Munjače u planinu Jelicu,

¹⁰ Zapadno

¹¹ Akciju je izveo Četvrti bataljon Šeste istočnobosanske NOU brigade. Prvi bataljon Sremskog i bataljon Birčanskog NOP odreda. Opširnije vidi dok. br. 309 i 331.

¹³ Napad su izvršile jedinice Šeste istočnobosanske NOU brigade, Sremski, Birčanski i Majevički NOP odred. Vidi dok. br. 309 i 331.

¹¹ Iste snage kao pod 12.

Isto kao pod 12.

¹³ Iste snage kao pod 12.

a zatim u selo Rožanj (20 km. istočno od Tuzle). Na našoj strani nije bilo gubitaka, a na mjestu borbe nađen je mrtav jedan partizan nepoznatog identiteta, a partizani su sobom odneli još jednog mrtvog partizana.¹⁰

Partizanima je zaplijenjen 1 konj, 4 kotla i 2 vreće kukuruznog brašna.

29. siečnja u 2300 sati, jedna grupa partizana nepoznate jačine, izvršila je napadaj na uporište i selo Vukovina, te uporište »brdo-Vis« (10 km. s. z. Capardi) i selo Vukovina 30. I. u 0230 sati zauzela i bunkere zapalila.

Nakon 0030 sati, uz pomoć ustaša i legionara sa obližnjih uporišta, izvršen je protunapadaj te su partizani izbačeni iz uporišta Vukovina, pa su se povukli u smjeru sela Čitluk (2 km. z. od Vukovine).

Gubitci na našoj strani, 1 legionar teže ranjen, a gubitci partizana su ostali nepoznati.

4. veljače u 0830 sati, naišlo je 13 naoružanih partizana¹⁷ na zasjedu oružničkih legionara sa uporišta Međeđa (10 km. sjev. od Capardi) na mjestu zv. »Pasje Groblje«.¹⁵ Borba je trajala 0030 sati.

Gubitaka na strani legionara nije bilo. Gubitci partizana 2 mrtva i 9 zasužnjeno i to: Mišković Jovan ratar iz sela Neštin, kotar Ilok, Jovanović Branislav iz Šapca (Srbija) u posljednje vrijeme nastanjen u selu Divoš, kotar Hrv. Mitrovica, Lukić Petar iz sela Progar, kotar Zemun. Košarčić Đorđe iz sela Jamena, kotar Sid. Košarčić Milenko iz sela Jamena, kotar Sid. Čirić Miloš iz sela Čepin. kotar Osijek. Bojanić Svetozar iz sela Budinci. kotar Našice, Savić Todor Pučile. kotar Bjeljina i Živković Pavle iz Obreža, kotar Zemun, a domobran 3. satnije, VI. bojne domobranske radne postrojbe u Sibiniu. svi pravoslavne vjere.

11. veljače u 2230 sati, 500 partizana Šekovićske partizanske brigade¹⁹, napali su oružničku postaju Kalesiju (25 km. j. i. od Tuzle) jačine 70 oružnika i legionara, istu nakon 3 sata borbe zauzeli, opljačkali i zapalili, a oružnici pod jakim pritiskom neprijatelja, povukli se u selo Prnjavor¹⁶ (1 km. z. od Kalesije).

Istog dana i sata, napalo je 400 partizana na oružničku postaju Caparde u Memićima (18 j. i. od Tuzle) napadaj ie odbijen nakon 3 sata borbe. U ovim borbama nije bilo gubitaka na

¹⁰ Iste snage kao pod 12.

¹⁷ Odnosi se na grupu boraca iz Sremskog NOP odreda.

¹⁸ Na karti 1:100.000 nije pronađeno.

¹⁹ Šesta istočnobosanska NOU brigada.

⁵⁰ Akciju je izvršio Treći bataljon Šeste istočnobosanske NOU brigade.

strani oružnika i legionara, a gubitci partizana su nepoznati. Jedan je partizan sa oružjem živ uhvaćen.²¹

Partizani su osim oružničke postaje u Kalesiji, zapalili još nekoliko kuća katolika i muslimana koji su ustaše, a tako isto u selu Memićima, zapalili su 4 kuće i nekoliko štala koje su sasvim izgorile i u njima četvoro goveda. Iz Kalesije su se partizani povukli na jug od kuda su i došli, a oružnici i legionari su se ponovno vratili u Kalesiju.

Oružničko krilo Brod:

21. siečnja u 2300 sata, upali su partizani u selo Trnjane, kotara Brod, napali na zgradu občine, redara Ogrin Petra svukli. Iz občine odnieli 400 kg. graha. 200 kg. pšeničnog brašna, 50 kg šećera i dvie Vendlove puške. Prolili po prostorijama 5—6 lit. ulja i zgradu zapalili, koja je većim dielom izgorila. Iz sela su odveli redara Velikanović Andriju.

Iste noći partizani su otišli u selo Selna. kotara Brod i od glavara sela uzeli 100 kg. masti, koja je bila skupljena za naše domobranstvo. Partizana je bilo oko 100 i vratili su se u Dilj Goru.

26. siečnja oko 0130 sati, upalo je oko 50 partizana u selo Podreckavlje, kotara Brod i u zgradi občine zapalili spise, sliku Poglavnika, odnieli 1 pisaći stroj, 25 kg. masti koja je bila skupljena za našu vojsku. Među partizanima su prepoznati Krajnović Marin. Đaković Luka i Vlacas Luka, svi iz sela Podvinja, kotara Brod. koji su svojevremeno pobjegli u šumu.

1. veljače u 2330 sati, upali su partizani u selo Selna, kotara Brod i opljačkali trgovinu Nejamšić Đure i iz iste odnijeli raznih stvari u vrijednosti 26.097 kuna. Partizana je bilo oko 12 koji su dali potvrdu dotičnom trgovcu na uzetu robu, jer da je to za njihovu narodnu vojsku.

1. veljače oko 0100 sat, upalo je nekoliko partizana u selo Svila kotara Brod i u gostioni Arar Ivica, razoružali dvojicu istomjesnih ustaša i to: Pavić Matu i Dorić Jozu, te im oduzeli dvie vojničke puške, samokrese i naboje za pušku, domobranske kabanice, ustaške kape i još neke dielove opreme.

3. veljače udaljio se je od svoje kuće domobran Grozdanić Ilija iz 1. sata, I. bojne, II. domobranske radne pukovnije u Mirkovcima, koji je bio na dopustu u selu Novo-Topolje, kotara Brod i pridružio se k partizanima.

5. veljače oko 22 sata, došli su partizani u selo Podvinje. kotara Brod. provalili u zgradu občine, u istoj spalili spise i

sliku Poglavnika, odnели 2 писаћа stroja, a iz куће Gnječ Ilije umirovljenog оружничког narednika 1 писаћи stroj, a zatim se vratili u Dilj Goru odaklen su i došli.

Оружничко крило Vukovar:

23. сиечња око 1400 сати између села Sviloša i Plan. Grabova (22. km. s. od Hrv. Mitrovice) obhodnja оружничке postaje Susek, otvorila je puščanu vatru na 9 sumnjivih osoba, koji su svakako bili partizani, jer nisu htjeli na poziv stati. Ovi su uzvratili vatru i uspjeli šumom pobjeći. Gubitaka nije bilo.

U razdoblju od 21. prosinca 1942. do 29. сиечња 1943., pobjeglo je iz sela Jarka (13 km. j. i. od Hrv. Mitrovice) 8 muških pravoslavnih osoba, koji su se pridružili k partizanima.

29. сиечња u 010C сати, 7 naoružanih partizana, odveli su iz sela Bingule (17 km. s. z. od Hrv. Mitrovice) od njihovih kuća Franju Vujakovića i sina mu Ivana, koji su bili ustaše. Za njihovu se sudbinu nezna.

28. сиечња u 0620 сати na željezničkom kolodvoru Grk (25 km. zapadno od Hrv. Mitrovice) skupina partizana nepoznate jačine, izvršila je napad na 4 stražnika željezničke bojne. U borbi od bombe, jedan stražnik izgubio je lijevu ruku. Na strani partizana gubitci nepoznati.

29. сиечња u 2030 сати, obhodnja postaje Martinci, naišla je u selu Kuzminu (14 km. s. z. od Hrv. Mitrovice) na skupinu naoružanih partizana u jačini oko 20 ljudi. U borbi sa istima 2 partizana ranjena bez vlastitih gubitaka. Partizani sa ranjenima razbjegli se šumom prema jugu.

31. сиечња u 2100 sat na željezničkoj pruzi између Bačinaca i Kukuljevaca (24 km. s. z. od Hrv. Mitrovice) 10—15 naoružanih partizana pokušalo je izvaditi tračnicu na pruzi. Neoprezno obilazeći prugu, naišli su stražnici željezničke bojne. Partizani su od njih 3 zarobili, a 2 su pobjegla.

Оружничко крило Zemun:

15. сиечња dobila je оружничка postaja Kupinovo od zapovjed. njemačke posade Obrež partizanski letak u kome zapovjednik 4. bataljona partizanskoga zapovjeda 3. četi uz pomoć mjestnih partizana, da ima napasti оружничку postaju Progar i da sječe brzoglasne stupove i žice i razara željezničke pruge, a 2. četa da napadne i razoruža оружничку postaju Kupinovo i njemačku posadu u selu Deču.

19. siečnja u 2100 sat, upala su 4 naoružana partizana, naoružani sa samokresima u kuću umirovljenoga lugara Zivka Markovića u selu Nikinci i propitali se u selu za prazne kuće, a pošto nije bilo praznih kuća, napustili su selo.

22. siečnja u 2200 sata, jedna naoružana skupina od 50 partizana, ušla je u selo Ugrinovce, kotara Zemun, iz obćine odneli 300 kg. svinjske masti koja je bila skupljena za aprovizaciju. Odneli su iz obćine i pisaćega papira i 1 šapirograf i sve sobom odneli.

23./24. siečnja, upalo je oko 50 naoružanih partizana u obćinu Rivica, kotara Irig i iz obćine odneli 600 kg. svinjske masti, koja je skupljena od naroda za aprovizaciju.

23. siečnja upućena su 2 riznička stražara u Putince, Donje Petrovce i Popince i do danas se nisu vratili, postoji sumnja da su pali partizanima u ruke.

26. siečnja naša I. bojna zrakoplovna iz Petrovaradina sa kotarskim predstojnikom iz Iriga te oružničkom obhodnjom postaje Majdan—Vrdnik, pretresala je zemljište Fruške Gore između Vrdnika i Rakovca. U blizini Rakovca, primjetili su 2 partizana Đorđa Manojlovića iz Šašinaca i Mišu Đurđevića iz Ledinaca. Naši su otvorili vatru na bježeće partizane i Manojlović je ranjen, a Đurđeviću je uspjelo pobjeći.

27. siečnja u 18 sati, obhodnja postaje Batajnica, uhvatila je Žarka Ranisava kovača iz Batajnice i izvršila nad njim premetačinu i pod kaputom pronašla rusku skraćenu pušku bez naboja. samokres sa 7 naboja i jednu ceduljicu u kojoj partizani zabranjuju šverc, a tko švercuje da će biti ubijen.

29. siečnja oko 0100 sat, zapaljeno je skladište-sušara »Agraria«, a vlasništvo Shriber iz Zemuna u selu Boljevcima. Zgrade su izgorjele kao i oko 2 vagona kukuruza i ostalog žita i 2 vagona ugljena i ostale građe. Iz blagajne je odnieto oko 200.000 kuna gotovog novca. Blagajnik i mašinista su nestali.

...

Noću 5./6. veljače, isjekli su partizani 12 brzoglasnih stupova na liniji Platičevo—Nikinci, polupali izolatore i žicu isjekli.

Noću 5./6. veljače, upali su partizani u obćinsku zgradu u Ledincima i iz iste odneli 109 kg. masti koja je bila od naroda oduzeta i spremljena za našu vojsku.

6. veljače oko 2130 sati, grupa naoružanih partizana njih oko 60, napali su 1. jurišni sat, 1. novačke pukovnije u selu Ugrinovcima (15 km. s. z. od Zemuna). Ovaj sat bio je kao osiguranje povjerenstvu za prisilno oduzimanje žita i masti za hrvatsku vojsku. U borbi je poginulo 4 vojnika domobrana i 18 ranjeno, a 3 partizana ubijena i među njima njihov vođa zvani Džoje.

6. veljače oko 2300 sati, napalo je 50 naoružanih partizana vojničku stražu školske zrakoplovne pukovnije Petrovaradin, koja je čuvala cisterne na željezničkoj postaji Ledinci (5 km! zapadno od Kamenice n/D.). Straža je bila jaka 15 domobrana i 1 častnički namjestnik. Domobrani savladani, razoružani i skinuti. Partizani sobom odveli vodnika Kuzmanovića.

6. veljače oko 0230 sati, pokušali su partizani napasti oružničku postaju Bešenovo, ispalivši 2 naboja na stražnike. Napad je odbijen bez gubitaka.

6. veljače oko 1200 sati, došla su 2 nepoznata naoružana čovjeka u manistir Krušedol kod Iriga. Ovi su ljudi bili obučeni u odoru jugoslovenske vojske i imali su na ramenima epoletuške sa po 3 zvjezdice. Htjeli su razgledati manastir, ali pošto nije bilo nadstojnika, nisu mogli to učiniti.

8. veljače oko 1200 sati na putu između Progara i Kupinova, napadnut je od strane 60 naoružanih partizana stožerni narednik Augustin Rajić zapovjednik oružničke postaje Kupinovo, koji se je vraćao sa još 2 oružnika iz Zemuna i 2 riznička stražara. Obhodnja je primila borbu koja je trajala istog dana do 17 sati jer se je morala povući pošto je partizanima stigla pomoć iz sela Progara. Gubitaka na našoj strani nije bilo.

8. veljače oko 0800 sati u šumi zvanj Crni—Lug kod sela Boljevaca, 30 naoružanih partizana, uhvatili su seljaka Svetislava Vorkapića i lugara Ljubu Vrdoljskog iz Boljevaca koje su držali kod sebe istoga dana do 15 sati, a zatim ih pustili kući.

4. O AKCIJI RADU I KRETANJU SUMNJIVIH OSOBA. TUĐINSKIH PLAĆENIKA, AGENATA I PROVOKATORA I ANTIDRŽAVNIH ELEMENATA:

Nije ništa zapaženo.

5. O STRANOJ PROMIDŽBI U NARODU:

Vrši se živo svim mogućim sredstvima, ali putem krugovala najviše, raznim letcima, došaptavanjem i svim drugim izmišljenim vještima preko krugovala nami neprijateljski raspoloženih država. Ovo se najviše zapaža kod partizana, četnika i pravoslavnoga življa uobće.

6. O PRILIKAMA PREHRANE I PROMETA:

U mjestima koja još nisu od strane partizana i četnika opljačkana, prehrana je prema sadanjim prilikama dosta dobra. Cijene svakim danom sve više skaču. Šverc zauzima sve veći mah. Siromašni slojevi pučanstva i državni službenici, teško dolaze do najnužnijih životnih potreba; jer su im prihodi prema skupoći mali.

Željeznički promet na pruzi Zagreb—Zemun dosta je ugrožen, ali se ipak sa zakašnjenjem odvija. Na pruzi Brod—Sarajevo i Doboj—Tuzla, promet se odvija normalno.

Cestovni je promet većim djelom ugrožen od četničkih i partizanskih bandi, a naročito na bosanskoj strani.

7. O ODNOSIMA VOJSKE SA USTASKIM ORGANIZACIJAMA I SA GRAĐANSKIM VLASTIMA:

Dobri su i sa jednim i drugim.

II. AKCIJA NAŠIH I SAVEZNIČKIH SNAGA:

Akcije naših i njemačkih oružanih snaga na području kotara Teslić, završene su sa uspjehom uz teške gubitke neprijatelja koji se je povukao u pravcu Prnjavora i Sipraga.

Drugi većih akcija na području ove pukovnije nije bilo, osim što naše oružane postrojbe sa uporišta Caparde, Memići, Kalesija i ostala uporišta odbijaju neprijatelja u žestokim borbama koje se vode na ovom prostoru.

V. OBCI ZAKLJUČAK

Obće stanje i stanje javne sigurnosti zbog djelatnosti partizana, nepovoljno je. Potrebno je da se na celom pukovnijskom području preduzmu što jače i energičnije akcije čišćenja i uništavanja partizana, kao i četnika u šumi Vučijaku. Ovo je potrebno što prije privesti u djelo dok traju hladniji zimski dani i noći, jer se sada partizani najviše zadržavaju po kućama.

Oko Fruške Gore počeli su se partizani ponovo koncentrisati. Stalno se prikrivaju po pravoslavnim selima. Jedna grupa partizana od 80—100 ljudi, pojavljuje se sada oko sela Vizića i Dipše i u okolnom području vrši razna nasilja, odvođenja i ubijanja našeg življa. Ista ova grupa pokušava da oštećuje željezničke pruge i njene objekte.

U zapadnom dielu krila Vukovar iz planina Krndije i Dilj od poslednjeg izvješća, nije bilo upada partizana. Ovome je svakako taj uzrok, što su iz sela Bobote i Bršadina obitelji partizana i osobe koje su partizane potpomagale, pokupljene i upućene u Njemačku na rad.

Oružničke postaje na području oružničkih krila Vukovar i Zemun, po odpustu pričuvnih i djelatnih domobrana, ostale su jako slabe i nejake, da bi sa uspjehom mogle da suzbiju nedjela Partizana i da iste uništavaju. Potrebno je pojačanje postaja i ili da se na ugroženim mjestima odrede stalne posade.

Oružničke postaje koje su vraćene u naše ruke:

Oružnička postaja Dragalovci (u Jelahu) odpočela je djelovati dne 8. veljače 1943. sa sjedištem u Jelahu.

Zbog malog broja oružnika, oružnička postaja Susek, prebačena je u selo Neštin. Dok se ista pojača, vratit će se u Susek.

U pogledu oružničkih postaja od posljednjega izvješća do danas nije bilo drugih promjena.

Zapovjednik, pukovnik:
(Emanuel Mašek)
Mašek

BR. 336

DNEVNI IZVJEŠTAJ ZAPOVJEDNIŠTVA TREĆEG DOMOBRANSKOG ZBORA OD 17 FEBRUARA 1943 GOD. O POKRETIMA JEDINICA NOV U CENTRALNOJ BOSNI I DOLINI NERETVE¹

III. DOMOBRANSKI SBOR
Op. Br. 868/taj.

DNEVNO IZVJEŠĆE OD 17.11.1943.

(Oznaka na karti 1 : 100.000)

I. 1.) Uslied prekida želj. pruge Drežnica—Mostar i napadaja partizanskih skupina na ovaj odsjek pruge iz zapadnog smjera, stanje se u ovome prostoru pogoršalo.²

2.) *Pojedinosti:*

a.) *Oblast Bugojno—G. Vakuf:*

Prema izvješću V. djelatnog sdruga, oko Bugojna i Kupresa mirno. Između Bugojna i G. Vakufa izvršena je smjena partizanskih skupina. Srbijanska brigada zaposjela desnu, a mješovita crnogorska i dalmatinska brigada lijevu stranu puta G. Vakuf—Bugojno.³

U prostor s. Rilić (9 km. j od Kupresa) — Ravno — Vukovsko (14 km. j. i. od Kupresa), prije dva dana iz s. z. smjera stigle su jače partizanske snage pod vodstvom Buljana Vice.⁴

¹ Original, pisan na mašini, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta, pod br. 2/1—18, k. 19.

² Akciju su izvele jedinice Druge proleterske divizije. Vidi dok. br. 80, 89, 90, 99, 333, 340, 342, 344 i 345.

³ Vidi dok. br. 173.

* Vjerovatno se odnosi na novopridošle partizane koji su ušli u sastav Devete dalmatinske divizije.

b.) *Oblast Travnik—Jajce:*

Njemačkim razviđanjem ustanovljeno je, da je neprijatelj sa mnogobrojnim teškim pješačkim oružjem zaposjeo utvrđene položaje u prostoru s. i s. i. od Jezera (8 km. z. od Jajca). Današ započeo podhvat njemačkih četa prema ovim položajima.⁵

Dne 17. o. m. u »0200« sati na pruzi D. Vakuf—Jajce (12 km. s. z. od D. Vakufa) izkliznuo vlak, uslied čega je promet ponovno prekinut. Iste noći u »0530« sati na ovom djelu pruge prekinuta i brzoglasna veza. Popravak u toku⁰.

d.) *Oblast Vlasenica:*

Prema izvješću 5. oruž. pukovnije, dne 16. o. m. oko »0400« sati, 60 momaka dobrovaljačke bojne pod zapovjedništvom nadporučnika Arpadžića vršili su razviđanje prema Jeleč pl. (14 km. š. od Vlasenice). Kod s. Popići i Gajić (12 i 13 km s. od Vlasenice) sukobili se sa četnicima i partizanima i tom prilikom zauzeli spomenuta sela, ubili 22 četnika (među njima i vođu Lazića Velimira), 14 četnika ranili i 1 zarobili. Zaplijenili: 8 pušaka. 7 bombi. 420 naboja, 7 goveda, 10 ovaca i 1 kobilu. Na strani dobrovoljaca nije bilo nikakvih gubitaka.

e.) *Oblast Mostar:*

Prema izvješću posade Konjic, juž. od Drežnice (20 km. s. z. od Mostara) vode se borbe sa partizanima.⁷ Promet i brzoglasna veza sa Mostarom prekinuti. Potankosti nepoznate.

f.) *Oblast Gorazde—Višegrad.*

Stanje mirno.

g.) *Oblast Imotski:*

Nove viesti nisu primljene.

3.) Razviđanje u ugroženim prostorima.

Vlastiti gubici: 2 ustaše ranjena i 3 nestala.

Neprijateljski: 42 četnika mrtva. 14 ranjeno i 1 zarobljen.

- II. Bez promjene
III. Bez promjene

Zapovjednik general

Lukić

Lukić

¹ Na ovom sektoru nalazio se po jedan bataljon Devete i Sedme krajiške NOU brigade.

* Akciju su izveli dijelovi Devete krajiške NOU brigade. Vidi dok. br. 95 i 360.

⁷ U to vrijeme u dolini Neretve operisala je Druga proleterska divizija. Opširnije vidi dok. br. 89. 90. 93. 99. 333. 340, 342. 344 i 345.

**IZVJEŠTAJ ZAPOVJEDNIŠTVA ŠESTE PJEŠAČKE DIVI-
ZIJE OD 17 FEBRUARA 1943 GOD. O SITUACIJI U
HERCEGOVINI¹**

ZAPOVJEDNICTVO
6. PJEŠAČKE DIVIZIJE

Op. Br. 1750/taj.

U Mostaru, dne 17.11.1943.

Predmet: Dnevno izvješ-
će broj 47.—

— GLAVNOM STOŽERU DOMOBRANSTVA »OP« —
ZAGREB

— OBCEM VOJNIČKOM POVJERENICTVU NDH. —
SUŠAK

— ZAPOVJEDNICTVU III. DOMOBRANSKOG SBORA
(Glst.)

— ZAPOVJEDNICTVU III. D. S. PODRUČJA (Glst.).

— ZAPOVJEDNICTVU II. SEKTORA (POPUNIDBENO
SINJ). —

— S A S T A V A K . —

*Stanje prema prikupljenim podacima tokom 17. veljače
1943 god.*

I.

A) KRATKA OCJENA SITUACIJE:

S jedne strane pojava partizana u dolini Drežnice u vezi sa do sada izraženom tendencijom nadiranja ka Mostaru², a s druge strane nesigurnost u četnike koji su već prikupljeni u oblasti Mostar — Bijelo Polje, da se u presudnom trenutku ne sjedine sa partizanima, najbolje ukazuje na ozbiljnost položaja Mostara. Imajući uz to na umu nepovjerljivost našeg pučanstva u talijansku vojsku kao i strah pred nasiljem četnika, dovoljni su razlozi da u Mostaru vlada krajnja zabrinutost i uznemirenost. spremni da pređu i u paniku. Ovo stanje pogoršano je od-

¹ Original, pisan na mašini, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta, pod br. 6/1—41, k. 19.

² Na ovom sektoru nalazila se Druga proleterska i Druga dalmatinska NOU brigada Druge proleterske divizije. Vidi dok. br. 89. 90, 93, 99. 333. 340. 342. 344. 345.

puštanjem radnika organizacije »Todt«³. Službeni položaj nije mnogo povoljniji od obće psihoze zbog toga što Talijani nama ne daju opće nikakve obavijesti. Isto tako ne dobivaju se obavijesti niti od naših vlasti o stanju sjeverno od demarkacione linije i o stanju akcije, koja je navodno u toku. Rezultat svega ovoga jeste potpuna neobavještenost naših službenih oblasti, a zabrinutost i uznemirenost pučanstva.

B) DJELATNOST PODREĐENIH ČETA I POJEDINOSTI O NEPRIJAT.

— Dne 16.11. oko 21 sat četnici puščanom vatrom napali orpost⁴ Buna. pozivajući naše oružnike da odstupe. Oružnici prihvatili borbu i nakon puškaranja od pola sata odbili četnike koji su zauzeli postave oko s. Buna. Kod divizije Murge odmah sam intervenirao i tražio da spriječi nasilja i napade četnika na našu oružanu silu i pučanstvo. Odgovoreno mi je, da nam Talijani, obzirom na teško stanje, ne mogu pružiti nikakvu pomoć, već nam mogu samo savjetovati, da se branimo od svakoga ko nas ugrozi ili napadne.

— 17.11. oko 01,00 sati obavijestio je zapovjednik četnika iz s. Ortiješ (8 km. južno od Mostara) našeg zapovjednika orpost Buna, da će 17.11. između 7 i 9 sati jedna skupina četnika iz Hodbine proći kroz Bunu za Mostar i dalje, pa mu je savjetovao, da se naši oružnici za to vrijeme sklone, jer će četnici u protivnom sigurno izazvati incidente. Po ovome sam tražio zaštitu od strane divizije »Murge« na taj način, da se uputi nekoliko talijanskih vojnika, koji će se u vremenu prolaza četnika nalaziti kod naše oružničke postaje, što mi je obećano, a kasnije i izvršeno.

— Dne 17.11. oko 22 sata odpočeli su četnici iz sela oko s. Buna (Ortiješ, Lakševina, Blagaj i Hodbina) napad na selo i orpost Buna, koja je prihvatila borbu. Tražio sam najenergičnije od divizije »Murge« da ovo spriječi, jer inače može doći do teškog stanja u pozadini. Istodobno intervenirano i zahtjevano od vođe Srba Dobrosava Jevđevića da zaprieči nasilja i napade četnika, čemu je isti odmah udovoljio upućujući oko 30 četnika, koje je stavio pod zapovjedništvo našeg oružničkog častnika, na lice mjesta, čime je sukob okončan. Žrtava izgleda nema.

— Prema obavijesti pukovnika Simića opaža se jače prikupljanje partizana na dalmatinskoj strani, što ukazuje na možebitnu namjeru poduzimanja akcije pravcem Vrgorac—Ljubuški⁵.

³ »Todt« je njemačka organizacija za javne građevinske radove.

⁴ Oružnička postaja, tj. žandarmerijska stanica.

⁵ U to vrijeme na ovom sektoru nalazila se Deveta dalmatinska NOU divizija. Vidi dok. br. 80.

U oblasti sela: Drinovci — Sovici — Gorica, izgleda da nema više partizana — naše obhodnje odlaze u navedena sela. Jedna manja skupina partizana nalazi se samo u s. Bobanova Draga.

U Posušju i Imotskom partizani — većinom Dalmatinci⁶, nastavljaju sa pljačkanjem. Srbijanci i Crnogorci upućeni su većim dielom u smjeru Drežnica⁷.

— O stanju između Mostara i Drežnice prikupljeni su sljedeći podatci:

— Dne 16.11. oko 13 sati došlo je u selo Vrđi (2 km. južno od Drežnice) oko 50 partizana, čije su obhodnje do 14 sati doprle do Marijanove Bukve (4 km. južno od sela Vrđi). gdje su ostale do mraka. Iz sela Goranci pučanstvo izbjeglo, a ostali samo oružnici i 40 milicionera.

— Tokom noći 16./17.II. sjeverno od sela Bijelog Polja bilo je izvjestnih borbi. Jutros 17.11. došao je mali broj ranjenih Talijana i četnika u selo Bijelo Polje. Partizani se nalaze na nekoliko kilometara sjeverno od sela Bijelo Polje — s obje strane Neretve.

Oko 7,20 sati Talijani uputili iz Mostara oklopni vlak u smjeru Drežnice, koji je kod tunela blizu željezničke postaje Vojno dočekan strojopuščanom vatrom partizana.

Odnos između četnika i naših oružnika i domobrana za sada je dobar, ali se naši plaše prevare.

— Jedna skupina od oko 20 partizana primjećena je kod sela Jasenjani (na lievoj obali r. Neretve—20 km. sjeverno od Mostara). Na ovom pravcu oko 450 četnika zaposjelo postave u oblasti s. Ravne — Prigradani\

— Oko 22 sata 17.11. dobiveni su sljedeći podatci:

U s. Vrđi skupina partizana u jačini od oko 100 ljudi, dok se glavnina od oko 4000 ljudi nalazi u oblasti s. Striževo (u dolini Drežnice — 11 km. zapadno od Neretve).

Partizani se obim obalama r. Neretve kreću u smjeru Mostara. U s. Kula nalazi se jedna skupina od 100 ljudi koja je navodna predhodnica.

Talijanske bunkere u Drežnici partizani su zauzeli i zaposjeli.

Prema obavijesti zapovjednika divizije »Murge« talijanske čete još nisu u kontaktu sa partizanima, računajući da će do njega doći tek 18.11. prije podne — što najbolje dokazuje kako nam o općoj situaciji uopće NECE DATI NIKAKVE OBAVIJESTI. Zapovjedništvo karabinjera u Mostaru smatra da za-

povjedništvo divizije »Murge« uopće nema jasnu sliku o stvarnom stanju.

— Oko 22,15 sati talijansko topništvo iz Mostara otvorilo vatru i tuklo s. Goranci i s. Miljevci u kojima uopće nije bilo partizana, već samo naših dijelova. Traženo je odmah obustavljanje gađanja, čemu su udovoljili, ispričavajući se da je do ovog došlo usljed zabune (bolje rekuć zbog nemanja pregleda 0 stvarnom stanju).—

C) VLASTITE MJERE:

— O svima saznanjima odmah su obaviješteni Talijani, Glavni stožer, Hrvopo i III. sbor u Sarajevu, kojima je ukazana ozbiljnost općeg stanja u oblasti Mostara. Osim toga preduzete su sljedeće mjere.

— 16.11. u 12 sati, sporazumno sa Velikom Župom i zapovjedništvom divizije »Murge« zapovjedio sam zabranu gradskih i međugradskih posebničkih razgovora i s tim u vezi isključenje svih posebničkih brzoglasa.

— Od 16.11. u 20 sati zapovjedio sam strogu pripravnost, koja je i dalje u toku.

— Zapovjedništvo presidia Mostar izdalo je naredbu o redarstvenom satu od 20 do 7 sati i najstrožije propise za kretanje poslije određenog vremena.

— Od zapovjedništva III. domobranskog sbornog područja primljena je zapovjed da se izvrše pripreme za eventualno uništenje streljiva i pogonskog tvoriva, ako to bude potrebno.

II.

POKRETI I PREMJEŠTAJI VLASTITIH CETA I OSOBITI DOGAĐAJI:

Osim iznietog nije bilo.

III.

OSOBITI DOGAĐAJI I MJERE IZVAN BORBENE DJELATNOSTI:

Dne 7.II. milicioneri sela: Kruševljani. Borovčići, Kljuni, Presjeka i Lakat, kotora Nevesinje odlučili da pristupe protukomunističkoj miliciji dr. Ismeta Popovca t. j. četnicima, što su i učinili. Usljed toga naša orpost Kruševljani 9.II. povukla se je u Nevesinje.

Dne 8.II. napala je jedna skupina četnika iz s. Pribilovci čobane iz s. Svitava i sa ispaše Ostrvo (8 km. jug. ist. od Čapljinje) povela sa sobom jednog čobana i jednu čobanicu, a istodobno opljačkala oko 170 ovaca. Oružnička obhodnja sa orpost D. Hrasno pronašla je lješine odvedenih čobana koji su ubijeni — strijeljani. pa potom bačeni u vodu.

Dne 11.11. strijeljala je talijanska riznička straža u blizini s. Trpanj (poluotok Pelješac) jednu ženu zbog toga, što joj je sin u šumi a muž joj se nije nalazio kod kuće dok je u blizini mjesta prekinuta poljska brzoglasna veza; ova žena nalazila se već kao taoc kod Talijana.

Organizacija »Todt« u Mostaru, zbog teškog taktičko-operativnog stanja, obustavila rad na terenu i otpustila 1100 radnika (većinom žena i djece). Iz Širokog Brijega odpremaju strojeve u Mostar.

— 17.11. oko 15 sati ubijeni su od nepoznatih četnika u s. Gnojnice oružnik Rafael Culjak i pomoćni oružnik Mirko Kr-talić koji su samovozom putovali u s. Gnojnice. Samovozača su samo opljačkali. Intervenirano kod zapovjedništva divizije »Murge« i zatraženo upućivanje karabinjerske obhodnje u na-vedeno selo radi smirenja duhova i spriečavanja eventualnih daljnjih nasilja. —

Zamjenik zapovjednika
Glavar stožera.

Glavnostožerni satnik

Šimoković
Šimoković

(M. P.)

BR. 338

IZVJEŠTAJ ZAPOVJEDNIŠTVA ŠESTE PJEŠAČKE DIVI- ZIJE OD 17 FEBRUARA 1943 GOD. O SITUACIJI U DOLINI NERETVE¹

Operat. odjel

Mostar br. 90 17.2.43. 1340 sati

Zagreb 2 br. 550 17.2.43 1440 sati

Mindornglst. Operod

Hrvopo Sušak

Treći dom. zbor —

najžurnije — partizani sa obje strane Neretve napredovali do na 6 km. sjeverno- od s. Bijelog Polja⁸. Jutros upućen u smjeru Raške Gore talijanski oklopni vlak. koji je kod tunela blizu željezničke postaje Vojno dočekan partizanskom vatrom. 17.2. 43. prije podne u Mostar stiglo oko 299 talijanskih vojnika.

¹ Original, pisan na mašini, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta, pod br. 1/1—2, k. 19.

⁸ Zapadno

^a Odnosi se na jedinice Murge proleterske i Druge dalmatinske NOU brigade. O borbama na ovom sektoru vidi dok. br. 89. 90. 93, 99, 336, 344 i 447.

pripadnika pozadinskih ustanova, u Bijelo Polje pristiglo još oko 300 četnika. Ishod dosadašnjih borbi nepoznat, jer Talijani ne daju nikakove obavijesti. U Bijelo Polje pristigao manji broj ranjenika. U Nevesinju pripreme u nepoznatom pravcu za pokret 4 četničke bojne. Na dalmatinskoj strani opaža se prikupljanje partizana što ukazuje na možebitnu namjeru djelovanja preko Vrgorca, u oblasti Ljubuškog obilaskom našeg lijevog krila i boka⁴. Organizacija "Todt" obustavila obzirom na stanje rad na terenu i otpustila oko 1100 radnika većinom žena i djece. U Mostaru uznemirenost i zabrinutost.

op. br. 1742/tajno
predao 17.2.43. u 1655 sati nar. Požgaj
primio 17.2.43. u 1655 h stk. Filković

6. divizija Mostar

17/11 D

BR. 339

IZVJEŠTAJ VELIKE ZUPE LAŠVA I GLAZ OD 17 FEBRU- ARA 1943 GOD. O UGROŽENOSTI TRAVNIKA OD STRANE JEDINICA NARODNOOSLOBODILAČKE VOJSKE¹

NEZAVISNA DRŽAVA HRVATSKA
VELIKA ZUPA LAŠVA I GLAZ
u Travniku.
Broj: T. 185—1943.

Travnik, dne 17.II.1943.

Predmet: Teški položaj Travnika
i njegove okolice.

GLAVARU GRAĐANSKE UPRAVE
na ruke opunomoćenog ministra g. Dr. Cankia

Sarajevo.

Na današnjem sastanku predstavnika upravnih domobranskih i ustaških vlasti održanom po pozivu podžupana g. Muha-

¹ Poslije odlaska Druge proleterske divizije u dolinu Neretve, na sektoru Posušje—Imotski došla je Deveta dalmatinska NOU divizija, te su njene jedinice dejstvovala na pravcu Ljubuškog i Vrgorca. Vidi dok. br. 80.

»Todt« je njemačka organizacija za javne građevinske radove

meda Sudžuke. a u smislu okružnice Glavnog stana Poglavnika od 22.III.1942. GSP. Broj: 44/42. ustanovljeno je sljedeće:

Jači odredi partizana u brojčanoj snazi od preko 5000 oružanih ljudi koncentriraju se u okolini G. Vakufa i Prozora². Njihove ophodnje pojavljuju se u svrhu oružanih izviđanja na području sela občine Turbe.

Kroz kratko vrijeme može se očekivati napadaj na Travnik i od onih partizanskih skupina, koje progone naše njemačke savezničke snage iz područja velikih vojničkih podhvata u Krajini. Njihove razbijene snage u cilju prodora mogle bi se poput lavine sručiti na Travnik i dolinu Lašve³.

Prema primljenim službenim izvještajima iz Zenice Zenički četnički odred izdao je proglas na pravoslavno pučanstvo ovih krajeva kojim se isto poziva na oružani ustanak.

Dne 13. veljače izvršen je napad na željezničku prugu Bila—Vitez. Poginulo je osam domobrana dok je jedanaest teže a četrnaest lakše ranjeno. Četiri vagona transporta potpuno su uništena. Djelo su navodno izvršili četnici. Radi ovog djela sabotaže njemačka vojska strijeljala je 9 seljaka pravoslavaca iz sela Tolovića, občine Vitez. Njemci su također odveli 25 seljaka Hrvata katolika i muslimana iz občine Vitez. Ovih dana četnici dolaze iz hrvatskih sela navedene občine i otvoreno se priete, da će načiniti pokolj ako im se ne povrate njihovi ljudi, koje su Njemci streljali. Usljed toga među našim pučanstvom nastalo je veliko uzbuđenje uznemirenost i strah.

Odbrana Travnika i njegove bliže okolice povjerena je jedinicama III. konjičkog sklopa. Međutim posljednjih dana ova posada je znatno oslabljena jer je izdan nalog, da jedna satnija ovog sklopa preuzme obranu i zaštitu Viteza, a druga Bile. Također je jedan dio topništva prevezen iz Travnika na drugu stranu.

Travnik je naše važno gospodarsko i političko središte a također istaknuto vojničko uporište. U gradu se nalaze dvije tvornice i to duhana i šibica, zatim brojni uredi, zalihe vojničkih potrebitina, a također je značajno i bogatstvo posebničkih posjeda.

U svrhu zaštite i odbrane grada Travnika bilo bi neophodno nužno zatražiti od zapovjedništva 718. njemačke divizije

² Odnosi se na Treću NOU diviziju koja je 17 februara oslobodila Prozor. U to vrijeme Prva proleterska divizija vodila je borbe oko Ivan Sedla (Prva brigada), Bugojna (Treća sandžačka brigada) i kod Donjeg Vakufa (Treća krajiška brigada). Jedinice NOV tada nisu imale namjeru napasti Travnik. Opširno o svim borbama vidi dok. br. 91, 92, 100, 173, 221, 233, 339, 341, 342, 363 i 550.

³ Vjerovatno da je domobranska komanda pretpostavljala da će jedinice NOV izvršiti napad na Travnik pošto su se u njegovoj neposrednoj blizini nalazile jedinice Treće krajiške brigade.

u Sarajevu, da se ostavi u Travniku u celosti III. konjički sklop. Također bi bilo potrebno osigurati Travnik sa većim brojem topništva. Bilo bi potrebno osigurati Travnik i sa jedinicama njemačke oružane sile. Tako bi se moglo osigurati zaleđe operacionim jedinicama.

Konačno bi bilo neophodno nužno poduzeti kod njemačkih oblasti mjere u svrhu uništenja četničkih odreda na Janjičkom Vrh, koji stalno uznemiruje i napada naša sela. a pljačka i ubija naše ljude u okolini Viteza i Busovače.

Moli se Gospodin Ministar, da izvoli kod zapovjedništva 718. njemačke pješačke divizije u Sarajevu poduzeti potrebne mjere i korake sa svrhom kao napried. kako bi se među pučanstvom ovih krajeva uniela spokojnost i kako bi isto bilo zaštićeno od svih iznenađenja.

ZA DOM SPREMNI!

Zamjenik Velikog Župana
Muhamed Sudžuka. v. r.

BR. 340

OBAVJEŠTENJE GLAVNOG USTAŠKOG STANA OD 18 FEBRUARA 1943 GOD. O ZAUZEĆU POSUŠJA I IMOTSKOG OD STRANE JEDINICA NARODNOOSLOBODILACKE VOJSKE¹

U S T A Š A

HRVATSKI OSLOBODILAČKI POKRET
G L A V N I U S T A Š K I S T A N

Broj V. T. 7—10—1943.

Savezno sa br.

Predmet Izvješće o operacijama proti partizana. —

Zagreb. 18. veljače 1943

MINISTARSTVU ORUŽANIH SNAGA

Operativni odjel

Z a g r e b

Glavni Ustaški stan primio je 17.11.1943. u 14 sati sljedeću šifriranu obavijest Ustaškog stožera Hum u Mostaru:

»Devetoga je palo Posušje, desetoga Imotski-'. Naše snage sa podpukovnikom Simićem nalaze se na crti Tihaljina—Grude—Kočer. Jučer sam ponovno bio na položajima. Partizani su se podelili. Dalmatinci kreću prema Makarskoj⁸. a Crnogorci prema Prozoru, Konjicu, Drežnici⁴. Petnaestoga u pola noći zauzeli su Drežnicu. i prekinuli željeznički promet. —

Šifra je poslana bez ključa, i uspjelo ju dešifrirati tek 18. II. 1943. u 8 sati u jutro. —

ZA POGLAVNIKA I DOM — SPREMNI!

PO NALOGU POSTROJNIKA
ODJELNI UPRAVITELJ

(M.P.)

(S. M a v r e k)

Mavrek

² Vidi dok. br. 41, 75, 322, 327, 328, 329 i 330.

³ Prema operativnom planu Vrhovnog štaba NOV i PO Jugoslavije Deveta dalmatinska NOU divizija preuzela je položaje Druge proleterske divizije sa zadatkom da zatvori pravce Mostar—Široki Brijeg—Posušje—Imotski i pravac Ljubuški—Stražnica—Grude—Bobanova Draga—Imotski—Ljubuški—Stražnica—Drinovac—Podbablje—Imotski i pravac Vrgorac—Zagvozd. O tome vidi dok. br. 80.

* Druga proleterska divizija poslije smijene orijentisala je svoje dejstvo u dolinu Neretve i oslobodila Drežnicu, Jablanicu i okolna mjesta. O pokretima jedinica NOV oko Drežnice i Neretve vidi dok. br. 89, 90, 93, 99, 333, 342, 344 i 345.

**IZVJEŠTAJ MINISTARSTVA UNUTRAŠNJIH POSLOVA OD
18 FEBRUARA 1943 GOD. O ZAUZEĆU PROZORA I OKO-
LINE I UGROŽENOSTI TUZLE I KLADNJA OD STRANE JE-
DINICA NARODNOOSLOBODILACKE VOJSKE¹**

NEZAVISNA DRŽAVA HRVATSKA
MINISTARSTVO UNUTRAŠNJIH POSLOVA
GLAVNO RAVNATELJSTVO ZA JAVNI RED I SIGURNOST

Broj: 23310

Zagreb. 18. veljače 1943

Predmet: Prozor i okolica —
u rukama partizana,
Tuzla i Kladanj u opasnosti.

ZUPANSTVU PRI POGLAVNIKU
na ruke poglavnog župana g. puk. Prebega
GLAVNOM STOŽERU ORUŽANIH SNAGA
operativni odjel

VRHOVNOM ORUŽNICKOM ZAPOVJEDNICTVU

Z a g r e b

Župska redarstvena oblast Sarajevo, upravitelj Petković,
javlja brzoglasno:

»Jučer 17. o. mj. u 22. sata partizani su zauzeli željezničku postaju Ivan i Raštelicu², te su iste zapalili. Danas u 2 sata zauzeli su željezničku postaju Bradina. Jedna jača skupina partizana kreće prema Konjicu, te ga ozbiljno ugrožava³. Druga skupina ide prema Tarčinu i Pazariću⁴. Sinoć su stigla u Sarajevo 63 talijanska vojnika, koji su ranjeni u borbi između Rame i Prozora. Prozor su jučer partizani zauzeli⁵. Njihove se snage oko Prozora cienne na preko 2.000 ljudi. Sve brzoglasne veze su prekinute. Talijanske vlasti su pozvale 2.000 četnika iz Nevesinja.

¹ Original, pisan na mašini, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta, pod br. 2/1—22, k. 22.

² Ivan Sedlo i Raštelicu oslobodila je Prva proleterska brigada. s Vidi dok. br. 93, 102, 173 i 362.

³ Odnosi se na dva bataljona Prve proleterske brigade koji su izvršili napad 19/20 februara na Konjic. Vidi dok. br. 106.

⁴ Prva proleterska brigada poslije zauzeća Ivan Sedla orijentisala je dva bataljona prema Konjicu a dva prema Tarčinu. Vidi dok. br. 106 i 173.

Četnici Draže Mihailovića vrše obću mobilizaciju u kotarevima Pljevlja, Čajniče i Foča.

Partizani su s nepoznatim snagama sinoć 17./II u 22.30 sati zauzeli uporišta na potezu Tuzla—Kladanj—Brgulje—Lončić—Motiljari⁶ i Postupari s Tuzlanskim vodovodom. Zapalili su mnoge kuće, oružničke postaje i obćine. Kladanj je posve odsjećen, dok partizani kreću prema ugljenokopu Đurdevik. 22 km od Tuzle. Na putu Tuzla—Zvornik osjećaju se jaći potezi partizana⁷. Iz Raća prebacilo se 450 partizana⁸. Položaj oko Tuzle dosta ozbiljan.«

Gornje se izvješće dostavlja na znanje s molbom za možebitni postupak.

ZA DOM SPREMNI!

GLAVNI RAVNATELJ:
(Dr. Filip Crvenković)

BR. 342

**DNEVNI IZVJEŠTAJ TREĆEG DOMOBRANSKOG ZBORA
OD 18 FEBRUARA 1943 GOD. O BORBAMA PROTIV JEDINICA
NOV U DOLINI NERETVE I OKOLINI JAJCA¹**

III. DOMOBRANSKI SBOR
Op. Br. 890/taj.

DNEVNO IZVJEŠĆE OD 18.11.1943.
(Oznaka na karti 1 :100.000)

I. 1.) Padom Prozora u partizanske ruke i prodorom partizanskih skupina sve do pruge između Raška Gora (5 km. s. od Mostara) i Tarčina (5 km. z. od Pazarića), rušenjem ovoga odsjeka pruge na više mjesta i zauzimanjem pojedinih željezničkih postaja od strane partizana, stanje se u ovome prostoru u velikoj mjeri pogoršalo².

¹ Vjerovatno Matijevići.

⁷ Pritisak na Tuzlu i Kladanj vršila je Šesta istočnobosanska NOU brigada sa Birčanskim NOP odredom. O borbama oko Tuzle vidi dok. br. 351.

* U to vrijeme prebacivane su iz Srema grupe naoružanih partizana radi popune Sremskog NOP odreda i bosanskih jedinica.

¹ Original, pisan na mašini, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta, pod br. 3/1—21, k. 19.

² Na sektoru Prozora i u dolini Rame i Neretve nalazile su se jedinice Prve proleterske, Druge proleterske i Treće NOU divizije. Vidi dok. br. 91. 92, 100, 333. 339. 341. 344. 345, 350 i 363.

2.) *Pojedinosti:*

a.) *Oblast Prozor—Konjic:*

Noću 16./17. o. m. Prozor pao u ruke partizana. Sudbina talijanske posade u Prozoru nepoznata. Partizani od Prozora dolinom Rame približili se želj. postaji Rama iz s. z. smjera na 5 km⁸.

U prostoru između Raška Gora (5 km. s. od Mostara) i Drežnice (20 km. s. z. od Mostara) oko želj. pruge vode se borbe⁴. Potankosti nepoznate.

Noću od 17./18. o. m. jaka partizanska skupina iz zapadnog smjera napala je i zauzela želj. postaju Bradina, Ivan i Raštelicu (11—12—15 km. s. i. od Konjica), porušili prugu i brzoglasnu vezu. nakon čega je jedan dio skupine krenuo prema Pazariću, a drugi dio prema Konjicu. Jedan dio naše posade pod borbom izvukao se do Tarčina, a drugi dio krenuo prema Konjicu⁵. Stanje oko Konjica i Rame nepoznato, jer nema brzoglasne veze sa ovim odsjekom pruge.

b.) *Oblast Foča—Goražde—Višegrad:*

Dne 17. o. m. jedna četnička skupina sa Gradine (1,5 km. i. od Međeđe) ispalila je nekoliko puščanih naboja na naše domobrane na postaji Međeđa. Sa naše strane izbačene 4 bombe iz bacača na četničku skupinu, koja se razbježala.

Jače četničke skupine kod Ustikoline (8 km. s. od Foče), prebacuju se sa desne na lijevu stranu Drine i kreću u s. z. smjeru prema selu Jabuci (10 km. s. z. od Ustikoline). Ovo javljeno 6. diviziji da obavjesti saveznike.

c.) *Oblast Jajce:*

Dne 17. o. m. u započetom podhvat u prema Mrkonjić Gradu iz smjera Jajca, njemačke čete stigle pred utvrđene neprijateljske položaje u prostoru s. i s. i. od Jezera (8 km. z. od Jajca). Podhvat se danas nastavlja. Gubitci: 2 Niemca ranjena, 2 ustaše mrtva i 2 ranjena⁶.

³ Prozor je oslobodila Treća NOU divizija. Vidi dok. br. 91, 92, 100. 221, 233. 339, 341, 350 i 363.

* Borbe je vodila Druga proleterska i Druga dalmatinska NOU brigada. Vidi dok. br. 89, 90. 93. 99. 333. 344 i 345.

⁵ Odnosi se na borbe Prve proleterske brigade Prve divizije, gdje su dva bataljona orijentisala dejstvo ka Konjicu a dva prema Tarčinu. Vidi dok. br. 93, 102 i 173.

⁶ Borbe su vodene sa jednim bataljonom Sedme i jednim Devete krajiške NOU brigade.

3.) Razvidanje u ugroženim prostorima i podhvat nje-
mačkih četa prema Mrkonjić Gradu. Protupodhvat prema
Ivan Sedlu.

Vlastiti gubici: 2 Niemca ranjena, 2 ustaše mrtva i 2
ranjena.

Neprijateljski: nije poznato.

II. 1.) U Mostaru i okolici zabrinutost i uznemirenost kod
pučanstva zbog događaja u prostoru oko Mostara, zbog bo-
jazni od četnika i zbog slabog povjerenja u talijanske
snage. «

Zbog pogoršanog stanja na terenu organizacija
»TODT«¹ obustavila rad i otpustila sa posla oko 1.100 rad-
nika većinom žena i djece.

2.) Stožer 7. p. p. sa 13, 14 i 15. satom u pokretu prema
novom mjestu prikupljanja (Ilidža—Pazarić).

3.—4.) Bez promjene.

III. Bez promjene.

Zapovjednik general
Lukić v. r.

Za točnost:
Glavar stožera glst. podpukovnik
(Wanner)
Wanner

(M. P.)

IZVJEŠTAJ ZAPOVJEDNIŠTVA ŠESTE PJEŠAČKE DIVIZIJE OD 18 FEBRUARA 1943 GOD. O SITUACIJI U HERCEGOVINI¹

ZAPOVJEDNICTVO
6. PJEŠAČKE DIVIZIJE

Op. Br. 1789/taj.

U Mostaru" dne 18.11.1943. god.

Predmet: Dnevno izvješće broj 48. —

— GLAVNOM STOŽERU DOMOBRANSTVA »OP« —
ZAGREB

— OBCEM VOJNIČKOM POVJERENIČTVU NDH —
SUŠAK

— ZAPOVJEDNICTVU III. DOMOBRANSKOG SBORA
(Glst.)

— ZAPOVJEDNICTVU III. D. S. PODRUČJA (GLst.)

— ZAPOVJEDNICTVU II. SEKTORA (POPUNIDBENO
SINJ).

— S A S T A V A K . —

*Stanj? prema prikupljenim podacima tokom 18. veljače
1943. god.*

I.

A) KRATKA OCJENA SITUACIJE:

Usljed općeg stanja, evakuacije Njemaca a djelomično i Talijana Mostar je potpuno zahvaćen panikom i bezglavošću, koja je povećana neobavještenošću kako vojnih tako i građanskih oblasti o općoj situaciji o stanju akcije koja je navodno u toku sa sjevera. Kod službenih oblasti, poglavito vojnih ova neobavještenost pojačana je još time, što Talijani ne daju nama nikakve podatke o svojim akcijama i namjerama, niti pak o stanju o borbama sjeverno od Mostara. Panika je dostigla vrhunac saznanjem, da su Talijani napustili s. Kočerin i rudarsku oblast sjevero-zapadno od Širokog Brijega i da su izvršili pripreme i za napuštanje Širokog Brijega. Kod Domobranstva — zapovjedništava ovo izaziva ogorčenje, jer nas o teme u opće

nisu obavjestili i ako su nam postavi i odbrana bili tijesno povezani. Četnicima se daju svi potrebni podatci o situaciji, a nama se ne daju ni ono što se odnosi na naše čete. Šta više pukovniku Šimiću su izdali nalog za povijanje desnog krila na Široki Brijeg ne obavještavajući me uopće o tome. Ovo potpuno dokazuje da je cjelokupan njihov rad usmjeren samo na zaštitu svojih vlastitih četa dok se o našim četama i pučanstvu u opće ne vodi briga. Na svakom se mjestu i u svakoj prilici osjeća da ovakav saveznički odnos nama nameće samo dužnosti i stradanja a »Saveznicima« prava i vlast, kao da nisu u pitanju savezničke zemlje i vojske već okupatori i okupirani.

Činjenica da su partizani zauzeli oblast Prozora i Bradine ide u prilog već avizirane težnje partizana— Crnogoraca za odlazak u Crnu Goru. S druge strane ovo bi mogao biti jedan znak, da su partizani možda odustali od pokreta ka Mostaru i napada na isti.

B) DJELATNOST PODREĐENIH ČETA I POJEDINOSTI O NEPRIJATELJU

Naknadno su prikupljeni podatci da su Posušje i Imotski napadale tri partizanske divizije— svaka od po 4000 ljudi. (nemoguće³). Jedna od ovih došla je u dolinu Drežnice sa glavnim zadatkom da razruši željezničku prugu od Drežnice do Konjica⁴, dok dalja namjera nije potpuno pouzdano utvrđena. Ova divizija ima u svom sastavu i jednu radničku bojnu od 400 ljudi za rušenje pruga i objekata. Eksploziva imaju dovoljno.

Druge dvije divizije, osim držanja već zauzetih oblasti treba navodno da napadnu rudarsku oblast: Crne Lokve—Britvica—Tribošić—Crnač (oko 5 km. sjeverno i sjevero-istočno od s. Kočerin). Napade vrše u glavnom udarne brigade, kojima se po osvajanju pojedinih mjesta odmah daje odmor, a službu u zaposjednutim oblastima preuzimaju druge čete.

Jutros je proširena viest da su partizani zauzeli Bradinu. Provjerom kod zapovjedništva III. D. S. dobiveno je poslije podne obavještenje da su partizani — jača skupina dne 17.11. t. g. oko 21 sat zaista sa zapada napali i zauzeli Bradinu, Ivan Sedlo i Raštelicu⁵, a da se i Prozor nalazi u njihovim rukama".

² Vidi dok. br. 41, 75, 322, 323, 327, 328, 329, 330, 332, 340.

³ Na originalu dopisano rukom olovkom.

⁴ Iz Posušja i Imotskog prebacila se u dolinu Neretve Druga proleterska divizija, smještena od Devete NOU dalmatinske divizije. Vidi dok. br. 80, 89, 93, 99, 333, 340, 342, 344, 345.

Oslobođenje Bradine, Ivan Sedla i Raštelice izvršila je Prva proleterska brigada. Vidi o tome dok. br. 93, 102, 173, 362.

⁵ Vidi dok. br. 91, 92, 100, 221, 233, 339, 341, 342, 350, 363.

Usljed prekida pruge i brzoglasne veze stanje u oblasti Konjica i Rame nejasno je (izgleda da o toj oblasti ni Talijani nemaju podatke). Podhvat naših snaga iz Sarajeva ka Ivan Sedlu nalazi se u završnom stanju priprema. O ovome je odmah obavješteno zapovjedništvo divizije »Murge« (koje je također dobilo potvrdu o ovoj viesti) i pukovnik Simić. Talijani prema podacima teškom mukom raspolažu sa oko 4000 vojnika (bez četnika, za koje ne kažu koliko ih ima, ali prema našoj procjeni može ih biti 2500—3000 u oblasti sjeverno od Mostara). Jedna talijanska bojna sa 1000 četnika raspoređena je na postavima prema Raškoj Gori. Oko 500 četnika upotrebjeno je u smjeru s. Drežnica. Talijanske snage nepoznate jačine raspoređene su kod sela Aleksin Han (oko 6 km. južno od Jablanice). Talijani imaju podataka da se jedna skupina od 500 partizana na lievoj obali Neretve namjerava prebaciti na s. Zimlje (oko 18 km. sjevero-istočno od Mostara⁷). Ovo najvjerojatnije predstavlja ostvarenje pokreta ka Crnoj Gori.

Oružnička obhodnja u s. Goranci utvrdila je, da se je skupina od oko 150 partizana iz s. Vrđi prebacila u Drežnicu gdje je pristupila prebacivanju na lievu obalu Neretve. Isto tako povukla se je partizanska obhodnja iz s. Kula ka Drežnici. Ovo ukazuje na mogućnost da su partizani odustali od namjeravanog pokreta i napada na Mostar ili da je dosadanji pokret u smjeru Mostara predstavljao dobro smišljenu i uspješnu demonstraciju radi osiguranja koridora između Drežnice i Bradine za probijanje u Crnu Goru.

C) VLASTITE MJERE:

Od Hrvopo-a traženo da kod Superslode⁸ osigura obstrbu naših posada od Talijana ako nam to bude potrebno.

Savezno zapovjedi zapovjedništva III. D. S. izdao sam danas nalog za izvršenje priprema za uništaj streljiva i pogonskog tvoriva za slučaj potrebe napuštanja Mostara.

Isto tako naložio sam pripremanje spisa, isprava i knjiga koje se moraju sačuvati za otpremu zrakoplovima u Sarajevo, ako to bude bilo potrebno.

Zapovjedništvo III. D. S. P.ⁿ naredilo je da Hrvatska državna banka pripremi ono što je najvrednije za prenos zrakoplovom u Sarajevo. Navedenoj banci izdat nalog, a vojnim blagajnama u Mostaru naloženo da odmah novac, osim najpotrebijeg deponiraju u Državnu banku.

⁷ Odnosi se na jedinice Druge proleterske brigade Druge proleterske divizije.

* Viša komanda oružanih snaga »Slovenija-Dalmacija«

° Treći domobranski zbor

Zapovjedio sam otpremu viškova ljudske hrane iz Mostara u Trebinje.

II.

POKRETI I PREMJEŠTAJI VLASTITIH CETA I OSOBITI DOGAĐAJ.

Danas Talijani napustili Kočerin a u Širokom Brijegu izvršili pripreme za povlačenje posade u Mostar. Ovaj stožer o tome u opće nisu obavjestili. Savezno prednjem zapovjedništvu VI. a. k. zapovjedilo je pukovniku Šimiću hvatanje veze našeg desnog krila sa talijanskom posadom u s. Široki Brijeg. Pukovnik Šimić zbog ovoga povio desno krilo svojih ranijih postava na crtu: s. Čerkezi — k. 520 — s. Dužice — Bijeli Brijeg — Ledinac i dalje po dosadanjem (Pogana Vlaka — Tomići — Pezer — Iličići — Samograd — Brdo — Lekina Mah. — Peć Mlinovi — Opačka. Skupina za vezu na postavima od s. Čerkezi do s. Ledinac zaključno čini 5 satnija U. O. Z. dok — ostatak od 17 satnija, sa 10 satnija u prvoj liniji i 7 u pričuvu, obrazuje posadu od ostatka navedenih položaja.

Obzirom na vrlo vjerovatno napuštanje Širokog Brijega od strane Talijana izvršene su pripreme za organizaciju oko 500 milicionera pojačanih jednom satnijom U. O. Z., koja odmah po odlasku talijanske posade ima uzpostaviti našu posadu u Širokom Brijegu.

Pred večer dobivena je zapovied Hrvopo-a da je pukovnik Šimić sa svojim četama podređen talijanskom zapovjedniku od koga ima tražiti zapovjedi za rad i izvršavati ih usklađujući svoj rad sa Talijanima.

Talijanske posade iz rudarske oblasti sjevero-istočno od Kočerina također su već povučene.

Od zapovjedništva III. D. S. primljena je brzopjavka da Njemci zabranjuju svaki prelaz četnika — talijanskih suboraca preko demarkacione crte, jer će ih odbiti vlastitom oružanom snagom. O ovome obavješteno zapovjedništvu divizije Murge.

Predveče 18.11. došlo je u Mostar iz Nevesinija oko 600 četnika; 250—300 ovih izgleda da je upućeno u smjeru Širokog Brijega.

III.

OSOBITI DOGAĐAJI I MJERE IZVAN BORBENE DJELATNOSTI:

Od kako su četničke snage bačene u borbu protiv partizana u oblast sjeverno od Mostara, nalazi se u Mostaru, u neposrednoj blizini zapovjedništva divizije Murge, četnički štab na čelu sa Jevđevićem, koji je vrlo često na konferencijama i savetovanju u zapovjedništvu divizije »Murge«.

Prema provjerenim podacima Njemci su tokom današnjeg dana izvršili djelomičnu evakuaciju (porodice, hrana i ostalo tvorivo) u Dubrovnik. Izgleda da su djelomičnu evakuaciju (vjerovatno tvoriva) izvršili i Talijani. —

(M.P.)

Zamjenik zapovjednika
Glavar stožera,
Glavnostožerni satnik
Šimoković
Šimoković

BR. 344

IZVJEŠTAJ ZAPOVJEDNIŠTVA ŠESTE PJEŠAČKE DIVIZIJE OD 18 FEBRUARA 1943 GOD. O POKRETU JEDINICA NOV U DOLINI NERETVE I NA PRAVCU VRGORAC—LJUBUŠKI¹

Mostar broj 103 z 152 r 17.2.43 2350

Zagreb 2 broj 558

18.2.43. 0800

Operod

Prema sadanjim podacima oko 4000 partizana vrlo dobre boračke vrijednosti od 17. veljače prije podne u pokretu dolinom Drežnice. Obima obalama Neretve ka Mostaru. Težište desnom obalom gdje su predhodnice stigle u selo Bogodol 14 km. sjevero — zapad. Mostara.² Kod Talijana bezglavost a o stanju opće ne daju nam obavjesti a izgleda sami nisu dovoljno obavješteni. Druga skupina sada nepoznate jačine navodno priprema akciju obćim pravcem Vrgorac — Ljubuški³. Sa četnicima u okolini Mostara počev od 22/19 sati djeluje u smjeru Drežnice. Situacija naše akcije sa sjevera nepoznata namjera pa smo potpuno neorijentirani. Stanje je vrlo ozbiljno možda i kritično a pomoći ni od kuda

broj 1757/tajno

6. divizija

predao 18.2.43. u 0955 sati čn Legin

prim. 18.2.43. u 0955 sati pov. Marku⁴

¹ Original, pisan na mašini, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta, pod br. 2/1—5, k. 19.

² Odnosi se na pokret Druge proleterske divizije u dolini Neretve. O borbama i pokretima jedinica NOV oko Drežnice i Neretve vidi dok. br. 89, 90, 93, 99, 333, 340, 342, 343, 345.

* Deveta dalmatinska NOU divizija smijenila je Drugu proletersku diviziju, koja je posjela položaje u pravcu Vrgorac—Ljubuški. Vidi dok. br. 80.

⁴ Na originalu napisano plavim mastilom.

**ZAPOVJEST ZAPOVJEDNIŠTVA TREĆEG REJONA OD 18
FEBRUARA 1943 GOD. ZA POVLAČENJE JEDINICA SA
LINIJE MAMICI — VIŠNICA NA LINIJU LEDINAC — K. 552
— DUŽICE — K. 520¹**

ZAPOVJEDNICTVO III REONA

Op. br. 49/taj
Klobuk 18/11 1943

Z A P O V I E D Br. 39
Zapoviednika III reona

Za ispravku postava grupe za vezu (desnog pododsjeka) obzirom na povlačenje talijanske posade iz Kočerina na Široki Brijeg, a u duhu naloga 6. talijanskog korpusa: na crtu Stražnik (410) — s. Dužice — 520 Čerkezi.

1. Stanje kod protivnika:

Bez promjene izuzev manjih grupica ispred desnog pododsjeka i jačeg pritiska protivničkih snaga na saveznike kod Drežnice.²

2. Naša namjera:

Zbog povlačenja talijanske posade iz Kočerina, a po evakuaciji mjesta Kočerina i okolnih rudnika uspostaviti direktnu i sigurnu vezu između naših postava kod Ledinca i talijanskih jačih posada u Širokom Brijegu i držanje te crte po svaku cijenu.

3. Izvršenje ispravke postava:

Zapovjednik desnog pododsjeka (grupe za vezu predvidjeti će odmah povlačenje dijelova pododsjeka sa crte s. Mamići — s. Višnica na novo određenu crtu s. Ledinac — k. 522 (Bijeli Brijeg) — s. Dužice — k. 520 (Čerkezi) odakle predviditi sigurnu vezu ophodnjama sa talijanskim postavama oko Širokog Brijega.

Pričuva grupe ima biti kod s. Sopte gdje se ima nalaziti i zapoviedno mjesto zapoviednika grupe za vezu.

Kao jače oslonce organizirati k. 522 (Bijeli Brijeg), k. 471 (Kišoder), k. 520 (Čerkezi). Zatim kao drugu liniju crkvu s. Ledinac — s. Sopte i k. 548 (Magaonik).

Povlačenje na novu crtu ima uslijediti istovremeno kada se talijanska posada iz Kočerina bude povlačila, zbog čega sa ovom odmah stupiti u vezu i održavati tjesan dodir.

I u novom rasporedu kao i na dosadanjim postavama slabijim snagama zatvarati moguće pravce protivničkog nadiranja, a ostatak četa držati u pričuvi za udare.

Snabdjevanje i baziranje satnija Ustaškog obrambenog zdruga u buduće ima uslijediti na Široki Brijeg pa cestom Jelinak — Kraljevići.

Sve ostale postave ostaju na svojim dosadanjim mjestima.

Zapovied za napuštanje položaja do zadnjeg čovjeka i naboja ostaje u važnosti za ispravljenu crtu.

Zapoviednik grupe za vezu obavijestiti će me odmah kada ispravka položaja uslijedi, kao da li je jaku i sigurnu vezu sa talijanskom posadom u Širokom Brijegu uspostavio.

Poslato: Zap. grupe za vezu satniku Primorcu

Zap. I bojne I domdom pukovnije

Zap. VII ust. bojne

Zap. III sektora (6. Divizije)

TEKLIĆEM 18/11 1943 u 6.15 sati

Zapoviednik, pukovnik,

Šimić

Šimić

ZAPOVJEDNICTVO
6. PJEŠAČKE DIVIZIJE

Op Broj 1790/taj.

0"Mostaru, dne 18/IL 194 ...

Tčk 10 op dn za 18/11

U spise

GLAVAR STOŽERA

Glavnostožerni satnik

(Šimoković)

Šimoković

**NAREĐENJE GLAVNOG ORUŽNIČKOG ZAPOVJEDNIŠTVA
OD 19 FEBRUARA 1943 GOD. DA SE DOMOBRANSKO-
USTAŠKE JEDINICE STAVE POD NJEMAČKU KOMANDU
ZA BORBUTIV JEDINICA NARODNOOSLOBODILACKE
VOJSKE¹**

Nezavisna Država Hrvatska

GLAVNO

ORUŽNIČKO ZAPOVJEDNICTVO

Odjel za javnu sigurnost

Broj 502/Taj.

U Zagrebu, dne 19. veljače 1943.

Predmet: podređenost
hrvatskih po-
strojbi.

ZAPOVJEDNIČTVU 1.—6. ORUŽNIČKE PUKOVNIJE

»(Ministarstvo oružanih snaga (Glavni stožer) Operativni odjel pod Op. Br. 1695/Taj. od 15. veljače 1943. dostavilo je sljedeće:

»Budući da je na području: ušće r. Drine u Savu — r. Save — Blinjski Kut (izključno) — Bijelnik (izključivo) — Maja (izključivo) — Vrtljine — njemačko-talijanska demarkaciona crta — r. Drina, neodloživo potrebno jedinstvo u podhvatima protiv pobunjenika, a kao preduvjet tome jedinstvo zapovjedanja, to na temelju dopisa njemačkog opunomoćenog generala u Hrvatskoj IA Br. 889/Taj. od 13. veljače 1943. godine,

Z A P O V J E D A M :

1. — Da se sve domobranske i ustaške postrojbe, nalazeće se na gore označenom području, podređuju pod zapovjedništvo njemačkih četa u Hrvatskoj (stožer u Brodu na Savi²).

2. — Budući da je područje zapovjednika njemačkih četa u Hrvatskoj podijeljeno na dva operativna područja njemačkih 714. i 718. pješачke divizije i to crtom (po karti 1 : 200.000): s. Vlaknica (8 km. s. z. od Bos. Kobaša) — Ružina Glavica — k. 244 — k. 178 — k. 146 — Bujanj (332) — k. 363 — k. 367 — k. 208 — Stražica (522) — Bjelibor (687) — Trešnjava Glava —

(925) — Bilek Kosa — k. 1164 — Očauš — Poljanak — Kruševo Brdo — Neokrnje — Ljuta Greda — k. 1261 — Ilomska r. — Kamenica — k. 862 — s. Mokri Lug — k. 1181³ — k. 1323 — s. Đačići — k. 629 — k. 818⁴ — V. Greda (1214), to će biti hrvatske postrojbe podređene i to:

a) 2. *pješачka divizija i Banjalučki zdruk* neposredno zapovjedništvu njemačke (714. pješачke divizije),

b) 3. 4 i 5. *pješачka divizija kao i I. stajaći djelatni zdruk* preko svojih zapovjedništava domobranskih zborova zapovjedništvu njemačke 718. pješачke divizije.)«

Na znanje.

(M.P.)

Po nalogu glavnog zapovjednika
predstojnik sigurnostnog odjela,
pukovnik, Camil Osmanagić

Osmanagić

BR. 347

DNEVNI IZVJEŠTAJ TREĆEG DOMOBRANSKOG ZBORA OD 19 FEBRUARA 1943 GOD. O BORBAMA JEDINICA NOV U DOLINI NERETVE I OKOLINI JAJCA¹

III. DOMOBRANSKI ZBOR

Op. Br. 916/taj.

DNEVNO IZVJEŠĆE OD 19.11.1943.

(Oznake na karti 1 : 100.000)

- I. 1.) Neprestanim nadiranjem jakih partizanskih snaga od Prozora prema želj. prugi² i od Drežnice uzduž pruge na sjever prema Konjicu i na jug prema Mostaru stanje u ovom prostoru teško³. U oblasti Mostara uznemirenost kod pučanstva. Konjic ugrožen. Četnici mobilizirani od Talijana prelaze u grupama u njemačko interesno područje.

¹ k. 1131

⁴ k. 819

¹ Original, pisan na mašini, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta, pod br. 4/1—34.

² Odnosi se na Treću NOU diviziju koja je poslije oslobođenja Prozora nastavila svoje dejstvo u dolini Neretve.

* Na području Drežnica — Jablanica nalazila se Druga proleterska divizija. Vidi dok. br 89, 90, 93, 99, 104, 333, 340, 342, 344, 345.

2.) *Pojedinosti:*

a.) *Oblast Jajce:*

Podhvat prema Varcar Vakufu⁴ zaustavljen pred veoma jakim neprijateljskim položajima na visovima s. i s. i. od Jezera. Mnogi neprijateljski napadaji odbijeni. Gubitci: 5 Niemaca ranjeno, 1 domobran mrtav i 3 ranjena⁵.

b.) *Oblast Trnovo:*

Po nalogu Talijana četnici, njihovi suborci, imaju preći demarkacionu crtu da zauzmu postave Tarčin—Konjic i spriječe prelaz partizana preko želj. pruge. Niemci izvješteni o tome, te su zabranili svaki prelaz četnicima, talijanskim suborcima preko demarkacione crte

c.) *Oblast Ustriprača—Međeđa:*

Dne 18. o. m. u 12 sati između Ustriprače i Međeđe napadnut je teretni vlak puščanom i strojopuščanom vatrom od strane četnika s desne obale Drine. Strojovođa lakše ranjen.

3.) Razviđanje u ugroženim prostorima. Nastavak podhvata prema Varcar Vakufu. Protupoduhvat prema Ivan Sedlu u toku.

Vlastiti gubitci: 5 Niemaca ranjeno, 1 domobran mrtav i 3 domobrana ranjena.

Neprijateljski: Nije poznato.

- II. 1.) U Mostaru i okolici velika uznemirenost.
2.) Ciela 7. p. p. stigla je u prostor Ilidža—Pazarić—Tarčin.
3.—4.) Bez promjene.
Bez promjene.

(M.P.)

Zapovjednik general
Lukić
Lukić

IZVJEŠTAJ ZAPOVJEDNIŠTVA ŠESTE PJEŠAČKE DIVIZIJE OD 19 FEBRUARA 1943 GOD. O STANJU U HERCEGOVINI¹

ZAPOVJEDNICTVO

6. PJEŠAČKE DIVIZIJE

Op. Br. 1807 taj.

U Mostaru, dne 19. II. 1943.

Predmet: Dnevno izvješće broj 49. —

- GLAVNOM STOŽERU DOMOBRANSTVA »OP« —
ZAGREB
- OBCEM VOJNIČKOM POVJERENIČTVU NDH. —
SUŠAK
- ZAPOVJEDNICTVU III. DOMOBRANSKOG SBORA
(Glst.)
- ZAPOVJEDNICTVU III. D. S. PODRUČJA (Glst.)
- ZAPOVJEDNICTVU II. SEKTORA (POPUNIDBENO
SINJ). —

- S A S T A V A K . —

*Stanje prema prikupljenim podacima tokom 19. veljače
1943. god.*

I.

A) KRATKA OCJENA SITUACIJE:

Obzirom na sada postojeći broj četa (pridolaskom talijanskih i četničkih snaga) u oblasti Mostara i obzirom na dalji pridolazak talijanskih četa smatram da je Mostar zaštićen od partizana.

Međutim Talijani, prema izjavama datim njemačkom častniku za vezu, smatraju da kriza za Mostar nije prošla, ukazujući na mogućnost šireg manevra partizana obilaskom i napadom na Mostar sa sjeverne i istočne strane. Zbog ovoga i dalje prikupljaju čete u Mostaru.

S našeg pak gledišta postoji opasnost od nasilja velikog broja prikupljenih četnika, poglavito kada se isti budu preko Mostara vraćali u istočnu Hercegovinu. Zbog ovoga poduzimam mjere za obrazovanje jedne zaštitile pričuve domobranstva za takav slučaj.

Kod pučanstva uzbuđenje i krajnja zabrinutost jer četnici proturaju viest, da im je od strane Talijana obećan Mostar i da će u njemu dobiti ista prava kao u istočnoj Hercegovini, pa čak i preuzeti vlast. Tvrde da su samo pod tim uslovom i pristali na borbu protiv partizana sjeverno od Mostara. Kod pučanstva ovo izaziva strah od obćeg pokolja pod lozinkom »Krivi za krive« ali i »Pravi za prave«. Vođa četnika Dobrosav Jevđević, izgleda da obuzdava svoje ljude ne dozvoljavajući im nasilja — koliko je to u moći i u koliko izvršioći poštuju njegove naloge.

B) DJELATNOST PODREĐENIH ČETA I POJEDINOSTI O
NEPRIJATELJU:

Tokom dana prikupljeni su podatci da se partizani nalaze u s. Vrđi (2 km. južno od Drežnice) — oko 60 ljudi, u s. Kočerin kuda su došle njihove obhodnje, u s. Grude skupina od 35—40 ljudi². U Posušju i Imotskom također nema veliki broj partizana.

0 jačini i rasporedu partizana sjeverno od Mostara ne raspolaže se mjerodavnim podacima, jer ih Talijani, pored svih traženja, ne stavljaju na raspolaganje.

U razviđačkoj akciji dielove centralnih postava pukovnika Simića pravcem s. Ružići (5 km. južno od s. Grude) — s. Blaževići (2 km. zapadno od s. Grude) tokom 19 o. m. poginuo je jedan ustaša a ubijeno je 6 partizana i zaplijenjene 3 puške.

Jedna skupina Talijana i četnika upućena je od s. Domažeti (7 km. sjeverno od Mostara) — s. Podivače u smjeru s. Vrđi.

Inače o djelatnosti i radu Talijana i četnika u oblasti sjeverno od Mostara nema raspoloživih podataka.

C) VLASTITE MJERE:

— Talijansko zrakoplovstvo vrši bombardiranja svih primjećenih partizanskih skupina (dešavaju se slučajevi da od ovoga stradaju i mjesta — pučanstvo u kojima nema partizana). Isto tako vrše i topnička gađanja.

Prema obavještenjima njemačkog častnika za vezu njemački bombarderi iz Sarajeva iskoristiti će prvu pogodnu vremensku priliku da sa oko 12 bombardera izvrše jače bombardiranje: Mosta kod Drežnice (radi sprečavanja prelaza partizana na lievu obalu r. Neretve), s. Jasenjani — i s. Vrđi u kojima su skupljeni partizani. Ovo je ugovoreno sa Talijanima.

Radi zaštite reda i zakonitosti u Mostaru pred eventualnim nasiljem četnika, poglavito u trenutku njihovog vraćanja preko Mostara u istočnu Hercegovinu, organizirati ću t.j. pozvati pod

oružje, opremiti i vježbati oko 300 ljudi, o čemu Talijane nisam obavjestio niti ću ih obavjestiti, jer bi ove ljude odmah upotriebili za borbe u svoje ciljeve.

Po svima izazivanjima četnika odmah interveniram kod zapovjedništva talijanske divizije »Murge«.

II.

POKRETI I PREMJEŠTAJI VLASTITIH CETA I OSOBITI DOGAĐAJI:

— Dne 18. II. u večer došlo je u s. Bijelo Polje, pored već postojećih četnika, 100 muslimana pripadnika D.Pk.M³. dr. Ismeta Popovca, koji su upućeni na postave kod s. Humi i s. Lišani (2 km. istočno od Bijelog Polja).

— Skupina od oko 600 četnika koja je tokom 18. II. upućena iz Mostara u smjeru Širokog Brijega zadržala se je u području s. Dobrić (10 km. istočno od Širokog Brijega).

— 49. fašistička legija, koja je neki dan došla iz Bileće u Trebinje, pripremna je za otpremu u Mostar. Ovime bi bila posada Trebinja potpuno prepuštena (u pogledu obrane i zauzimanja postava) našim malobrojnim četama.

— Četnici u Bijelom Polju neprekidno priete našim oružnicima i domobranima tražeći od ovih da im predadu oružje. Do nasilja u tome pogledu još nije došlo. Neprekidno interveniram kod Talijana tražeći zaštitu.

— Prema obavijesti Pozap Gacka talijanska bojna iz Gackog zajedno sa tamošnjim topništvom 20. o. mj. kreće za Mostar. U Gacku ostaje samo oko 40 vojnika i bolnica.

— Prema obavijesti Pozap Nevesinja otišlo je do sada, tokom 16. i 17. II. samo iz Nevesinja u Mostar oko 2000 četnika. Isto tako ima se prikupiti u oblasti s. Bijelo Polje oko 400 milicionera dr. Ismeta Popovca.

III.

OSOBITI DOGAĐAJI I MJERE IZVAN BORBENE DJELATNOSTI:

— Noću 15./16.11. oko 4 sata preletio je preko Trebinja, smjerom zapad istok, jedan zrakoplov nepoznate pripadnosti.

— U Bileći je teško ranjen četnički vođa Marko Popović od strane komunista.

— Dne 19. o. izdali su Talijani — zapovjedništvo presidia proglas, kojim predviđaju:

— Redarstveni sat od 18—7 sati.

— Kuće iz kojih bi se pucalo na oružanu snagu ili građanske vlasti biti će odmah porušene.

— Noćenje obavezno kod svojih kuća.

— Na slučaj pobune u Mostaru, biti će bezuvjetno strijeljano 300 osoba iz Mostara, koje se nalaze u koncentracionim logorima.

— Ko se primjeti da daje znakove iz kuća danju ili noću ili ko je sumnjiv radi održavanja veze sa neprijateljem, biti će odmah strijeljan.

— Istodobno je izdat proglas, da se 19.11. u 16 sati oduzimaju sve dosadanje dozvole za nošenje oružja, koje se zajedno sa oružjem imaju predati talijanskom mjestnom zapovjedništvu. Nošenje oružja dozvoljeno je samo Velikom Županu, Kotarskom predstojniku, ustaškom stožerniku i redarstvenim snagama. Ko se poslije 19. II. zatekne sa oružjem biti će strijeljan.

— Isto tako talijansko zapovjedništvo naložilo je da mu će tokom 19. o. mj. imaju predati svi posebnički samovozi.

(M.P.)

Zapovjednik, pukovnik
Š a r n b e k
Šarnbek

BR. 349

IZVJEŠTAJ ZAPOVJEDNICTVA ŠESTE PJEŠAČKE DIVIZIJE OD 19 FEBRUARA 1943 GOD. O EVAKUACIJI NOVCA I HRANE IZ MOSTARA¹

— GLAVNOM STOŽERU DOMOBRANSTVA »OP.« — GEN. PRPIC

— HRVOPO — SUŠAK

— III. SBOR SARAJEVO »Glst«

Prije svega.

Savezno traženju Glavnog stožera Op. Br. 1935/tajno javljam stanje:

Novac državne banke dielom odpremljen i dalje se krilašima odprema u Sarajevo".

Domobranska hrana dielom odpremljena u Trebinje.

¹ Original, pisan na mašini, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta pod br. 42/13—2, k. 102.

² Zbog straha da jedinice NOV ne napadnu Mostar. Italijani i ustaše su vršili evakuaciju novca i ratnog materijala za Sarajevo i Trebinje.

Talijani naložili svojim skladištima, da obskrbljuju naše čete; do sada još nismo dobili hranu.

Šimićeve čete na crti po našem Op. Br. 1763/tajno s tim što je desno krilo povučeno, radi veze sa Talijanima u Širokom Brijegu, na crtu: s. Čerkezi — s. Dužice — Ledinac i dalje po starom. Šimić izravno podređen Talijanima. Na toj fronti samo razviđačka djelatnost.

Brojčano i taktičko stanje Talijana i četnika sjeverno od Mostara nepoznato, jer i pored svih traženja, od Talijana ne dobivamo nikakve obavijesti. Talijani smatraju Mostar ugroženim računajući i na mogućnost obuhvata partizana s istoka i dalje prikupljaju svoje čete i četnike iz ist. Hercegovine. Imam osjećaj, da su samo približno ocienjene snage Talijana (4000) i četnika (3000) dovoljne za obranu Mostara. Ipak bi bilo dobro, da se pritisak naših snaga pravcem Tarčin—Bradina jače ispolji, jer sa 2 bojne je malo.

Eventualno izvršenje već pripremljenog napuštanja Širokog Brijega od strane Talijana smatram neopravdanim i nepotrebnim. Izvršeno užurbano evakuiranje organizacije Todt³ bilo je po mom sudu preuranjeno i štetno, jer je unielo nemir u pučanstvo, pa i u Talijane.

Naše pučanstvo i probitci ugroženi su od četnika, koji pogovaraju da su im Talijani obećali vlast i u Mostaru poslie akcije, što uz njihovu brojnost unosi veliku uznemirenost u pučanstvo. Psihoza »bolje partizani« nego »Talijani i četnici« uslied ovoga svuda naglo uzima maha. Činim sve za zaštitu našeg življa i probitaka, pri čemu nailazim na velike teškoće⁴, jer raspoloživih četa uobće nemam (Šimićevima zapoviedaju Talijani).

Javljeno Glavnom stožeru domobranstva, Hrvopo-u i III. zboru.

(M. P.)

6. divizija Op. Br. 1859/tajno
Zapovjednik, pukovnik.
Šarnbek
Šarnbek

IZVJEŠTAJ ZAPOVJEDNIŠTVA ŠESTE PJEŠAČKE DIVIZIJE OD 19 FEBRUARA 1943 GOD. O ZAUZEĆU PROZORA, BRADINE, IVAN SEDLA, RAŠTELICE OD STRANE JEDINICA NOV I INTERVENCIJA DA SE ITALIJANI NE PUVLAČE IZ ŠIROKOG BRIJEGA¹

HRVOPO SUPERSLODA — S U Š A K

Prozor², Bradina, Ivan Sedlo i Raštelica u rukama partizana³.

Obzirom na do sada prikupljene snage (talijanske, četničke i naše) smatram, da Mostar nije ugrožen od partizana.

Smatram, da su talijanske pripreme za napuštanje Širokog Brijega nepotrebne. Brza evakuacija organizacije Todt⁴ ne samo da je nepotrebna nego i štetna, jer unosi zabunu među pučanstvo i utiče nepovoljno na držanje saveznika-Talijana. Nalazim međutim potrebnim poduzimanje mjera za osiguranje naših interesa od talijanske protukomunističke milicije, što nije baš lako, jer je ista dovedena u Mostar i okolicu u većem broju, a Šimićeve čete izuzete su ispod mojeg zapovjedništva i stavljene izravno pod Talijane.

6. divizija K Op. Br. 1807./tajno

ZAPOVJEDNIŠTVO
« PJEŠAČKE DIVIZIJE

K Op Broj 1807/taj.
U Mostaru, dne 19/11 1943

ZAMJENIK ZAPOVJEDNIKA
Glavar stožera

Glavnostožerni satnik,
Šimoković
Šimoković

¹ Original, pisan na mašini, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta, pod br. 24/13, k. 102.

² Vidi dok. br. 91, 92, 100, 221, 233, 339, 341, 342, 363.

³ Jedinice Prve proleterske brigade zauzele su Ivan Sedlo, Raštelicu, Bradinu i Brđane. Vidi dok. br. 93, 102, 173, 362.

⁴ »Todt« je njemačka organizacija za javne građevinske radove.

**IZVJEŠTAJ VRHOVNOG ORUŽNICKOG ZAPOVJEDNIŠTVA
OD 20 FEBRUARA 1943 GOD. O NAPADU JEDINICA NOV
NA SELO DRAGALJEVAC¹**

NEZAVISNA DRŽAVA HRVATSKA
VRHOVNO ORUŽNIČKO ZAPOVJEDNICTVO

Odjel za javnu sigurnost

Broj 51/tajni

U Zagrebu, dne 20. veljače 1943.

Predmet: Dnevno izvješće od
20. veljače do 8 sati.

- 1). GLAVNOM STOŽERU ORUŽANIH SNAGA (Operativni odjel)
- 2). GLAVNOM RAVNATELJSTVU ZA JAVNI RED I SIGURNOST

Područje 3. oružničke pukovnije:

11.11. oko 1000 sati kod s. Grbavci (7.5 km j. z. Bos. Dubice) partizani su napali 15 njemačkih vojnika, koji su se vozili sa 2 teretna i 1 osobnim samovozom. — Dva su njemačka vojnika poginula i samovozi zapaljeni, dok se za sudbinu ostalih vojnika ne zna.

Područje 4. oružničke pukovnije: IV partizanska brigada*.

18.11. oko 1500 sati na cesti Bijeljina — Dragaljevac (15 km s. z. Bijeljine) skupina oko 500 partizana⁸ napala je 23. satniju 6. pješ. p., koja se je zajedno sa 7 oružnika postaje Dragaljevac po nalogu nadređenih zapovjedništava povlačila iz Dragaljevca u Bijeljinu. Nakon kraće borbe partizani su svladali i zarobili 2 častnika, oko 100 domobrana i 7 oružnika i pale su im u ruke 2 teške i 6 lakih strojica, puške, te cjelokupna oprema i strjeljivo. Zaplijenili su i pismohranu oružničke postaje Dragaljevac. — Prema naknadnom obavještenju partizani su pustili oba častnika, jedan dio domobrana i 6 oružnika na slobodu.

¹ Original, pisan na mašini, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta, pod br. 4/1—38, k. 19.

* U originalu dopisano rukom. U Istočnoj Bosni nije postojala Četvrta brigada, već se vjerovatno odnosi na Šestu istočnobosansku NOU brigadu.

³ Vjerovatno su ovaj napad izvršile jedinice Majevičkog NOP odreda.

Područje 5. oružničke pukovnije:

9.II. četnici-talijanski suborci Kalinovičkog odreda došli su u sela Jelačiće i Hamziće (18 j. i 21 j. izt. Sarajeva) i zauzeli cijelo jugoistočno područje kotara Sarajevo. Ovo je uslijedilo nakon što su naše postrojbe napustile uporišta na tome području.

13.11. manja skupina četnika-talijanskih suboraca u s. Baške (29 km j. izt. Sarajeva) opljačkala je nekoliko naših seljaka, oduzimajući im novac i razne stvari.

(M.P.) Predstojnik, sigurnostnog odjela
pukovnik (Čamil Osmanagić)
Osmanagić

BR. 353

IZVJEŠTAJ ZAPOVJEDNIŠTVA ŠESTE PJEŠAČKE DIVIZIJE OD 20 FEBRUARA 1943 GOD. O KONCENTRACIJI JEDINICA NOV IZMEĐU BRADINE I DREŽNICE I SITUACIJI U HERCEGOVINI¹

ZAPOVJEDNICTVO
6. PJEŠAČKE DIVIZIJE
Op. Br. 1885/taj.
U Mostaru, dne 20.11.1943.
Predmet: Dnevno izvješće
broj 50.—

— GLAVNOM STOŽERU DOMOBRANSTVA »OP« —
ZAGREB

— OBCEM VOJNIČKOM POVJERENICTVU NDH. —
SUŠAK

— ZAPOVJEDNIČTVU III. DOMOBRANSKOG SBORA
(Glst.)

— ZAPOVJEDNIČTVU III. D. S. PODRUČJA (Glst.)

— ZAPOVJEDNIČTVU II. SEKTORA (POPUNIDBENO
SINJ).

— S A S T A V A K . —

*Stanje prema prikupljenim podacima tokom 20. veljače
1943 god.*

A) KRATKA OCJENA SITUACIJE:

Opasnost od četnika po naše posade, pučanstvo i obće pro-bitke N. D. H. postaje sve izrazitija i već nadmašuje opasnost

od partizana. Ovo tim više što Talijani u istočnoj Hercegovini svoje posade svode ispod minimuma, dok veći dio istih povlače u Mostar. Naše posade u Hercegovini dobrim dielom i do sada su samo pravno dokazivale prisutnost naše oružane snage. Smanjenjem jačine talijanskih posada s jedne strane i dolaskom četnika — Crnogoraca s druge strane, opstanak naših malih posada i orposta⁷ biti će onemogućen a potpuni gospodari istočne Hercegovine defaktom ostaju četnici. Ovo pitanje vojnički uobće ne možemo riješiti, već je potrebna diplomatska intervencija Vrhovne Uprave kod mjerodavnih oblasti u Rimu. Ovo treba učiniti što prije, jer pučanstvo gubi vjeru u državnu moć i vlast i sklono je, da se pred opasnošću od Talijana sa četnicima zakloni kod partizana smatrajući ih manje opasnim.

B) DJELATNOST PODREDENIH ČETA I POJEDINOSTI O NEPRIJATELJU

Djelatnosti podređenih četa nije bilo.

Prema prikupljenim podacima prodor između Bradine i Drežnice izvršile tri divizije³ s ukupno oko 9.000 ljudi i to: Jedna pravcem Posušje — Vranić — Rakitno — Drežnica. U Drežnici palo oko 100 i zarobljeno oko 200 Talijana sa odgovarajućim oružjem i streljivom. Druga pravcem: Prozor — Bradina dok pravac treće nije ustanovljen. Po podacima dobivenim od jednog odbjeglog partizanskog zarobljnika svi ovi oboružani su sa puškama i po jednom bombom, od teškog naoružanja imaju: 7 teških bacača (4 zaplijenjena od Talijana u Drežnici), oko 10 teških strojnica i oko 20 lakih, 1 haubicu. Od Talijana u Drežnici zarobili 4 teške i 4 lake strojnice. Na rukovanju imaju za teške strojnice »Svarcloze« oko 1500 naboja, za lake oko 400—500 naboja, a na pušku oko 100 naboja. Streljivo u pričuvi nepoznato. Raspolagali su sa 70—80 mina za bacače, od koje količine oko polovine utrošili u borbi oko Drežnice. Oboružani svi osim 100 momaka. Sa sobom vode oko 70 žena⁴.

Prehrana: redovito meso, kruh i pura, čega ima dosta. Oskudica u soli. Hrana neredovita.

Odjelo šaroliko.

Vođe: imena nepoznata, govore o Titu i u njega imaju veliko povjerenje.

Jutros jedna partizanska obhodnja ušla u Kočerin i zauzela zgradu bivše Orpost.

Prema neprovjerenim viestima odjel domobrana kojim je bila pojačana Orpost Sjenčina, a koji se je nalazio na Orpošt

Grabovica (oko 27 km. sjeverno od Mostara) zarobljen je od partizana.

Na fronti 1. dobrovoljačke pukovnije lokalna izviđačka djelatnost. U Imotskom se nalazi Vice Buljan⁵, koji vrši promičbu. U oblasti Posušje — Kovači nalazi se partizanska brigada⁶.

Prema dobivenim a neprovjerenim podacima noću 19./20. napadnuta Svitava (7 km. sjeverno od Hutova) od nepoznatih bandi, gdje ima 20 mrtvih i 10 ranjenih⁷.

C) VLASTITE MJEREN

Činim sve za zaštitu našeg življa i probitaka, pri čemu nailazim na velike teškoće, jer raspoloživih četa uopće nema (Simićevima zapovijedaju Talijani).

II.

POKRETI I PREMJEŠTAJI VLASTITIH CETA I OSOBITI DOGAĐAJI:

Po neprovjerenim viestima zadnjih dana pred Graškom lukom potopljena dva parobroda. Prema istim viestima iz zraka bombardirana Boka Kotorska.

Talijani smatraju Mostar ugroženim računajući na mogućnost obuhvata partizana s istoka te i dalje prikupljaju svoje čete i četnike iz istočne Hercegovine. Imam osjećaj da su samo približno ocjenjene snage Talijana (4000) i četnika (3.000) dovoljne za obranu Mostara, ali bi ipak bilo dobro, da se pritisak naših snaga pravcem Tarčin — Bradina jače ispolji, jer sa dvije bojne je malo.—

Naše pučanstvo i probitci ugroženi su od četnika, koji pogovaraju da su im Talijani obećali vlast i u Mostara poslije akcije, što uz njihovu brojnost unosi veliku uznemirenost u pučanstvo. Psihoza »Bolje partizanima« nego »Talijani i četnici«, usljed ovoga svuda naglo uzima maha.

III.

OSOBITI DOGAĐAJI I MJERE IZVAN BOBRBENE DJELATNOSTI:

Novac državne banke djelom otpremljen a i dalje se kri-lašem otprema u Sarajevo. Domobranska hrana djelom je otpremljena u Trebinje. Mjere za uništaj streljiva i oružja u even-

⁵ U to vrijeme Vice Buljan je bio član Oblasnog narodnooslobodilačkog odbora za Dalmaciju.

⁶ Vjerovatno se odnosi na Treću brigadu Devete dalmatinske NOU divizije.

⁷ Ovu akciju je izvršio hercegovački partizanski bataljon »Sloboda«, koji se nalazio na teritoriji južne Hercegovine.

tualnom slučaju potrebe poduzete. Talijani naložili svojim skladištima da obskrbljuju naše čete; do sada još nismo dobili hranu.

Njemci koji su do sada evakuirani (mahom pripadnici O.T.*) u smjeru Dubrovnika zadržani u s. Slanom, jer ih Talijani nisu hteli pustiti u Dubrovnik. Njemački častnik za vezu izvještava da će njemačka satnija i 50 oboružanih pripadnika O.T. u svakom slučaju ostati u Mostaru.

14. i 15. veljače dijelovi Šumskog bataljona D. Pk. M.^o iz s. Dedići (14 km sjev. zapadno od Trebinja) uhitili 40 pravoslavaca i odveli u zatvor Šumskog bataljona u Dediće. navodno radi održavanja veze sa partizanima. Izvršenom provjerom utvrđeno da je uhićenje uslijedilo zbog nestupanja u redove D. Pk. M. radi popune ranjenih i poginulih.

13., 14. i 15. četnici iz Trebinja uhitili iz okolnih sela oko 130 osoba pravoslavaca i povelili ih u zapovjedništvo Slivničke postrojbe D. Pk. M. (10 km. jugo-zapadno od Trebinja) pod sumnjom veze sa partizanima. Provjerom utvrđeno da su uhićenja izvršena zbog nestupanja u redove D. Pk. M.

Po traženju njemačkog častnika za vezu njemački zrakoplov — sunovratnik¹ iz Sarajeva izvršit će danas bombardiranje prostorije: Zlijeb — Drežnica — Jasenjani — Vrđi.—

(M. P.)

Zapovjednik, pukovnik
Š a r n b e k
Šarnbek

⁸ Vjerovatno se odnosi na organizaciju »Todt«
* Dobrovoljna protivkomunistička milicija, tj. četnici Draže Mihailovića
¹⁰ Jurišni avion

**IZVJEŠTAJ USTAŠKOG STOŽERNIKA IZ MOSTARA OD
21 FEBRUARA 1943 GOD. O PANIČNOJ SITUACIJI U b
MOSTARU¹**

BRZOGLASNI BRZOJAV

TKO JAVLJA:	VRIEME:	KOME SE JAVLJA:
G. U. S. tajništvo postrojnik Mavrek	SATI 0100	
	DAN 21.	
	MJESEC veljača	
PRIMIO: nadsatnik Glawasch	GODINA 19+3.	PREDAO:

S A D R Ž A J

Viest primljena krugovalnim putem šifrirana od stožernika Mostar:

»Stanje u Mostaru panično, sve veze već 5. dan prekinute, oko 4000 četnika pojačalo položaje Talijana sjeverno od Mostara. Partizani se prebacuju na lijevu obalu Neretve između Bradine i Drežnice-. Molim da pošaljete krugovalnom šifrom najžurnije vesti o položaju u zapadnoj Bosni.«

Budući da stožernik stoji u vezi sa svim vojnim oblastima, to će i on, ako se takove vesti dostave, primiti ih.

¹ Original, pisan na mašini, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta, pod br. 4/1—33, k. 19.

• Vjerovatno se odnosi na forsiranje Neretve od strane jedinica Druge proleterske brigade.

**DNEVNI IZVJEŠTAJ TREĆEG DOMOBRANSKOG ZBORA
OD 22 FEBRUARA 1943 GOD. O BORBAMA PROTIV JEDINICA NOV NA IVAN SEDLU I KOD GORNJEG VAKUFA'**

III. DOMOBRANSKI ZBOR

Op. Br. 975/taj.

T A J N O

DNEVNO IZVJEŠĆE OD 22.11.1943.

(Oznake na karti 1 : 100.000)

- I. 1.) Stanje uglavnom bez promjene.
Opaža se nešto življa djelatnost četnika.
2.) Pojediniosti:

a.) *Oblast Tarčin—Ivan Sedlo:*

Jačina partizana, koji su učestvovali u napadima na Tarčin noću 20./21. o. m. bila je oko 1000—1200² ljudi sa većim brojem strojnica i strojopušaka, kao i 2—3 teška bacača³.

Tom prilikom pored već pokazatih bili su još i ovi gubitci: 2 domobrana mrtva i 5 ranjenih, 1 častnik i 19 domobrana nestalo. (Vidi izvješće Op. Br. 971/taj—43.).

U podhvat u za ponovno zauzimanje Ivan Sedla tokom 21. o. m. naše i njemačke postrojbe dostigle su crtu K. 1174 — Ivan Sedlo — Rudno Brdo pojediniosti još nepoznate⁴.

b.) *Oblast Vlasenica:*

Dne 20. o. m. u 13 sati ustaški sat sa Ploča u razviđanju zemljišta napadnut je od četnika u Gornjem Zalučkoviku (sve 3 km. j. od Vlasenice). Napad odbijen. Gubitaka nije bilo. U istom ovom selu izgorjelo je 10 kuća.

c.) *Oblast G. Vakuf:*

Dne 21. o. m. naše postrojbe iz Bugojna u sastavu njemačke skupine Vogel krenule su u podhvat prema G. Vakufu i dostigle su oko 14 sati uz stalan neprijateljski otpor Pavića Polje (10 km. j. i. od Bugojna). Ovdje je neprijateljski otpor mnogo ojačao tako da uzprkos upotrebe teškog oružja nije mogao do večeri biti slomljen⁵.

¹ Original, pisan na mašini, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta, pod br. 8/1—3, k. 19.

² Naknadno sa strane dopisana primjedba rukom vjerovatno od strane generala Dragojlova, načelnika Operativnog odjeljenja domobranstva »to je svakako jedna brigada«.

³ Napad na Tarčin izvršila je Prva proleterska brigada sa dra bataljona. Vidi dok. br. 173.

* Borbe su vođene sa istim snagama kao pod 3.

⁵ Na ovom sektoru nalazila se Treća krajiška NOU brigada.

3.) Podhvat preko Ivan Sedla u južnom i jug. zapadnom pravcu nastaviti.

Produžiti podhvat preko G. Vakufa prema Prozoru.

Vlastiti gubici: 2 domobrana mrtva, 5 domobrana ranjeno, 1 častnik i 19 domobrana nestalo.

Neprijateljski: Nije poznato.

II. 1.—4.) Bez promjene.

III. Bez promjene.

24/11.

Zapovjednik general
Lukić v. r.

Za točnost: 4

Glavar stožera glst. podpukovnik

(Wanner)

Wanner

(M. P.)

BR. 356

IZVJEŠTAJ DOMOBRANSKOG OFICIRA ZA VEZU PRI NJEMAČKOJ 714 PJEŠADIJSKOJ DIVIZIJI OD 22 FEBRU- ARA 1943 GOD. O BORBAMA PROTIV JEDINICA NOV NA TERITORIJI BOSANSKE KRAJINE¹

ČASTNIK ZA VEZU
kod 714. njem. divizije

Op. br. 403/Taj.

22. veljače 1943. —

Predmet: Dnevno izvješće. —¹

GLAVNOM STOŽERU ORUŽANIH SNAGA
Operativni odjel.

Obće stanje

Nepromjenjeno.

1.

Poduhvati u toku:

U noći 20/21.11. prešlo je 500 partizana Unu 3 km J. Kostajnice u sjevernom smjeru. U zoru ustanovljeni u Kukuruzarima (6 km SZ Kostajnice)². —

Momčad O. T.¹ stigla iz Slunja u Bihać. U Slunju jedna hrvatska satnija bez opskrbe odsječena od vlastitih odreda.

Na putu Karlovac—Slunj 3 putna mosta ponovo porušena. — Napadi bombama na Skender Vakuf i, Radmirovac (14 km Z Prijedora), letci bačeni.

Spremanje za podhvat. na Skender Vakuf 22.11.

Prilikom razviđanja u Zivaji pronađeno 12 pušaka. 5 sumnjivih osoba uhićene.

Razviđanje bez dodira sa neprijateljem.

Izvještaj Eingreifgruppe 187 Res. Div. nije još stigao.

Namjere za sutra. —

Podhvat I. bojna 741 gren. puka, 1 satnija Ludwig v. Baden, 1 sat IV. bojna 4. gorskog sdruga, 2. bitnice top. odjel 661 (Skupina Funke) u suradnji sa četničkim odredima na Skender Vakuf.

Zasjede (Lauerstellung) na sjev. obali Sane. —

Razviđanje. izobrazba. —

ČASTNIK ZA VEZU
satnik (v. Ullisperger):
Ullisperger stk.

BR. 357

IZVJEŠTAJ ZAPOVJEDNIŠTVA ORUZNICKOG KRILA TRAVNIK O BORBAMA PROTIV JEDINICA NOV U CENTRALNOJ I ISTOČNOJ BOSNI U VREMENU OD 1 DO 22 FEBRUARA 1943 GODINE¹

ZAPOVJEDNICTVO ORUZNICKOG KRILA

BR. 245 /taj.

U Travniku, dne 22. veljače 1943.

Predmet: Doglasno izvješće za proteklih 15 dana predlaže. —

ZAPOVJEDNIČTVU 5. ORUZNICKE PUKOVNIJE SARAJEVO
2UPSKO REDARSTVENOJ OBLASTI TRAVNIK

Savezno zapovjedi Tog zapovjedništva Taj. JS. Br. 879 od 24. travnja 194. predlažem sljedeće doglasno izvješće za proteklih 15 dana s molbom na mjerodavnost:

U toku mjeseca Sijače 1943. širen je »Proglas štaba zeničkog četničkog odreda cieiom srpskom narodu« i proturan taj letak među pravoslavnim pučanstvom u Zeničkom kotaru, pozivajući pravoslavno pučanstvo u borbu t. j. sve muškarce od 18—50 godina starosti, u najbližu četničku jedinicu, odmah čim se dade znak za početak neprijateljstva. Znak za početak borbe bit će dat blagovremeno po ugovorenom znaku.

3. *Komunizam:*

Partizanska akcija na području krila je popustila.

Od poslednjeg izvješća dogodilo se je i to:

Dne 7. veljače 1943. 1. satnija, 2 ustaške željezničke bojne, koja se nalazila na položaju na Komaru. 13 km. južno od Turbeta, zarobila je partizansku komoru od 26 partizana sa 28 konja, na kojima su tjerali plen iz Sišave, 18 km. sjevero-zapadno od Turbeta, za selo Jugodići. 20 km. južno od Turbeta². Od oružja zapljeno je svega tri puške.

Zarobljeni partizani predati su njemačkoj komandi u Travniku.

Izvješće postaje Turbe Br. 209 od 8. veljače.

Dne 18.11.1943. u 12 sati primjećeno prebacivanje partizana u jačini 2—3000 od Prozora preko Solakove Kule, južno 19 km. od Fojnice. u pravcu sela Repovci. sjeverno od Konjica 16 km. prema Ivan Planini.³

5. *O stranoj propagandi u narodu:*

Nije naročito zapaženo, već što se vrši preko krugovala.

6. *O prilikama prehrane i prometu:*

Stanje prehrane nije se poboljšalo od poslednjeg podnietog izvješća, te se osjeća sve veća oskudica u živežnim namirnicama, a cienne neprekidno skaču.

Dne 13. veljače 1943., u 5 sati, domobranski vlak br. 580, koji saobraća od Lašve do Travnika, naišao je između željezničke postaje Vitez i postaje Bila, 3 km. istočno od Bile, na prelazu puta preko pruge na šinu, koja je umetnuta među druge dvie šine, uslied čega je lokomotiva sa 4 vagona izkočila, te su vagoni podpuno uništeni.

² Oko Turbeta se nalazila Deseta hercegovačka brigada Treće NOU divizije.

³ Odnosi se na pokret Prve proleterske brigade, koja je napadala Ivan Sedlo. Vidi dok. br. 93, 102, 173, 341, 342 i 362.

Tom prilikom poginulo je 8 domobrana. 11 teže i 17 lakše ranjeno.

Počinitelji nepoznati⁴.

V. OBCI ZAKLJUČAK:

Stanje javne sigurnosti veoma je ugroženo uslied četničke i partizanske akcije.

VI. ORUŽNIČKE POSTAJE KOJE SU ZAUZELI POBUNJENICI:

Postaja Koričani, Koričani — Karaula i Rastovo.

VII. KOJE SU SE ISELILE POD PRITISKOM POBUNJENIKA
U DRUGA MJESTA I KAMO:

Oružnička postaja Orahovo — Mehurići, u Gučja Gora, Rastovo — Stojkovići u Travnik i izpostava Pećine u Travnik. Oružnička postaja Okruglica povukla se je u Budoželj, a izpostava Višnjica u Brezu.

VIII. KOJE SU VRAĆENE U NASE RUKE I OBNOVLJENE:

Nema.

(M.P.)

Zapovjednik, bojničnik:
Vladimir Miler
Miler

**IZVJEŠTAJ DOMOBRANSKOG OFICIRA ZA VEZU PRI
VIŠOJ KOMANDI ORUŽANIH SNAGA »SLOVENIJA-DAL-
MACIJA« OD 23 FEBRUARA 1943 GOD. O BORBAMA JEDI-
NICA NOV U DOLINI NERETVE¹**

PRIMLJENA BRZOJAVKA

PRIMLJENO OD: SUŠAKA	DAM: 23. 2. 43. SAT 1 MINUT: 1100 BROJ: 109
PUTEM KRUGOVALNE POSTAJE ZAGREB	DAN: 23. 2. 43. SAT 1 MINUT: 1232 BKOJ: 763

S A D R Ž A J

Za koga: Operativni odjel.

Spoj: Naš 1322/tajno

Novosti za 21. i 22. o. m.

II. Lovačka bojna iz Otočca po nalogu Talijana upućena u Gračac. Obkoljeni dielovi divizije Sassari u zoni D. i G. Lapac oslobođeni uz pripomoć dielova divizija Ree, Bergamo i zrakoplovstva.

Partizani žestoko napadaju talijansku posadu **Jablanica** 17 km. zapadno od Konjica².

Talijanski i četnički dielovi u pokretu od **Konjica** ka **Jablanici**. Jedna talijanska kolona uz suradnju četnika zauzela **Ravno** 17 km. sjeverno **Mostara** zadavši partizanima 22 mrtva i 50 zarobljenih³. U zoni **Grude** 18 km. j. i. **Imotskog** sukob talijanskih i ustaških dielova sa partizanima, koji su imali 14 mrtvih. Zrakoplovstvo djelovalo u zoni **Prozor, Konjic, Jablanica** i **Ravno**.

Broj 1313 tajno

Hrvopo¹ Sušak

24/II⁵

¹ Original, pisan na mašini, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta pod br. 7/1—43, k. 19.

² Na Jablanicu je napadala Četvrta proleTERSka (crnogorska) brigada Druge proleTERSke divizije. Vidi dok. br. 130.

³ Borbe je vodila Druga proleTERSka brigada. Vidi dok. br. 131.

⁴ Hrvatsko vojno povjereništvo pri italijanskoj višoj komandi oružanih snaga »Slovenija-Dalmacija«

⁵ Poslije datuma 24-11 nalazi se nečitak paraf.

PRIMIO BRZOJAVKU DANA 24.2. U SATI 0821 dalekopisačem

PODPIS:⁰

OČEVIDNI BROJ BRZOJAVKE 223	PRIMLJENA: DAN 24. MESEC II. GOD. 43. SAT 08 MINUT 25	PODPIS I ČIN ČASTNIKA, KOJI JE BRZOJAVKU PRIMIO: POTPIS: Dils ČIN: ppuk
--------------------------------	--	--

BK. 359

**DNEVNI IZVJEŠTAJ DOMOBRANSKOG OFICIRA ZA VEZU
PRI NJEMAČKOJ 714 DIVIZIJI OD 23 FEBRUARA 1943 GOD.
O SITUACIJI U ZAPADNOJ BOSNI¹**

ČASTNIK ZA VEZU
kod 714. njem. pješ. div.
Op. br. 409-/taj.
23. veljače 1943.

Predmet: Dnevno izvješće.

GLAVNOM STOŽERU ORUŽANIH SNAGA,
(Operativni odjel)

Obće stanje:

Pojačana pojava manjih partizanskih skupina u području Divizije.

Podhvati u toku:

Izvještaj stanovništva: Partizanska brigada u Knezpolju (15 km. JI Kostajnice), ima namjeru preći na splavovima Unu u sjevernom smjeru².

Razviđanje III. bojna 2. gorskog zdruga u Mečenčanima (11 km. SZ Kostajnice) dodirom sa oko 200 neprijatelja, 1 partizan mrtav. 2 zarobljena⁸.

" Potpis nečitak.

¹ Original, pisan na mašini, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta, pod br 9/1—28, k. 19.

² Odnosi se na Petu krajišku (kozarsku) NOU brigadu.

⁸ Borba je vođena sa Banijskim NOP odredom.

1 sat III. bojne, II. gorskog zdruga osigura Kukuruzare (6 km. SI. Kostajnice). Iz uporišta istočno Svodne razviđanje prema Marini (15 km. SZ Prijedora) uz dodir neprijateljskim predstražama. 1 partizan zarobljen, 2 ranjena.

3 1/2 km. JZ Bos. Novi, 1 partizan ranjen.

Skupina Funke u 18 sati stigla poslie lakog dodira sa neprijateljem u Skender Vakuf: Partizani se povukli prema istoku⁴. Izvještaj Eingreifsguppe 187 nije još stigao.

Kretanje:

I.bojna 2. gor. zdruga stigla u Dvor.

III. bojna 2. gorskog zdruga u zasjedi **I.** Kostajnice.

I. bojna 2. gorskog zdruga se premješta u Zirovac.

Podhvati u južnom luku Une i Sane, sa skupinom Kallweit (II. bojna 721 gren. puka bez 6. sata, 3 domobranske satnije) iz Prijedora. Skupina Görtz (I bojna 721 gren. puka 1/2 4. bitnice top. odjela 661 i Legija Suhača⁵) iz Bos. Novog nastupaju 22.11. navečer zasjede na sjevernoj obali Sane.

Skupina Funke vrši razviđanje iz Skender Vakufa.

ČASTNIK ZA VEZU
satnik (von Ullisperger
Ullisperger

**IZVJEŠTAJ ORUZNICKOG KRILA JAJCE O STANJU U
CENTRALNOJ BOSNI U VREMENU OD 7 DO 23 FEBRUARA
1943 GODINE¹**

ZAPOVJEDNIŠTVO
oružničkog krila Jajce
5. oružnička pukovnija
Br. 153/Taj.
U Jajcu dne 23. veljače 1943.
Predmet: Doglasno izvješće
od 7 veljače do 23 veljače
1943. predlaže.

- 1.) ZAPOVJEDNIKU 5. ORUZNICKE PUKOVNIJE (J.S.)
- 2.) KRILNOM ORUZNICKOM ZAPOVJEDNIČTVU TRAVNIK
- 3.) KRILNOM ORUZNICKOM ZAPOVJEDNIČTVU BANJALUKA
- 4.) KRILNOM ORUZNICKOM ZAPOVJEDNIČTVU OMIŠ
- 5.) KRILNOM ORUZNICKOM ZAPOVJEDNIČTVU KNIN

Prema zapoviedi zapovjedništva 5. oružničke pukovnije Taj. J. S. Br. 879 od 27. travnja 1942. godine, predlaže se zapovjedništvu izvješće o doglasnoj službi za vrijeme od 7 do 23 veljače 1943. godine.

I. OPĆA UNUTRAŠNJA SITUACIJA:

Raspoloženje naroda obzirom na unutrašnje i vanjske političke događaje:

a) Raspoloženje Hrvatskog naroda, katolika i muslimana prema N.D.H. i Poglavniku je uglavnom dobro, ali s obzirom da se veći dio područja ovoga krila još nalazi u rukama pobunjenika, koji među našim pučanstvom vrše promičbu u korist naših neprijatelja narod je kolebljiv, smatrao je nemoćnim naše i savezničke snage, ali se sada osjeća bolje raspoloženje među narodom, obzirom na preduzetu akciju. Narod koji još živi na području koje se nalazi u pobunjeničkim rukama, u velikom je strahu, pošto nema nikakve zaštite od naših vlasti i kada uluči

priliku bježi na područje gdje se nalaze naše vlasti, a oni koji ne mogu izbjeći imaju nadu, da će se u skorije vrijeme osloboditi od pobunjenika.

b.) *Pravoslavno pučanstvo*: Kupreškom kotaru pravoslavno pučanstvo nije raspoloženo prema našim vlastima, jer se priključilo partizanima, a neki izjavljuju, da bi rado priključili sa hrvatskim vlastima, ali to nesmiju od partizana, jer ih onda više pljačkaju i protjeruju, dok međutim četnici kojih je bilo 120 svi su pridružili partizanima osim Dušana Duvnjaka, koji je bio vođa četnički izbjegao je uz pomoć naših vlasti i otišao u Banja Luku i priključio se četničkom odred Drenovića, a nekoliko četnika koji su također izbjegli, priključili su se Zeničkom četničkom odred.

Pravoslavno pučanstvo na području voda Jajce, koje se nalazi u našim rukama, u koliko nije odbjeglo u šumu, mirno je, ali je u većini naklonjeno četnicima, dok je drugi dio naklonjen komunizmu—partizanima. Pravoslavci bez obzira kojoj pobunjeničkoj grupi pripadaju, javni su neprijatelji Hrvatske i čekaju njezinu propast.

III. KOMUNIZAM:

Na području ovoga krila nalaze se još uvijek veće grupe pobunjenika—partizana, vrše živu i neumornu promičbu u korist naših neprijatelja. Radi boljeg uspjeha kod pučanstva oni se predstavljaju da su mačekovci, odnosno Mačekova vojska² t.zv. oslobodilačka, a većinom se izdaju da su Dalmatinci. Ove bande većinom kvare puteve i prekidaju željezničke pruge, pljačkaju putnike. Ova banda kod seljačkog naroda a naročito pravoslavnog življa, vrši promičbu o svojim snagama i jakosti, te da će u skorije vrijeme srušiti N.D.H. pozivaju narod na svoju stranu, a i nasilno narod uzimaju među svoje redove, tako su na 14. veljače 1943. godine pred kotarskom zgradom u Gornjem Vakufu sazvali skupštinu, na koju su izvjestne i silom dotjerali, te su ih pozvali da se dobrovoljno jave među partizanske redove, a kad to nije nitko htio učiniti, — komandant jedne srbijanske brigade dobio je, »Zar ste Vakuflijani vi takvi i čekate da vas drugi oslobodi ispod okupatora, vidjećemo sutra«, sutri dan na 15/11. popisali su 55 lica, među kojima 40. muslimana i 15. katolika, saopćili im da su od 11 sati vojnici Narodnooslobodilačke vojske i da imaju primiti oružje, što su se odmah neki razbježali i pojedinci otišli u Bugojno. U posljednjih 15. dana učestale su

jače partizanske ophodnje na području postaje Rama—Prozor⁸, Bugojno⁴, te u koliko se moglo saznati, da su partizani opkolili postaju Rama i Prozor, za čiju sudbinu ovo krilo još nije dobilo nikakvih podataka. Po saznanju seljaka sa područja postaje Gornji Vakuf, prošla je Srbijanska, Crnogorska i Dalmatinska brigada prema Prozoru u jačini od oko 12.000 partizana, sa namjerom da zauzmu Prozor⁵ i od talijanskih vlasti otmu teško oružje sa kojim bi napali Bugojno i Kupres.

Prozor je zauzet od strane partizana. Podrobniji podatci nedostaju. Kao važni događaji dogodili su se i to:

Dne 5 veljače 1943. zauzeli su partizani⁶ sela oko Prozora i to: Selo Jeklići, Rumbaci, Ripci, Podbo, Ploča, Kovačevo Polje, brdo Kolivret, Umetala⁷ i Makljen.

Po ovome dostavljen je izvještaj od strane postaje Prozor pod brojem 37/Taj. od 7 veljače 1943 godine.

Dne 6 i 7 veljače 1943. po noći pobunjenici su prevalili željezničku prugu u duljini 750 metara na 12. km. između Jajca i Donjeg Vakufa.⁸

Noću između 7 i 8 veljače 1943. pobunjenici su prevrnuli željezničku prugu u duljini 2 km. između Jajca i Donjeg Vakufa na 26—27 km. i pobjegli u pravcu Janja⁹.

Izvještaj po ovome dostavljen je od strane ovoga krila pod brojem 99/Taj. od 8 veljače 1943 godine.

Dne 14. veljače 1943. partizani su prekinuli prugu između Jajce i D. Vakuf na km. 25—26, udaljeno od Jajca 8 km. te kada je naišao putnički vlak u 10 sati, otvorili vatru na isti, koji je vlak na mjestu Glasinac zaustavljen, jer je lokomotiva pala odnosno kliznula sa šina i zaustavila se kod jednog manjeg propusta. U vlaku se je vozilo 5 naoružanih njemačkih vojnika, 15 djelomično naoružanih domobrana i dvojica ustaša i nakon kraće borbe, uspjelo je 5 njemačkih vojnika i 5 domobrana da pobjegne, dok su partizani zarobili 10 domobrana, jednog njemačkog vojnika i jednog ustašu ubili, među njima ranjeno je i jedno građansko lice. Partizani su nakon izvršene pljačke u

³ Na ovom terenu nalazile su se jedinice Treće NOU divizije. O borbama oko Prozora vidi dok. br. 91, 92, 100, 339, 341, 342, 350 i 363.

⁴ U to vrijeme na ovom sektoru nalazila se Treća sandžačka i Treća krajiška brigada Prve proleterske divizije. Vidi dok. br. 173.

⁵ Napad na Prozor izvršile su jedinice Treće NOU divizije. Vidi dok. br. 91, 92, 100, 221, 233, 339, 341, 342, 350 i 363.

⁶ Na ovom sektoru nalazile su se jedinice Pete crnogorske brigade Treće NOU divizije.

⁷ Na karti 1 :100.000 nije nađeno.

⁸ Akciju su izveli dijelovi Devete krajiške brigade Desete NOU divizije.

⁹ Isto

vlak, vlak zapalili koji je izgorio, a civilno osoblje pustili na slobodu.¹⁰

Dne 16. veljače 1943, partizani su razšarafili prugu na 15. km. između Jajca i Donjeg Vakufa, te kada je vlak u 23 sata naišao prazan, skliznuo je iz šina i slupalo se 6 teretnih vagona i lokomotiva, dok je jedan ložič nestao.¹¹

IV. RAD I KRETANJE SUMNJIVIH OSOBA, TUĐINSKIH AGENATA I PROVOKATORA:

Od prošlog predloženog izvješća pa do danas nij'e primjećeno.

V. STRANA PROPAGANDA U NARODU:

Vrši se pomoću krugovala iz Londona i Moskve, te drugih neprijateljskih mjesta, koje pristalice partizana i četnika pronose i šire među neukim seljacima, pri čemu kod pravoslavnog pučanstva u potpunosti uspjevaju, a djelimično i kod hrvatskog naroda, osobito kod onoga koji se nalazi na područjima koje je u rukama partizana.

VI. O PRILIKAMA I PREHRANI:

Stanje prehrane na području ovoga krila nije niukoliko izmijenjeno već u protiv pogoršano, navalom na postajna područja Gornji Vakuf, Prozor i Ramu. Sa mjerodavnih mjesta malo se dobiva, a sa sela malo se donosi, usljed ugroženosti od pobunjenika. U ishrani najviše oskudjevaju državni činovnici i ostali službenici kao i njihovi članovi porodica, a najviše oružnici sa svojim porodicama koji su oženjeni.

Suhoputni saobraćaj je ugrožen usljed partizana.

IX. AKCIJA NAŠIH SNAGA:

8. veljače 1943. u 0500 sati pošle su savezničke njemačke postrojbe u nasilno izviđanje od Jajca prema Varcar Vakufu¹², gdje su se sukobili sa partizanima i u dvosatnoj borbi ranjena su 2 naša momka, dok se na strani partizana nisu mogli ustanoviti gubitci.¹³

Po ovome dostavljen je izvještaj od strane ovog krila pod brojem 98/Taj. od 8 veljače 1943 godine.

13. veljače 1943. preduzele su naše snage od Bugojna akciju prema G. Vakufu i sukobili se sa partizanima u selima Kru-

" Akciju je izvela Deveta krajiška brigada.

¹¹ Vidi dok. br. 95.

" Mrkonjić Grad

" Na ovom sektoru nalazio se po jedan bataljon Sedme i Devete krajiške brigade.

ševici, Stolac i Hum, jugoistočno od Bugojna 6 km. te nakon dnevne borbe akcija je prekinuta uslied nadmoćnosti neprijatelja. U ovoj borbi poginula su naša 2 momka i 2 teže ranjena, dok na strani partizana po izjavi seljaka bilo je 30. mrtvih, a koliko je bilo ranjenih nije se moglo ustanoviti.¹⁴

Izvještaj po ovome dostavljen je od strane postaje Bugojno pod brojem 523 od 14. veljače 1943 godine.

Dne 17, 18 i 19 veljače 1943. preduzele su naše i savezničke njemačke postrojbe od Jajca prema Varcar Vakufu akciju protivu partizana.¹⁵ U borbi poginula su i to: 2 ustaša, 3 njemačka vojnika. 2 njemačka vojnika i 3 ustaša su ranjeni. Partizani su potisnuti u pravcu jugozapada prema Šipovu.

Izvještaj po ovome dostavljen je od strane ovoga krila pod brojem 151/Taj. od 20 veljače 1943 godine.

XII. OPĆI ZAKLJUČAK:

Stanje javne sigurnosti na području ovoga krila je ugroženo, radi partizanskih djelovanja. Partizani drže u svojim rukama područje kotareva: Varcar Vakuf, Glamoč, Livno, Duvno, djelomično kotara Jajce, Kupres i Bugojno i sada u najnovije vrieme Prozor.

XIII. ORUŽNIČKE POSTAJE KOJE SU ZAUZETE OD POBUNJENIKA:

U pobunjeničkim rukama nalaze se postaje: Gerzovo, Šipovo, Glogovac, Jezero, Mliništa, Prekaja, Preodac, Glamoč, Livno, Strupnić, Vaganj, Prolog, Šujica, Duvno, Vinica, Ravno, Prisoje, Studeno Vrelo, Gornji Vakuf i Prozor.

XIV. POSTAJE KOJE SU POD PRITISKOM POBUNJENIKA ISELILE U DRUGA MJESTA

Od posljednjeg izvješća ovo krilo nema podataka.

XV. KOJE SU VRAĆENE U NASE RUKE:

Od prošlog podnešenog izvješća nema promjene.

(M.P.)

Zapovjednik satnik
(Lino Skalamera)

**IZVJEŠTAJ ZAPOVJEDNIŠTVA TREĆEG DOMOBRANSKOG
ZBORA OD 27 FEBRUARA 1943 GOD. O BORBAMA PROTIV
JEDINICA NOV OKO KONJICA I BRADINE¹**

PRIMLJENA BRZOJAVKA

PRIMLJENO OD: SARAJEVA DAN 27.11 43	SAT I MINUT: 20 20	BROJ: 273
PUTEM KRUGOVALNE POSTAJE ZAGREB DAN: 28.11.43	SAT 1 MINUT: 0202	BROJ: 972

NAJZURNIJE

SADRŽAJ

Za koga: Operativnom odjelu

Spoj:

Neprestani jaki napadaji partizana na **Konjic**, podpomognuti topničkom vatrom uspješno odbijeni.²

Gubitci: 27. 7. pješачke pukovnije u **Konjicu** 24 poginula, 55 ranjenih i 14 nestalih.

Jak neprijateljski otpor s protunapadajima južno od **Bradine**.⁵ Ponovno kretanje četnika u istočnoj Bosni.

Op. *Broj 1080/tajno*

3. DOMOBRANSKI ZBOR
P⁴ 28/11 P

PRIMIO BRZOJAVKU DANA 28. II. U SATI 0625
DEŠIFRIRAO DANA 28. II. U SATI 0945 PODPIS:

OČEVIJNI BROJ BRZOJAVKE	PRIMLJENA: DAN 28. MJESEC II. GOD.4» SAT 9 MINUT 40	PODPIS I ČIN ČASTNIKA, KOJI JE BRZOJAVKU PRIMIO: PODPIS: Dit; ČIN: ppuk
----------------------------	---	--

¹ Original, pisan na mašini, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta, pod br. 11/1—30, k. 19.

¹ Vidi dok. br. 106, 150, 166 i 173.

³ Južno od Bradine položaje su držale jedinice Treće sandžačke NOU brigade Prve proleterske divizije. Vidi dok. br. 173.

* Naknadno dopisano rukom.

IZVJEŠTAJ ZAPOVJEDNIŠTVA PETE ORUŽNIČKE PUKOVNIJE OD 27 FEBRUARA 1943 GOD. O KRETAŃJU JEDINIČA NOV NA TERITORIJI CENTRALNE I ISTOČNE BOSNE¹

NEZAVISNA DRŽAVA HRVATSKA

Z A P O V J E D N I Š T V O

5. ORUŽNIČKE PUKOVNIJE

Taj. J. S. Broj 254

Sarajevo, 27. veljače 1943.

Predmet: izvješće o partizanima.

MINISTARSTVU UNUTARNJIH POSLOVA, GLAVNOM
RAVNATELJSTVU ZA JAVNI RED I SIGURNOST,
ODSJEK X

Z a g r e b .

Savezno okružnici M.U.P. Ravnateljstvo za javni red i sigurnost odsjek X V. T. Br. 11/42. od 14.XII.1942. predlažem slijedeće izvješće o partizanima:

Na jugo-istočnom području pukovnije nije bilo partizanskog djelovanja, jer su se partizanske skupine sa toga područja povukle sjeveru područje Šekovići (15 km. sjevero-zapadno od Vlasenice), da bi u zajednici sa četnicima pljačkašima ometali željeznički promet Han Pijesak—Olovo. Tako početkom mj. veljače 1943. grupa od 500 partizana i četnika napada na pruzi Olovo—Han Pijesak vlak kojim je putovala jedna ustaška satnija, nanosi satniji znatne gubitke, opljačka joj hranu, tvorivo, opremu i pribor.-

Na sjevero-zapadu prilivom partizana sa područja Teslić, Skender Vakuf i Bos. Petrovac, koji potisnuti sa rečenog područja našim akcijama u masama glavom bez obzira bježe na područje pukovnije, stanje se je na prostoru Jajce, Travnik, Donji Vakuf, Bugojno, Gornji Vakuf i Prozor znatno pogoršalo. Partizanske horde nemilosrdno pljačkaju, da bi zatim dolinom Prozor—Rama i smjerom Prozor—Solakova Kula (16 km. jugo-istočno od Prozora) Bitovnja Planina prodrle na željezničku prugu Raštelica—Ivan Sedlo—Bradina; odakle jače partizanske grupe kreću u smjeru željezničke postaje Konjic i Tarčin—Pazarić. Grupe koje nadiru Tarčinu po našim snagama zaustav-

¹ Original, pisan na mašini, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta, broj br. 45/1—1, k. 149.

² Akciju je izveo Drugi bataljon Šeste istočnobosanske NOU brigade 8 februara 1943 godine.

ljene su. 18.11.1943. stanje oko Konjica i Rame nepoznato je, jer nema brzoglasne veze sa ovim odsjekom pruge. Zauzimanjem pojedinih željezničkih postaja partizani prekidaju promet na pruzi Sarajevo — Mostar ruše prugu i brzoglasne veze. Zrakoplovnim razviđanjem ustanovljeno je da je Lukač most razoren, a željeznička pruga na više mjesta oštećena.³

20.11.1943. partizani napadaju Tarčin sa sviju strana. Odbijeni su.⁴

Kao važnije iznosim sljedeće događaje:

2.II.1943. partizani su opljačkali u selu Golešu (7 km. jugo-zapadno od Turbe) seljacima 1 konja, 12 goveda i veću količinu živežnih namirnica u vrijednosti od 200.000 kuna.

7.II.1943. 1. satnija II. ustaške želj. bojne zarobila je na Komaru (9 km. jugo-zapadno od Turbe) partizanski podvoz od 28 partizana i 28 konja natovarenih plienom⁵.

7/8.II. 1943. partizani su razorili željezničku prugu u duljini od 1.7 km. kod postaje Babino Selo (8 km. sjevero-zapadno od Donjeg Vakufa) na relaciji Donji Vakuf—Jajce. Nadošlog putničkog vlaka parni stroj i poštanska kola prevrnula se. Šteta znatna. Promet zaustavljen⁶.

16/17.11.1943. jače partizanske grupe nadirući iz smjera Sčita (jugo-zapadno od Prozora) zauzele su Prozor⁷ i nastavile nadiranje dolinom rijeke Rama u smjeru sela Rame (16.5 km. jugo-istočno od Prozora) zauzevši sela Gračac i Gračanicu te stigli 17.11.1943. 1400 sati 5 km. do Rame. Konjic je ugrožen.

17.11.1943. u 2230 sati partizani napali Ivan Sedlo (22 km. jugo-zapadno od Ilidže) i zauzeli ga. Naša posada povukla se. Nadirući u smjeru istoka, partizani su zauzeli Raštelicu (20 km. jugo-zapadno od Ilidže). Željezničku stanicu Raštelicu zapalili.⁸

18.11.1943. željeznička stanica Pazarić javlja: Partizani su zauzeli željezničku stanicu Bradina (34 km. jugo-zapadno od Sarajeva) na pruzi Sarajevo—Mostar. Grupe partizana kreću prema Konjicu i Raštelici.⁹

18.11.1943. primjećene su veće partizanske grupe u pokretu od Prozora u smjeru Solakove Kule (16 km. jugo-istočno od

³ Na pomenutoj prostoriji nalazila se Prva proleterska divizija, Treća NOU divizija i Sedma hrvatska NOU divizija.

⁴ Napad na Tarčin izvršila su dva bataljona Prve proleterske brigade. Opširnije o tome vidi dok. br. 173 i 355.

⁵ Vjerovatno se odnosi na komoru Desete hercegovačke brigade.

⁶ Akciju su izveli dijelovi Treće krajiške NOU brigade

⁷ Vidi dok. br. 91, 92, 100, 221, 233, 339, 341, 342, 350 i 363.

⁸ Raštelicu je zauzela Prva proleterska brigada. Vidi dok. br. 93, 102 i 173.

• Isto

Prozora) nadirući južnim obroncima Bitovnja Planine u pravcu sela Repovci (11 km. sjeverno od Konjica) za Ivan Planinu, sa jačim lijevim bočnim osiguranjem.¹⁰

Dozapovjednik pukovnik
Koloman Bilić
Bilić pk

BR. 363

OPŠTA BOJNA RELACIJA TREĆEG DOMOBRANSKOG ZBORA ZA MJESEC FEBRUAR 1943 GODINE¹

OBCA BOJNA RELACIJA

0 poduhvatima četa na području III. domobranskog zbora u mjesecu veljači 1943. godine.

A) PODHVATI

Područje grada Sarajeva (Zapovjedništvo mjesta)

U toku mjeseca veljače postrojbe u sastavu zapovjedništva grada Sarajeva nisu vodile niti učestvovala u nikakvim poduhvatima, a niti je bilo važnih događaja od operativnog značaja.

I. Zona (Zapov. I. djel. staj. zdruga)

U toku mjeseca veljače na području ove zone nisu vođeni nikakovi veći podhvati od operativnog značaja. Vršena su razviđanja i utvrđivanja postava.

Važniji događaji bili su sljedeći:

4. *veljače* četnici talijanski suborci na čitavom području od Foče do mosta na Limu započeli su sa napadajima na uporišta koja su držali milicioneri. Na ovome području četnici su palili muslimanska sela.

7. *veljače* četnici sa desne obale Drine pucali na Ustipraču 1 na vlak između želj. postaja Međeđa i Kopača, kojom prilikom su ranjena 2 milicionera. U prostoru juž. od Drine vođene su žestoke borbe između četnika i milicionera. U borbama su mjestimično sudjelovali i Talijani na strani četnika.

¹⁰ Odnosi se na pokret Treće sandžačke NOU brigade Prve proleTERSKE divizije. Vidi dok. br. 173.

¹ Original, pisan na mašini, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta, pod br. 211—14—18, k. 57.

U prostoru Čajniča i Sandžaka četnici su izvršili velika nasilja nad muslimanskim pučanstvom, spalili mnogobrojne domove i pobili veliki dio muslimanskog pučanstva.

II. Zona (Zapovjedništvo 5. pješ. div.)

(7. p. p., 9. p. p. i 13. p. p.)

U toku mjeseca veljače na području ove zone nisu vođeni nikakovi veći podhvati od operativnog značaja. Vršena su razviđanja u prostoru oko njemačko-talijanske demarkacione crte i utvrđivanja uporišta.

Četnici talijanski suborci u području Sandžaka vršili su napadaje na muslimansku miliciju, pokolje i pljačke nad muslimanskim pučanstvom, koje je većim dielom moralo napustiti svoja ognjišta i prebjeći na lievu obalu Drine. U cilju spriječavanja četničkog nadiranja preko Drine na sjevernu stranu, zapovjedništvo 718. njem. pješ. divizije izdalo je zapovied za prikupljanje 7., 9. i 13. pješ. pukovnije u prostoru Divine.

Važniji događaji bili su sljedeći:

6. veljače četnici talijanski suborci u suradnji sa četnicima Mihailovića Draže i pojedinim talijanskim odredima, u prostoru Foče, Čajniča i Sandžaka napali su na muslimansku miliciju, istu razpršili i potisli preko Drine na sjevernu stranu, a istodobno popalili veliki broj muslimanskih sela.

III. Zona (Zapovjedništvo V. djel. zdruga)

U toku mjeseca veljače na području ove zone vođeni su manji podhvati protiv partizanskih skupina, koje su se povlačile prema jugu. Uslied prekinutih prometnih veza ovaj zbor sa Bugojnom saobraća samo krugovalno, pa zbog toga zapovjedništvo ove zone dosada nije dostavilo bojne relacije za ovaj mjesec.

Prema podacima iz dnevnih izvješća, na području ove zone važniji događaji bili su sljedeći:

2. veljače sukob ustaša sa partizanima kod sela Pidriš (5 km. j. od G. Vakufa), u kome su poginula 4 ustaše i 9 ranjeno, a kod neprijatelja navodno 140 mrtvih.

Partizani zauzeli G. Vakuf² iz koga se naša posada povukla u Bugojno.

8./9. *veljače* oko 1 000 partizana u nadiranju sa sjevera približilo se Prozoru, oko koga su zauzeli sva sela³.

14. *veljače* u podhvat u Bugojna prema G. Vakufu kod sela Tihomišlja (5 km. s. z. od G. Vakufa) 3 ustaše mrtva i 2 ranjena.

16./17. *veljače* Prozor pao u ruke partizana, koji su nakon zauzimanja Prozora krenuli u j. i. smjeru prema prostoru Konjica⁴.

21. *veljače* naše i njemačke čete iz Bugojna zauzele su G. Vakuf.

24. *veljače* porušena pruga između D. Vakufa i Jajca.⁵

Zapovjedništvo 4. lovačke brigade

(7. i 13. pješ. puk.)

Zapovjedništvo 718. njem. divizije 18. *veljače* postrojilo je 4. lovačku brigadu, u čiji sastav su ušle: 7. i 13. p. p., IX. i XI. topnički sklop, 3. satnija III. obkopske bojne, jedna dojavna satnija i jedna brza postrojba.

Od dana ustrojavanja do kraja mjeseca *veljače* na području djelatnosti ove brigade važniji događaji bili su sljedeći:

20. *veljače* prikupljanje cijele 7. p. p. u Tarčinu. Pukovnija odbila je vrlo jaki partizanski napadaj na Tarčin uz neznatne gubitke⁶.

21. *veljače* 7. p. p. ojačana njemačkim četama polazi u napadaj na neprijatelja smjerom Raštelica — Ivan Sedlo i istog dana zauzima Ivan Sedlo⁷.

22. *veljače* ova pukovnija produžava napadaj protiv neprijatelja u smjeru Bradina—Podorašac—Konjic. I. bojna ove pukovnije ulazi u Konjic i poduzima obranu mjesta u zajednici sa Talijanima. U nadiranju do Konjica čete ove pukovnije sa njemačkim četama lome jaki neprijateljski odpor i nanose mu osjetne gubitke⁸.

23.—28. *veljače* ostatak pukovnije sa njemačkim četama ulazi u Konjic i odbija više uzastopnih neprijateljskih napadaja nanoseći neprijatelju teške gubitke.

³ Odnosi se na Petu crnogorsku i Prvu dalmatinsku brigadu Treće NOU divizije, koje su poslije oslobođenja Gornjeg Vakufa vršile pripreme za napad na Prozor.

⁴ Vidi dok. br. 91, 92, 100, 222, 233, 339, 341, 342 i 350.

⁵ Prugu je porušio Prvi bataljon Devete krajiške NOU brigade.

⁶ Na Tarčin su vršile napad jedinice Prve proleterske brigade Prve proleterske divizije.

⁷ Borbe su vođene sa Prvom proleterskom brigadom. O borbama na Ivan Sedlu vidi u dok. br. 120, 124, 127, 128, 137, 138 i 345.

⁸ Borbe su vođene sa Prvom proleterskom i Trećom NOU divizijom. O ovim borbama govore i dok. br. 120, 124, 127, 128, 137, 138 i 355.

13. pješ. pukovnija na Drini drži položaje i spriječava prelaz neprijatelja na sjevernu stranu Drine.

Područje Travnik — Jajce
(Zagrebačka konjan. puk.)

1.—5. *veljače* u području Turbeta, Goleša, Komara i u prostoru juž. od Travnika, postrojbe Zagrebačke konjan. pukovnije sa njemačkim četama u manjim sukobima i borbama protiv partizana imale su 4 mrtva i 10 ranjenih domobrana i ustaša i 31 domobran II. konjaničkog sklopa nestao, a na strani neprijatelja ubijeno 77 partizana⁹.

12./13. *veljače* između želj. postaje Bila i Vitez (10 km. j. i. od Travnika), jedna preselica XI. topničkog sklopa, koja je išla vlakom, naišla na razrušenu prugu, usljed čega su se stroj i 2 vagona izvrgnula, kojom prilikom su poginula 8 domobrana i 16 ranjeno¹⁰.

14. *veljače* partizani razrušili želj. prugu Jajce—D. Vakuf kod Bravnice (6 km. j. od Jajca). Putnički vlak izkliznuo, opljačkan i 2 vagona zapaljena, putnici odvedeni, zarobljen 1 častnik i 7 domobrana. Pruga sutradan popravljena¹¹.

15.—30. *veljače* neprijatelj se sa ovoga područja u manjim i većim skupinama povlačio prema jugu potiskivan od strane naših i njemačkih četa ali pri tome nije bilo značajnijih borbi niti gubitaka.

B) IZKUSTVA

Tokom mjeseca veljače četnici talijanski suborci držali su se dvolično i prema potrebi pokazivali se naklonjeni nama kad im je bila potrebna pomoć za borbu protiv partizana, a u prostorima gdje nisu bili ugroženi od partizana vidno su istupali protiv nas i naših državnih probitaka, a što se osobito izpoljilo u prostoru južno od Goražde odnosno rieke Drine i u Sandžaku.

Naše postrojbe pokazale su se mnogo bolje u obrani nego u napadaju, a ovo usljed toga što nisu raspolagale sa dovoljnim brojem modernog oružja i što su uvijek imale napadati brojčano i u oružju nadmoćnog neprijatelja. Neprijatelj je napadao u velikim masama i često stvarao zabunu i metež kod naše momčadi, a ovo osobito zbog toga što redovno napada noću. Nepri-

⁹ Borbe su vođene sa jedinicama Prve dalmatinske brigade Treće NOU divizije. Vidi dok. br. 32. 315 i 316.

¹⁰ Akciju su vjerovatno izveli dijelovi Desete hercegovačke brigade Treće NOU divizije.

¹¹ Diverziju na željezničku prugu izvršili su dijelovi Devete krajiške NOU brigade. Vidi dok. br. 96.

jatelj je bio dobro voden i dobro naoružan i ako su naše snage uložile sav potreban trud u borbi, ipak bez njemačkih snaga teško bi bio savladan. Neprijatelj je bio naoružan uglavnom oružjem i streljivom talijanskog podrijetla.

C) NEDOSTATCI I POGRIESKE

Postrojbe su oskudjevale u potrebitom oružju i opremi. Osjetilo se pomanjkanje dovoljnog broja konja i prevoznih sredstava, zbog čega je dotur obskrbe bio vrlo otežan.

Nedostatak sredstava za održavanje veze sa zrakoplovima, zbog čega se dešavalo, da vlastite čete budu tučene iz vlastitih zrakoplova (jedan slučaj kod Konjica).

Dojavna služba mjestimično slaba zbog pomanjkanja dojavnog tvoriva i stručnog osoblja.

Uočeno je, da pojedine postrojbe nisu održavale u potrebitnoj mjeri međusobnu vezu, ali uslied toga nisu nastale nikako štetne posljedice.

Stalno se djeluje na zapovjedno osoblje, da nedostatke i pogriješke što je moguće više svedu na najmanju mjeru.

Zapovjednik general

Lukić

Lukić

(M.P.)